

Kritické listy 48

čtvrtletník pro čtenářskou gramotnost a kritické myšlení ve školách

podzim 2012

**Jak vizualizace
napomáhá čtení**

**Když dozrají
kaštiny...**

Elmer

Klíč

**Dílna psaní
s rodiči**

**Poezie
ve čtenářské dílně**

Párové učení

**Individualizace
v matematice**

Objem hranolu

Fukušima

RWCT
INTERNATIONAL
CONSORTIUM

Vydává občanské sdružení Kritické myšlení

Poslání *Kritických listů*

Kritické listy podporují otevřené společenství vzdělavatelů, kteří metodami aktivního učení dosahují všestranných a trvalých výsledků ve vzdělávání žáků, rozvíjejí u nich zvědavost a lásku k vědě a pěstují v nich bytostnou odpovědnost za svět, v němž společně žijí. *Kritické listy* nabízejí náměty pro výuku, která vede žáky ke kritickému a tvořivému myšlení, k schopnosti řešit problémy, spolupracovat, rozvíjí u dětí sebeúctu a současně respekt k druhým. Zvláštní pozornost věnují *Kritické listy* čtení, psaní a diskusi, které považují za účinné nástroje poznávání vnitřního i vnějšího světa a udržování demokracie.

Kritické listy se zaměřují na pedagogy všech typů a stupňů škol a všech aprobací, kteří trvale rozvíjejí své profesní dovednosti, reflektují svou práci a jsou ochotni se o její výsledky podělit s ostatními.

Kritické listy vznikly v roce 1999 jako čtvrtletník pro účastníky a absolventy programu *Čtením a psaním ke kritickému myšlení*. Přinášejí kompletní popisy vyučovacích jednotek rozmanitých předmětů, které v praxi uskutečnili učitelé se svými žáky, i obecná zamyšlení nad pedagogikou a školstvím. V současné době rozšiřují své publikum na všechny vzdělavatele, kteří přispívají k úspěchu kurikulární reformy v ČR.

Ocenila bych připomenutí některých metod. Například mne zaujala metoda rybí kost (KL 44), ale jelikož jsem se s ní předtím nesetkala, nebyla jsem si jista, zda je takto kompletní, případně jaké jsou možnosti jejího dalšího využití.

Z ankety o KL

Milé čtenářky, milí čtenáři,

v minulém úvodníku jsem poděkovala všem, kteří se na tvorbě *Kritických listů* podílejí. Tentokrát bych vás chtěla k něčemu vyzvat. Vysvětlím to obšírněji.

I když se na většině fotografií u úvodníků usmívám, při pohledu na počet odběratelů *KL* mi úsměv často mizí z tváře. Mnoho učitelů a podporovatelů *KM* mi při různých příležitostech říká, že mají *KL* na nočním stolku, že v nich nacházejí mnoho inspirace. Pokud se vydání *KL* o pár dní pozdrží, přicházejí mi maily s otázkou: kdy už *KL* vyjdou?

Vozím s sebou (stejně jako moji obětaví kolegové – lektori) *KL* na všechna školení a semináře, kde lektoruji, propaguji *KL* tak, jak jsem jen schopna. Věřím, že naše práce má smysl a *KL* jsou kvalitním časopisem.

Zároveň se stále setkávám se skupinami učitelů, či s celými sbory, které o existenci časopisu vůbec nevědí. Po začtení se do některého čísla odcházejí učitelé do sborovny, aby si okopírovali třeba jednu lekci. Jindy se doptávají, kde lze *Kritické listy* koupit, či objednat. Vy, milí čtenáři, všichni víte, že to jde přes naše webové stránky prostřednictvím on-line objednávky.

Někdy však čekáme, že nám *KL* objedná škola. V současné době, kdy školy nemají peníze na pomůcky či cokoli dalšího, můžeme s jistotou říct, že není vhodná doba na takové čekání. Takové čekání totiž může znamenat konec vydávání *KL*.

Naší šancí, jak uchovat časopis na světě, je získat více předplatitelů. Proto vás prosím, zkuste získat pro *KL* někoho, kdo si je objedná. Půjčte svoje *KL* kolegovi, nechte je ve sborovně na stole, referujte o článcích, které vás zaujaly. Vysvětlete kolegům, že jsme nezisková organizace, která vydáváním časopisu nijak nevydělává, ba naopak. Objednejte Váš oblíbený časopis učitelce – kamarádce jako dárek k Vánocům nebo k narozeninám.

Podaří-li se vám získat alespoň jednoho předplatitele, napište mi na můj mail, bude na vás čekat milé překvapení! Kromě toho budete mít jistě hřejivý pocit, že jste vykonali dobrý skutek a pomohli k zachování svého oblíbeného čtení.

Prosíme vás tedy o čin dobra.

Předem děkujeme!

Kateřina Šafránková
katerina.safrankova@gmail.com

Úvodník, K. Šafránková

K úvaze

Jak vizualizace napomáhá čtení, K. Šafránková 4

Lekce a komentáře

Když dozrají kaštany..., K. Krüger. 9
Elmer, E. Štaifová Vašková 13
Klíč, I. Průšková. 15
Dílna psaní s rodiči, L. Veisová 17
Poezie ve čtenářské dílně, M. Nováková 20
Redaktoři, T. Šefčíková 22
Párové učení aneb Ve dvou se to lépe táhne, H. Lipková,
P. Kucharčzyková. 23
Počítáme s Ferdou Mravencem, E. Jenšíková. 26
Objem hranolu, Z. Pařízková 28

Co se děje u nás v *Kritickém myšlení*

Fukušima, I. Mikulášek 30

Co se děje jinde

Jak pokračují Čtenářské kluby?, I. Poláková 32
Rozvíjejte čtenářskou gramotnost e-learningovými kurzy,
T. Srpová 37
Les ve škole? A. Kohoutová. 38

Škola v literatuře

Fřišta, P. Procházková 42

Přečetli jsme

Knihy pro děti a mládež. 44

Nabídky

Kurzy na rok 2012/2013 47
Baví mě číst a hýbat světem 48
Čteme s porozuměním každý den. 50

Citáty

Dough Buehl: *Developing readers in the academic disciplines*.
IRA, Newark 2011 7, 8, 10, 16, 22, 36

Na [www.kritickemysleni.cz/KL č. 48/Co se do čísla nevešlo najdete](http://www.kritickemysleni.cz/KL_č.48/Co_se_do_čísla_nevešlo_najdete):

- text *Zelené svícný* k lekci K. Krüger *Když dozrají kaštany...*
- materiály a fotografie k textu I. Mikuláška *Fukušima*

K ÚVAZE

Jak vizualizace napomáhá čtení

Kateřina Šafránková

Prohlédněte si pozorně tento obrázek a zkuste si představit několik věcí, které by ho mohly logicky doplnit. Co by na obrázku mohlo být?

Pokud jste si představili velbloudy, případně i celou karavanu, kostru člověka, který na poušti zahynul žízni, nebo oázu s palmami, je vaše představa shodná s představami většiny lidí. Zajímavé je, že jen málokdo z nás někdy podobné místo osobně navštívil. Odkud tedy čerpáme své představy? Po chvílce přemýšlení dojdeme k závěru, že z filmů, televize, knih a fotografií. (Jen ti z nás, kteří poušť navštívili, čerpají i ze svých životních zkušeností.)

Schopnost vytvářet v mysli mentální obrazy, tzv. **vizualizace**, je důležitou čtenářskou dovedností. Z příkladu s obrázkem pouště vyplývá, že při vizualizaci aktivujeme svoje dosavadní znalosti (*background knowledge*).

Zdatní čtenáři si většinou vytvoří na základě několika informací v textu v mysli hrubý obraz toho, o čem čtou, který postupně zpřesňují podle dalších informací v textu. Můžeme si to vyzkoušet na tomto příkladu:

Začínal podzim, po opuštěné Volze plul parník Gončarov.

Vytvořili jste si v mysli nějakou představu? Zkusme ji teď porovnat s tím, co se píše v textu dál:

Uhodily už ranní mrazíky, po rozlitých šedých vodách asijských volžských dálav, od východních, už ze žlutých břehů řeky, jim nárazově a rychle vál vstříc studený vítr, v němž se třepetala vlajka na zádi...

Pravděpodobně se k našim vizuálním představám přidružily i jiné představy – pocit zimy, která zalézala pod kabát, vůně řeky a síla větru. Je ve vaší představě místo i pro lidi?

...vítr, který strhával klobouky a čepice a vzdouval šaty lidem chodícím po palubě, krabatil jim tváře a tloukl je do rukávů a šosů. A bezcílně a jednotvárně provázel parník jediný racek – chvílemi letěl ve vypouklém náklonu na ostrých křídlech hned za zádi, chvílemi zešikma sklouzával do dále, někam stranou, jako by nevěděl, co si počít v té poušti veliké řeky a šedého podzimního nebe.

(Bunin, I.: *Temné aleje lásky*. Mladá fronta, Praha 1982, s. 60.)

V tuto chvíli má čtenář představu ucelenou: řeka je hodně široká, nebe šedivé, vítr je opravdu silný, na palubě se pohybují lidé, kolem lodi létá racek... Pokud není čtenář také znalcem způsobu, jak raci létají a jak lety ptáků popisovat, možná si klade otázku, jak to vypadá, když racek letí *ve vypouklém náklonu na ostrých křídlech*. Čtenářovy předchozí znalosti nejsou dostatečné, aby si vytvořil přesnou představu.

Co všechno nám tento příklad ozřejmil?

1. Text je informace, která aktivuje oblasti mozku, kde se uchovávají vzpomínky a předchozí znalosti.
2. Kvalita obrazu vytvořeného v mysli je závislá na našich předchozích znalostech a ovlivňuje také to, jak dlouho si budeme informace z textu pamatovat.
3. Vizualizace neznamená jen schopnost vytvářet si v mysli vizuální obrazy, ale i zapojovat ostatní smysly. Čtení o určité vůni může vyvolat silnou reakci, přestože čichový vjem zcela chybí (např. u slov *růže*, *podpaží*, *dětská plenka*), podobně můžeme „cítit“ chlad, teplo, dotyk hrubého či hladkého materiálu, hořkou pachut v ústech apod.
4. Schopnost vizualizace spisovatelé u svých čtenářů očekávají. Spisovatelé vyvolávají ve čtenářích obrazy prostřednictvím slov. Když čteme, náš mozek vytváří „film v naší mysli“. Tato filmová zkušenost však není omezena jen na čtení, ale je způsobem, jak lidé zpracovávají všechny smyslové informace (Koch, 2005).

Vizualizace je jednou ze čtenářských dovedností a strategií

V úvodní části článku jste mohli nahlédnout do své hlavy, tedy uvědomit si, co všechno dělá váš mozek,

když dostane podnět – informaci. Zaměřili jsme se jen na proces vizualizace, ale mozek každého z nás dělá v jednom okamžiku mnoho dalších věcí. Soubor těchto miniúkonů, které se odehrávají rychlostí mrknutí oka, tvoří základní čtenářské dovednosti a myšlenkové operace.

Dalšími čtenářskými dovednostmi, které probíhají v našem mozku, je např. předvídání (přemýšlíme, kam asi jede parník?), kladení otázek (kdy se příběh odehrává? je to povídka, nebo reportáž?), vyjasňování (*uhodily už ranní mrazíky* znamená, že je ráno), shrnování (parník s lidmi jede po Volze). Z příkladu s parníkem by se mohlo zdát, že si čtenář vizualizuje hlavně popisné pasáže v beletristických textech. Dovednost vizualizace ale využijeme i u náročných odborných textů, bude se nám hodit vždy, když budeme číst jakékoli složitější popisy, návody, výklady, kupř. odborný popis druhů hub.

Jak trénovat vizualizaci

Jak uvádí Jeff Zwiers ve své knize *Building reading comprehension habits in grade 6–12*, na proces porozumění textu má pozitivní vliv, pokud učitel:

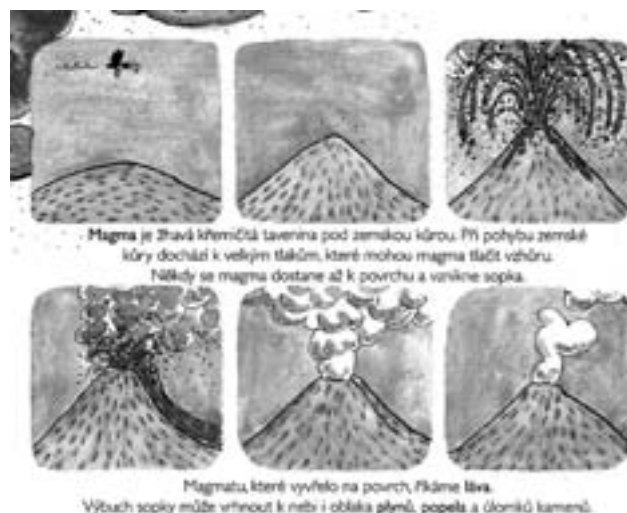
- a) používá obrázky ve chvíli, kdy chce vyvolat žákovy předchozí znalosti (např. obrázek pouště)
- b) učí žáky pracovat s obrázky v textu (občas je učitelé přeskočí bez povšimnutí)
- c) učí žáky vytvářet si vlastní vnitřní obrazy, filmy v průběhu čtení

S tréninkem vizualizace můžeme začít už s dětmi předškolního věku.

Postup je podobný tomu, který jsem vám prezentovala na začátku tohoto článku. Ukážeme žákům nějaký obrázek a doptáváme se jich, co by ho mohlo doplnit. Zpočátku volíme obrázky prostředí, která mohou děti dobře znát z vlastní zkušenosti, např. louka, les, pole, ulice ve městě, postupně můžeme přicházet i s prostředími, která jsou dětem vzdálená (povrch Měsíce, velehory, mořské dno).

Při vysvětlování určitého jevu neváháme a použijeme okamžitě vlastní nákres. Nejde o přesnost nákresu či o jeho propracovanost, důležité je, že žák vidí, co a jak kreslíme, vidí náš postup. Tento postup je mnohem účinnější než hotový obrázek, který žákům předložíme. Modelujeme žákům, že při složitém tématu nebo při našem neporozumění textu či problému nám velmi pomůže, když si problém vizualizujeme.

Kreslení obrázků je nenahraditelné ve chvíli, kdy vysvětlujeme žákům nějaký postup, pořadí, v jakém se věci odehrávají. Někdy je možné postup zakreslovat do jednoho obrázku (např. vysvětlujeme žákům, jak se chová cyklista, když se blíží ke značce *dej přednost v jízdě*), jindy je vhodné nakreslit sérii obrázků, ze kterých je patrné, jaká změna nastala (kupř. vysvětlujeme žákům,

Výbuch sopky zakreslený do několika obrázků.

jak funguje plavební komora nebo jak se vyvíjí motýl). Mnohdy nám mohou pomoci i obrázky v dětských encyklopediích, které respektují potřebu zejména smyslových dětí vidět na sérii obrázků akci (pokud ji nemohou přímo zažít např. při pokusu), či ještě lépe jednotlivé fáze akce. Tyto obrázky můžeme využít jak v *evokaci*, tak i v *reflexi*. Žáci tedy mohou obrázky poskládat, jak asi patří za sebou (podle logiky věci, co se děje dříve a co později), pak se dočíst či si vyslechnout, jak se věc odehrává, pak si svoje pořadí zkontrolovat či opravit.

Všechny tyto postupy budou skvěle fungovat jak u žáků mladších, tak i starších. U mladších jsou ale mnohdy jediným účinným způsobem, jak žákům vysvětlit složitější téma.

Cílem naší práce je, aby si žáci kreslili schémata, obrázky sami, aby to dělali automaticky ve chvíli, kdy by jim tato strategie mohla pomoci vyznat se v náročném textu, pochopit téma či problém. Už žáci v 1. třídě mohou po četbě či poslechu předčítaného textu zakreslit do jednoduché mapky připravené paní učitelkou, kudy šla hlavní postava. Při čtení textu, ve kterém jsou porovnávány dvě věci nebo dva lidé, či dvě zvířata, mohou využít *Vennův diagram* či jednoduchou tabulku. Díky této vizualizační pomůcce jim neunikne žádná podobnost srovnávaných „věcí“ nebo rozdíl mezi nimi.

V zahraničí se žáci už od útlého věku věnují struktuře textu. Všimají si, kdy autor něco porovnává, kdy prostě popisuje, kdy hledá příčinu a následek, či problém a řešení. Pokud má autor určitý záměr psaní (např. porovnat dvě věci), musí tomu přizpůsobit i stavbu (strukturu) textu. Daný záměr si určitou strukturu vyžaduje. Proto je pro žáky nápomocné při vlastním psaní i čtení, když si tuto strukturu osvojí, když pochopí její zákonitosti. K tomu jim může napomoci i vhodný grafický organizér.

Jejich nabídku najdete na obrázku.

„Autoři předpokládají, že čtenáři budou znát část toho, co potřebují k porozumění textu.“

Struktura textu a grafické organizéry

Struktura textu	Cíl	Znaky	Grafický organizér
Popis	Vysvětlit a popsat myšlenku, osobu, věc, nebo místo	Zaměřeno na věc a její součásti	
Posloupnost	Popsat pořadí událostí nebo postup, jak něco udělat	Jasně pořadí kroků nebo událostí	
Příčina a následek	Vysvětlit, proč se něco stalo, nebo proč to existuje	Důvody a výsledky	
Přesvědčování	Přimět čtenáře, aby něco učinil, aby souhlasil s jednou stranou věci nebo argumentů	Prezentovány obě strany mince; jedna je upřednostňována	
Porovnání a kontrast	Ukázat, v čem se věci shodují, a v čem liší	Dvě nebo více věcí s podobnostmi a rozdílnostmi	
Problém a řešení	Ukázat problém a jeho řešení	Problém, plusy a minusy všech možných řešení	

Příklad z české školy

Paní učitelka Lenka Krejsová z Gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové věnovala v literárním semináři pozornost antickému dramatu a vybrala si Sofoklova *Krále Oidipa*. Studenti vyslechli zvukovou nahrávku Radioservisu.

Lenka Krejsová chtěla, aby žáci dílo interpretovali. Protože se jedná o poměrně náročné dílo, které má spleť děj a velké množství postav, vybírala takový postup, který by žákům při interpretaci pomohl vše pochopit. Zvolila práci pomocí **grafických organizérů**. Přišlo jí zajímavé analyzovat Sofoklovo dílo tímto trochu netradičním způsobem. Z následné reflexe studentů poznala, že její volby byla správná, pro studenty byl tento postup nový, zajímavý a způsobem zpracování i velmi atraktivní.

Vizualizace se zavřenýma očima

Další možností, jak procvičovat s žáky vizualizaci, je *vizualizace se zavřenýma očima*. Tento postup je vhodný při objasňování toho, jak vizualizace při čtení funguje.

1. Vysvětlíte žákům, že vytvoření obrazu v mysli je důležité pro porozumění textu.
2. Ukažte žákům sérii tří nebo čtyř obrázků (nebo jim pustíte krátké video).
3. Po ukázání každého obrázku požádejte žáky, aby zavřeli oči a představili si, co bylo na obrázku. Mohou také písemně popsat obrázek, pokud chtějí nebo pokud jim činí potíže udržet oči zavřené.
4. Požádejte žáky, aby vnitřní obraz nějak pozměnili. Když jim např. ukážete obrázek hor, nechte je představit si v horách několik horolezců na skále při sněhové bouři.

5. Řekněte žákům, že toto se děje při čtení: Začínáme s hrubým obrazem a text nás nutí ho zjemňovat různými detaily a zpřesňovat (hory vypadají spíše jako Alpy než Krkonoše, je zima, sněží...).

Tuto aktivitu můžeme opakovat a s žáky reflektovat vícekrát, abychom měli jistotu, že si vizualizaci natrénovali.

Modelování

Pokud mají žáci potíže vytvářet si mentální obrazy, měl by učitel modelovat, jak on sám vizualizuje. Jako příklad nám poslouží popis z hodiny pana Meyerse, uvedený v knize *In a reading state of mind*.

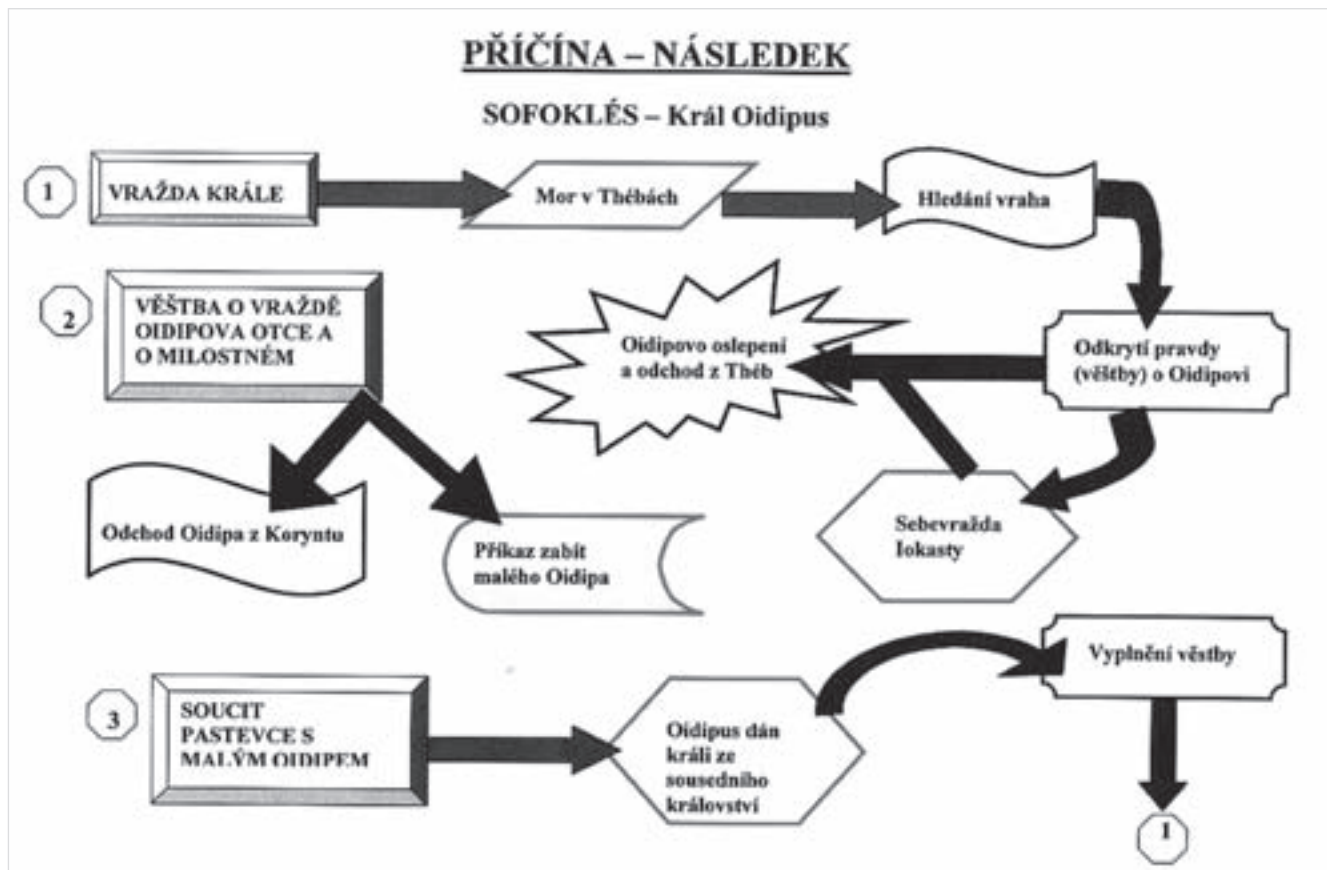
Pan Meyers z vlastního zájmu pravidelně sleduje internetové stránky o zemětřeseních v Kalifornii (usgs.gov/recenteqs). Své znalosti pak může využít ve výuce ve chvíli, kdy aktuálně došlo k zemětřesení v Mexiku. V hodině přírodních věd může žákům přirozeně modelovat, jak si zemětřesení vizualizuje.

Učitel před žáky nahlas komentuje svoje představy o místě a síle zemětřesení.

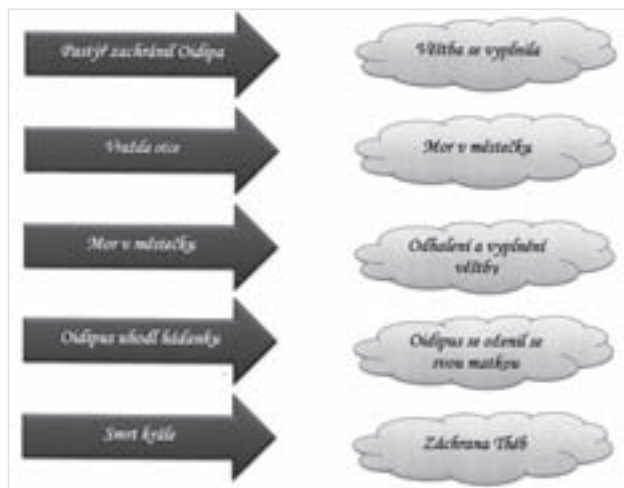
Říká: „Hm, o víkendu bylo zemětřesení v Tecatu. Byl jsem kdysi v Tecatu a umím si představit lidi od tamtud, jak si na ulici připravují salsu a tortilly. Vidím, že zemětřesení mělo sílu jen 2 celé a došlo k němu ve čtyři hodiny odpoledne. Trvalo jen několik vteřin, proto si myslím, že ho lidé ani nezaznamenali. Ani si nevšimli, že se země pod nimi trochu zatřásla. Rád bych viděl záznam ze seizmografu.“ (Učitel otvírá příslušnou stránku na internetu.) „Záznam potvrzuje moji představu. Ukazuje drobnou událost, která netrvala dlouho.“

Ukázky prací žáků:

Studenti zaznamenali příčiny a následky obsažené v díle.

Jiný způsob grafického znázornění příčin a následků.

PPPP

PPPP je strategie, která pomáhá žákům prostřednictvím vizualizace předvídat události, a tím lépe porozumět textu a lépe si text zapamatovat. Na začátku učitel modeluje, jak si představit scénu, jak k ní přidat detaily a předvídat pravděpodobnou osu příběhu. Po čtení si žáci potvrdí či vyvrátí své původní předpovědi.

Specifické součásti PPPP jsou:

Představ si: Zavři oči a zkus si scénu představit. Sdílej svou představu se spolužákem a s celou třídou.

Přidej detaily: Přemýšlej o detailech, které scénu zaplňují. Jak se asi cítí postavy? Popiš scénu. Co vidíš, cítíš, slyšíš, čicháš?

Předvídej: Použij to, co sis představil, k předvídání, co by se mohlo stát (postavy, události, prostředí atd.).

„Zjistil jsem, že když chci přesněji myslet a lépe porozumět tomu, co čtu, je vhodné číst text očima literárního vědce, matematika či přírodovědce. Časem jsem si osvojil dovednost porozumět různým druhům textů, četba některých z nich je však za hranicí mé komfortní zóny.“

„Ve vyšších ročnících se žáků neptáme: jak dobře čteš?, ale, co jsi schopen dobře přečíst?.“

Potvrď: Během čtení úryvku a po jeho přečtení přemýšlej o původních předpovědích. Byly správné, nebo nesprávné, nebo se v této části nic takového neobjevilo? Uprav svou představu tak, aby odpovídala tomu, co ses dozvěděl z textu.

Popis průběhu zavádění

- Vyberte si nějaký text nebo knihu, které mají obsah vhodný k rozvíjení představivosti.
- Ukažte žákům tabulku PPPP a vysvětlíte jim, že se naučí strategii, která jim pomůže využívat jejich představivosti a vytvářet obrazy toho, co vidí ve své mysli. Budou vytvářet obrazy před čtením, během něj i po něm, a to jim pomůže lépe porozumět textu.
- Vysvětlíte žákům čtyři fáze PPPP (tak, aby tomu mohli porozumět vzhledem k jejich věku).
- Řekněte žákům, že budou číst nebo naslouchat úryvku. Požádejte žáky, aby se k vám připojili, také

zavřeli oči a představili si cokoli, co by se mohlo vztahovat k úryvku, který budete číst. Obraz může vzniknout na základě obálky knihy, názvu nebo tématu. Povzbuzujte žáky, aby využili smyslů a zapojili i zrakové, chuťové či sluchové představy.

- Představte žákům svou představu a nechte je, ať ji doplní. Pak vše zapište do prvního sloupce.
- Modelujte žákům, jak přidáváte k obrazu detaily, předchozí zkušenosti, historky, smyslové informace atd., a zaznamenejte tyto informace do druhého sloupce.
- Předvídejte jednu událost na základě předchozí představy a povzbudte žáky, aby také předvíдали. Zapište tyto předpovědi do třetího sloupce.
- Přečtete žákům nebo s žáky úryvek a požádejte je, ať mají neustále na mysli své předpovědi.
- Po přečtení úryvku se vraťte k předpovědím a zapište do posledního sloupce, jak se vaše předpověď změnila.

Příklad využití PPPP při četbě populárně-naučného textu

Název textu: Údolí mumíí

představ si	přidej detaily	předvídej	potvrď
– sarkofágy, rakve – film o mumiiích – muž vyrábí rakev – hrobka pod zemí – mumifikování – krádež šperků – hieroglyfy – muž, který kope – archeologové a jejich rodiny	– rakve se třesou, „vyčuhují“ z nich ruce – oči visící z hlav – vyhrzlé mozky – lidé ukazující všem hieroglyfy, je to tajná šifra – mumie ožívají, protože jsme přečetli něco, co jsme neměli – starý svitek, hlava měla faraonovu zlatou tvář	– v Egyptě jsou mumie v pyramidách – kůže a kosti nalezené na mumifikačním stole – nález rakve s hieroglyfy – mumie bez jazyka – vykopávky v hrobkách, tajné svitky – nález šperků	– ne, mumie jsou pohřbeny v hrobkách – ne, našli těla ležící na rozřezaných kamenech – žádné hieroglyfy, ozdoby – žádné svitky, náramky a zlaté masky – našli vládce dané oblasti

Autorka je certifikovaná lektorka KM.

Zdroj:

Moje první encyklopedie Larousse. Knižní klub, Praha 2009, s. 163.

Literatura:

Fisher, D. – Frey, N. – Lapp, D.: *In a reading state of mind*. IRA, Newark 2009.

Koch, C.: The movie in your head. *Scientific American*. Dostupné [on-line] na: <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=the-movie-in-your-head>. [cit. 23. 11. 2007].

Pressley, G. M.: Mental imaginery helps eight-year-olds remember what they read. *Journal of Educational Psychology*, 1976, 68(3), s. 355–359.

Wood, K. – Harmon, J. M.: *Strategies for integrating reading and writing in middle and high school classrooms*. National Middle School Association, Westerville 2005.

Zwiers, J.: *Building reading comprehension habits in grade 6–12*. IRA, Newark 2010.

LEKCE A KOMENTÁŘE

Když dozrají kaštany...

Květa Krüger

Ráda bych se s vámi podělila o zkušenost s lekcí, kterou jsem provedla jak malé nečtenáře, tak děti z 2. stupně. Lekce byla názorná i pro dospělé účastníky na seminářích. Pro čtenáře *Kritických listů* může být přínosné seznámit se se způsoby, jak provést velmi malé i velké děti stejným tématem a jak pracovat s odbornými texty u různých věkových skupin.

Tuto lekci považujeme s Kateřinou Šafránkovou za příklad výuky, při níž rozvíjíme u našich žáků environmentální senzitivitu. Tou se rozumí citlivost, vztah a empatie vůči přírodě a životnímu prostředí, včetně citlivého vztahu ke zvířatům a rostlinám. Environmentální senzitivita je základním předpokladem k projevení zájmu učit se o životním prostředí, mít o něj starost a podnikat kroky k jeho ochraně. Rozvíjením environmentální senzitivity ovlivňujeme ranou motivaci dětí diskutovat a zkoumat otázky životního prostředí¹. V této lekci si žáci pěstují vztah k jírovci maďalu jako druhu stromu i ke konkrétnímu jírovci ve svém okolí.

Verze pro nečtenáře

EVOKACE

Černá ovce

V úvodu našeho setkání našim nečtenářům většinou neprozrazuji, co je čeká. Požádám děti, aby vytvořily dvojice nebo trojice a pak vyslechly zadání úkolu:

Za chvíli dostanete k prozkoumání krabičku. Otevřete ji a dobře si prohlédnete její obsah. Zkuste přijít na to, co z krabičky je podle vás černá ovce. Po čem

budeme pátrat, když chceme najít černou ovci? Jak se pozná černá ovce?

Děti samy přišly na to, že černá ovce je nějaká věc, která do krabičky nepatří.

Pokud přijdete alespoň na jedno řešení a dokážete ostatním vysvětlit, proč jste vybrali právě tuto černou ovci, je to výborný výsledek vašeho zkoumání. Zde jsou krabičky. Vyberte si jednu z nich a pusťte se do průzkumu.

V každé krabičce je alespoň jeden kaštan, tobolka z kaštanu, kousek větvičky, řapík z listu jírovce, fazole a obrázek celého stromu nebo květenství. Přítomnost nějakého obrázku, schématu, nákresu či fotografie je velmi užitečná. Nabízí při pátrání jinou perspektivu a také může našim žákům ukazovat cestu od konkrétních indicií k abstraktnějším.

Další možnosti využití

Pokud bychom použili metodu *černé ovce* ve fázi reflexe, mohly by v krabičce převažovat abstraktnější podklady nad těmi konkrétními. Ve fázi evokace je to naopak. Další možností, jak tuto metodu využít, je, že si děti po skončení tématu pročtou tvrzení k tématu, kterým se zabývaly, a v tomto souboru vět je „černá ovce“ – tvrzení, které je nepravdivé.

Ztížení úkolu

Většina skupin se po chvíli tváří, že ví, co je černou ovci. Ujistím se, že tomu tak opravdu je, že všichni přišli na jedno řešení. Poté je požádám, aby se do bádání ponořili ještě jednou a zjistili, jestli není možné předměty v krabičce třídít i jinak, tedy označit za černou ovci něco jiného.

Řeknu žákům: *Tento úkol je mnohem náročnější než ten předchozí, ale my to přesto zkusíme a uvidíme, jestli je možné ještě na něco dalšího přijít.*

Tento úkol je nejen pro děti předškolního věku velmi obtížný, a to z mnoha důvodů. Je těžké podívat se na problém znovu a jinak a nespokojit se jen s jedním řešením. Nesnadné je rovněž nevyslovit, na co jsme přišli, a pokračovat dál tiše v práci. V neposlední řadě může být v tomto věku nelehké i to, že se s někým dalším domlouvám na plnění úkolu a společně pojmenováváme naše objevy.

Argumenty pro náročný úkol

Vyjmenovala jsem tu několik skutečností, které by mohly být snadno použity jako argument proti zadávání takových úloh. Nabízí se otázka, k čemu je

Krabičky a jejich obsah.

dobré takový náročný úkol dětem zadávat. S Katkou Šafránkovou, se kterou programy pro naše nečtenáře připravujeme, věříme tomu, že zadávání těžkých úkolů a předkládání výzev je pro děti a jejich učení velmi důležité. Téměř vždy se totiž najde někdo, kdo takovou výzvu zdolá a ukáže ostatním, jak k výsledku došel. Díky tomu může někdo další podobný úkol příště zvládnout a zažít podobný pocit úspěchu. Spoléháme tedy na účinky sociálního učení – žáci jsou si v mnoha případech navzájem mnohem lepšími učiteli, než pro ně můžeme být my.

Zásadní podmínkou takového postupu je skutečná důvěra ve schopnosti dětí a smysluplnost zadaného úkolu. Když dětem dáme najevo, že jim nepředkládáme úkol banální, ale takový, který stojí za pozornost, a zároveň jim po pravdě řekneme, že zcela důvěřujeme tomu, že to zvládnou, probouzíme v nich ochotu pouštět se do obtížných úkolů a nevzdávat je předem. To je cenné pro jejich celoživotní učení, a na nás je, abychom dokázali takové tréninkové situace připravovat.

Pomoc nebo spíše podpora, kterou velmi často využíváme, je, že dětem modelujeme, jak bychom na to šly třeba my, a pak necháme dětem čas na to, aby se o zdolání obtížného nebo typově nového úkolu pokusily samy.

Na co jsme přišli

Po druhém ponoření se do obsahu krabičky je již třeba se ptát, nač děti přišly. Je dobré se s dětmi domluvit na tom, jak si své objevy budeme sdělovat. My jsme navrhly způsob, kdy každá skupina řekla jen jedno řešení, ne všechna, a pak předala slovo další skupině. Předejde se tak tomu, že by nám někdo řekl všechno a ostatní už by neměli co dodat. Necháváme žákům malou chvíli na poradu o tom, co představí jako první. Posiluje to pocit, že výsledek je jejich společná práce a oba za ni ručí.

Potom každá dvojice či trojice postupně představila své nápady. My jsme je vyslechly a nedávaly jsme slovními komentáři ani jinak najevo, jestli právě došlo k odhalení hlavního tématu, nebo ne. Důvod je zřejmý, odebraly bychom tak dalším dětem možnost představit jejich výsledky třídění, a nás přece zajímají všechny černé ovce a důvod jejich vyřazení.

Odhalení tématu

Poté, co si výsledky třídění představíme, by bylo poněkud nejsporné, abychom řekly: *Děti, nám se vaše úvahy líbí a jsme jimi nadšené. Děkujeme. My vám teď konečně prozradíme, čím se dnes budeme zabývat. Je to...*

S Katkou jsme se shodly na tom, že bychom tím náročný úkol bagatelizovaly a jeho zvládnutí by ztratilo úplně svou hodnotu. Jak bychom si mohly odpovědět na otázky: Proč jsme je nechaly provádět třídění vícekrát? Proč jsme tomu věnovaly tolik času a dětského úsilí?

Přišla jsem na způsoby, jak odtajnit téma zajímavě a nenásilně. Jedna možnost je, že dětem na dataprojektoru promítám postupný vývoj plodů a listů jírovce maďalu v různých měsících roku. Všechny děti pak říkají: *Černou ovci je fazole*. A já dodávám, že jsem si z různých možností, na které jsem přišla já, vybrala opravdu fazoli a téma, kterým je chci provést, je jírovec maďal.

Pokud nemáme k dispozici sadu fotek nebo potřebné technické zázemí, je možné připravit v místnosti koutek, ve kterém po odhalení děti objeví jasné důkazy – knihy, které jsou otevřené na stránce o jírovci, listy z jírovce, košíček kaštanů, fotka nebo obrázek... A opět to doprovázíme obdobným komentářem jako u sledu fotografií.

V obou případech je možné se dětí ptát, jak souvisí určitá věc z krabičky s některou z fotek nebo věcí v koutku.

Brainstorming

Po odhalení následoval krok, kterým jsem chtěla soustředit pozornost dětí na nadcházející téma a dát jim příležitost rozpomenout se na informace, které již o stromu *jírovci maďalu* vědí, nebo si myslí, že vědí, a společně je sdílet. Informace, které děti říkají, bez komentáře zapisuji velkým tiskacím písmem. Zápis se mi vždy vyplatil, protože se k němu na konci vracím. Tím, že výroky zapisuji, dávám také najevo, že poznatky, které od dětí přicházejí, jsou důležité a zaznamenáníhodné.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Vyprávění o jírovci

Pak už začnu o jírovci maďalu vyprávět. Do výkladu se snažím vložit i informace, které jsou odpovědí na otázky či nejasnosti, jež se během brainstormingu objevily. Během povídání je dobré mít k dispozici ukázku toho, o čem právě hovořím. V tomto případě to byly kaštany, které si každý mohl vzít a užívat si jejich příjemného povrchu v dlaních, nebo listy, pomocí kterých vysvětlují, jak dokážou svým překryvem chránit před slunečními paprsky i dešťovými kapkami, nebo mapa, na které ukazují, odkud k nám jírovec doputoval.

Inspirativní informace najdete na webu: www.mis-toprozivot.cz.

„Přesto se někteří učitelé ptají: nemůžeme skutečně učit, jak porozumět textu, že? Naproti tomu nabízejí výsledky výzkumů učitelům jasnou odpověď: Ano, můžeme učit, jak porozumět textu.“

Milé děti,

povím vám teď něco o jednom stromu. Určitě ho všichni dobře znáte, protože na něm roste krásný hnědý plod (*ukázat, poslat*)... Jak se mu říká?

Ano, kaštan. A někteří lidé si myslí, že i ten strom se jmenuje kaštan. Ale tak to vůbec není. Správně se mu má říkat jírovec maďal. Zkusme si to říct nahlas, jsou to obtížná dvě slova: jírovec... maďal.

Sbíráte, děti, ve školce kaštany? Ano? A víte proč? Co s nimi pak paní učitelky udělají?

Dají je zvířátkům v lese. A můžeme takové kaštany jíst i my? Co myslíte? Ne, nemůžeme, jsou totiž hořké, nedobré. Ale srnkám a jiným zvířátkům (třeba i v ZOO) chutnají.

Když sbíráte kaštany pro zvířátka, možná se někdy popícháte. Protože kaštany jsou schované v takových zvláštních obalech. Těm se říká tobolky a připomínají ježka (*ukázat, poslat*).

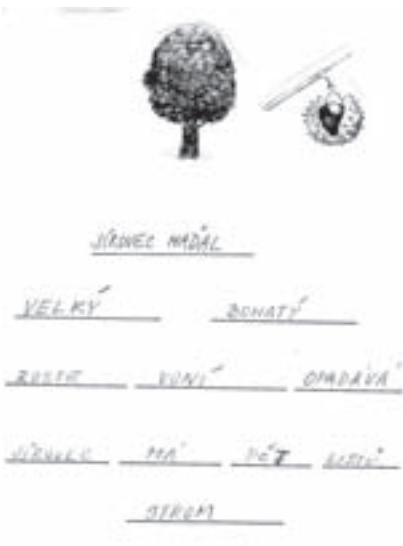
Listy mají pět až sedm prstů (*ukázat*), skoro jako lidé a jsou hodně velké, takže pod kaštanem bývá v létě stín. Můžeme se pod ním schovat před pálicím sluncem. A taky se pod ním skryjeme před deštěm (*dát si list nad hlavu jako deštník, pak poslat*).

Na jaře, když kaštan kvete, taky ho snadno poznáte. Květy jsou krásně bílé, trčí směrem k nebi a vypadají takto (*ukázat a poslat obrázek*).

Některé stromy (třeba dub) u nás rostou odjakživa. Ale kaštan byste tady hledali před několika staletími marně. Žádný tady totiž nerostl. Ale pak si lidé z cest do ciziny přivezli několik plodů – kaštanů, zasadili je do země a vyrostly z nich krásné stromy.

REFLEXE

V reflexi jsem se vrátila ke snosu na papíře, který jsem během brainstormingu sepsala. Pak jsem s dětmi sepsala *pětílístek* na téma, které si zvolily, buď jírovec maďal, nebo kaštan. Děti mohly mít na mysli strom jako druh, nebo konkrétní jírovec, který znají, nebo samotné semeno stromu – kaštan.

Pětílístek předškolního dítěte.

Se zápisem malým dětem pomáhá učitel.

Možná vám vrtá hlavou, jak jsem s dětmi mohla cokoliv *sepsat*, když pracujeme s nečtenáři. Možností je více. Určitě sepišu jeden společný *pětílístek* a pak se ptám, jestli si chce někdo vytvořit ještě svůj vlastní. Pro zájemce se stanu písárem a zapíšu to, co mi řeknou. O to však zájem každý nemá. Ten, koho tvorba osobního *pětílístku* nezaujala, může např. spočítat a třeba i zapsat, kolik listů je pětičetných, kolik šesti- či sedmičetných. Tento úkol ovšem vyžaduje, abychom s sebou na lekci přinesli větší množství listů jírovce. Také je možné mít namnožené obrázky částí známých stromů (kmen, list a třeba i plod) a ty mohou děti k sobě přiřazovat. To je však pro čtyř- až pětileté děti úkol spíše obtížný, jak jsme s Katkou poznaly.

Verze pro čtenáře

V – CH – D

Postup pro ty, kteří již ovládli techniku čtení, může začít také *černou ovčí* a odhalení tématu. Pro další práci využívám metodu V – CH – D (Vím – Chci vědět – Dozvěděl jsem se).

Nejdříve dám příležitost pro to, aby si mohl každý individuálně vybavit to, co o jírovci maďalu ví, nebo si myslí, že ví, a zapsat si to do tabulky V – CH – D. Nejprve pracujeme s prvními dvěma sloupci v tabulce. Na tabuli do společné tabulky zapisují nápady do 1. sloupce (= vím) a zároveň do 2. sloupce (= chci vědět). Zapisují veškeré informace, které mi skupina sdělí. Při společné diskusi vybízím k formulaci otázek, nejasností přeformulujeme také do otázek. Tato fáze končí, když buď vyčerpáme vše, co skupina nabízí, nebo když mám předepsanou tabulku zaplněnou a již se do ní nevejde žádný další zápis.

Nyní je čas předložit k četbě a zkoumání text. S oblibou používám text *Zelené svícny*. Text je totiž plný faktických informací o stromu jírovci a zároveň nese rysy uměleckého textu. Takové texty v našich učebnicích, bohužel, zcela chybí. Text jsem doplnila o obrázky, které mají poskytnout oporu v porozumění popisovaných skutečností a také text rozčlenit, aby svou délkou čtenáře hned nevyblekal. Text najdete na: www.kritickemysleni.cz.

(Spirhanzl-Duriš, J.: *O našich stromech*. Státní nakladatelství dětské knihy, Praha 1959.)

Práce s textem

S textem pracuji dvěma způsoby:

1. Nechám číst děti či účastníky semináře tak, jak jsou zvyklé, nenabízím jim žádnou metodu, která by jim mohla pomoci uvědomit si význam nových informací z textu.

Zadám však úkol **před čtením**. Například: *Přečtěte si text a hledejte odpovědi na otázky, které jsme si zapsali do tabulky. Pokud při čtení narazíte na informaci, která je pro vás nová nebo opětovně nově objevená, podtrhněte si ji.*

2. Pokud je jedním z mých vzdělávacích cílů naučit čtenáře nový způsob, jak pracovat s textem, nabízím jim metodu *čtení s otázkami*.

Taková práce vyžaduje samozřejmě více času, aby čtenáři zvládli postup a aby probrali poznatky, které text nabízí.

Čte se a pracuje ve dvojicích. Dvojice se nejprve domluví na délce textu, který budou následně každý sám potichu číst, např. jeden odstavec. Pak každý čte domluvený úsek textu. Po dočtení jeden shrnuje přečtené a druhý v páru se dotazuje. Položená otázka může směřovat na doslovné porozumění textu, to znamená, že odpověď na otázku nacházíme v textu, nebo může jít o otázku, kdy musíme číst mezi řádky či si odpověď vybavit na základě našich předchozích zkušeností a znalostí.

Protože ovládnutí tohoto způsobu učení v sobě obsahuje několik kroků, je velmi užitečné, když dokážeme my učitelé/lektori práci modelovat.

Po prostudování textu se vrátíme k tabulce *V – CH – D*. Čekají nás důležité kroky:

- ověřit, zda informace, které jsme věděli, byly správné (viz 1. sloupec tabulky)
- odpovědět na otázky z 2. sloupce, pokud nám text odpovědi nabídl
- doplnit 3. sloupec (= dozvěděl jsem se)

Práce by v tuto chvíli mohla skončit, protože jsme prošli všemi fázemi. Pokud máme čas, můžeme nabídnout další činnosti.

1. Vybidneme čtenáře, aby si zformulovali a pod tabulku zapsali otázku, která je nadále zajímavá a na kterou nedostali odpověď, nebo si mohou zapsat informaci, která je nejvíce zaujala, nebo si zapíší tři informace, které by si rádi kdykoli vybavili, pokud uvidí či uslyší o jírovci maďalu.

2. Každý si může sepsat svou *životabáseň*² dle následující osnovy:

Životabáseň

Jsem...

Mým domovem je...

Rád se chlubím, že jsem...

Nerad prozrazuji, že...

Často se mi zdá o...

Těší mě...

Trápí mě...

Přeji si...

Životabáseň je pak možné opatřit v rámci výtvarné výchovy ilustrací jírovce maďalu nebo kaštanu podle toho, čemu je báseň věnována. Taková práce nám pak na nějakou dobu může pomoci vytvořit příjemné prostředí třídy. (Pokud nám autoři dají svolení k vyvěšení.)

Těkej – štronzo – dvojice

Mezi mé oblíbené kooperativní metody patří *těkej – štronzo – dvojice*. Tato metoda může nahradit *černé ovce* nebo ji můžeme zařadit po odhalení tématu. Tato metoda nám pomáhá osvěžit účastníky jednak pohybem, jednak neotřelými otázkami, které dvojicím nabídneme.

Aktivitu proto ráda zařazuji v pozdějších vyučovacích hodinách. Funguje výtečně na všechny věkové skupiny včetně dospělých účastníků kurzu. Mimo pohyb může tato metoda pomoci učitelům rychleji naladit žáky pro práci v jeho předmětu a uzavřít zážitky z předšlých vyučovacích hodin.

Jak na to?

Žáci se volně procházejí po místnosti. Jakmile učitel řekne „štronzo“, žáci se zastaví. Učitel řekne „dvojice“, žáci se spárují s tím, kdo je jim nejbližší, a najdou si pro sebe libovolné místo ve třídě. Poté učitel položí otázku a žáci o ní po určitý vyhrazený čas diskutují. Celý postup se opakuje několikrát.

Varianta: Žáci utvoří vnitřní a vnější kruh o stejném počtu osob. Kruhy se začnou pohybovat v opačných směrech, dokud někdo nevykřikne „štronzo“. Žáci, kteří se ocitli v kruzích sobě nejbližší, vytvoří dvojici (a mohou zůstat v kruhu). Diskutují o problému. Tuto metoda je možné použít i ve fázi reflexe.

Zde jsou pro vaši inspiraci některé z otázek, které pokládám já:

Na jakou hezkou situaci (hezký zážitek) spojenou s jírovcem (nebo kaštanem) si vzpomínáš?

Jaké tvé příběhy či pocity se vážou ke slovu kaštan?

Co se ti vybaví, když slyšíš slovo kaštan nebo jírovec maďal?

Zkus jírovec popsat. Odkud si myslíš, že jírovec pochází?

Co tě napadne, když si představíš jírovec a spojení „zelené svícny“?

Podle textu a věku skupiny, se kterou pracuji, volím otázky. Položím obvykle tři. Při práci s touto metodou se nejen mně velmi osvědčilo, když jedna z otázek směřuje na nějaký osobní zážitek a není znalostní. Všechny otázky by měly být otevřené, aby o nich ve dvojici mohl proběhnout hovor, sdílení nápadů. Nejde o to, aby se děti vzájemně vyzkoušely z toho, o čem si jako učitelka myslím, že by to už přece měly dávno vědět!

Pracujeme-li s tématem blízkým přírodě, je dobré si uvědomit, že v samém důsledku nejde ani tak o nabytí konkrétních znalostí (třebaže to samozřejmě oceníme), nýbrž o probouzení citového vztahu k přírodě vůbec. V této lekci jsou do práce zapojeny téměř všechny naše smysly.

Celá lekce proto slouží k podpoření zájmu o přírodu, a použije-li učitel některé z následných hodin k vycházení s úkoly, k malování či literárnímu vyjádření osobního prožitku dětí, zanechá to v dětech trvalejší dojem.

Autorka je certifikovaná lektorka programu RWCT.

Poznámky:

¹ Senzitivita je jedním z pěti klíčových témat popsaných v doporučených očekávaných výstupech environmentální výchovy, které zpracovali spolu s učiteli Jan Činčera, Kateřina Jančaříková, Jana Kindlmannová, Petra Šimonová a Alena Volfová.

² S touto úpravou *životabásně* jsem se setkala v semináři Petry Skalické.

Elmer

Eva Štaifová Vašková

Knížku o Elmerovi, slonovi, který se lišil (od anglického autora Davida McKee), jsem poprvé viděla v knihkupectví v Portugalsku. D. McKee napsal a ilustroval i další příběhy o Elmerovi, je možné je koupit – v angličtině – i v českých internetových či kamenných knihkupectvích. Angličtina v knížkách je jednoduchá, zvládne ji i malinko po-

kročilejší začátečník.

Příběh vypráví o odlišném jedinci ve skupině, což je téma aktuální asi pro každého. Nemusíme být zrovna kostkovaní, ale každý z nás je něčím Elmer, i kdyby to nebylo vidět na první pohled.

Lekci jsem realizovala se svými dětmi ve věku 4, 6 a 8 let. Myslím, že horní věková hranice by mohla být i trochu vyšší, příběh má zajímavou zápletku a výrazný moment překvapení, o který se postará foukací harmonika.

Potřebovala jsem:

- knihu *Elmer* od Davida McKee (kvůli obrázkům)
- překlad
- foukací harmoniku (naprosto nutné)
- puzzle – rozstříhaný obrázek Elmera v obálkách
- omalovánky slonů + pastelky

Popis lekce

Skládání puzzle

Dětem jsem dala v obálkách rozstříhané obrázky Elmera s tím, že v obálce najdou odpověď na to, co budeme dneska číst. (Čím mladší dítě, tím menší počet dílků.) Děti složily Elmera a mohli jsme začít číst.

Žilo bylo stádo slonů. Slonů mladých, starých, slonů vysokých, slonů hubených, nebo tlustých. Ve stádu žili sloni všech druhů a všichni byli spokojeni. A všichni měli tutéž barvu.

Všichni, až na Elmera...

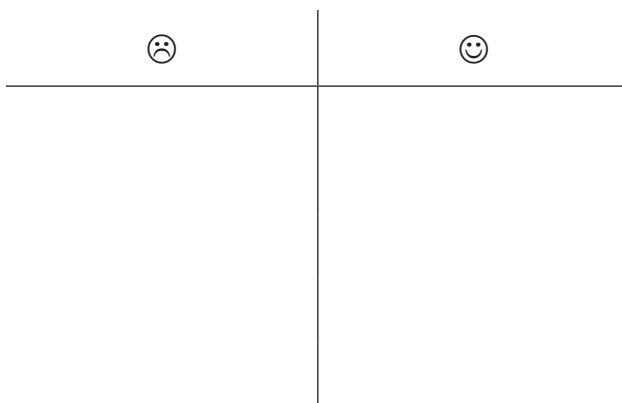
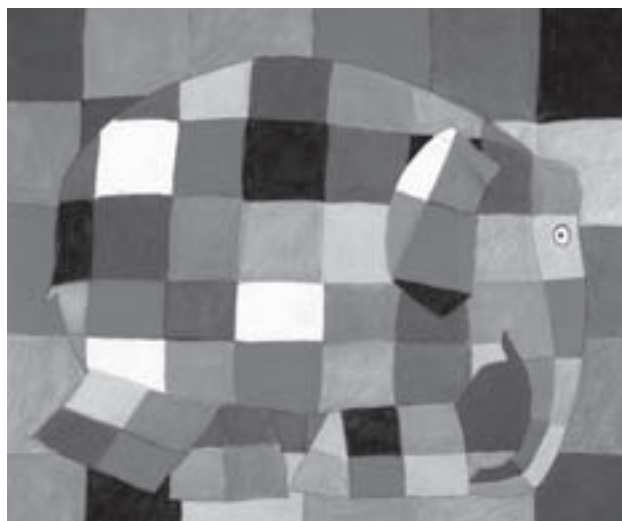
Elmer byl jiný. Elmer byl... kostkovaný.

Byl žlutý a oranžový a červený a růžový a fialový a modrý a zelený a bílý a černý.

Elmer neměl sloní barvu.

Otázky pro děti: *Je dobré, že jsme každý jiný? Proč? Stalo se vám někdy, že jste se někde něčím odlišovali? Jak se člověk cítí, když je někde sám a jiný?*

Výhody a nevýhody odlišnosti jsme zaznamenali do T-grafu.

Bylo zajímavé sledovat, že čím mladší dítě, tím vidělo odlišnost Elmera pozitivněji. Naše čtyřletá dcera konstatovala: „Je barevnější a všechny rozveselí.“ Šestiletá předškoláčka hodnotila kladně extravagantní barevnost, ale pak prakticky připustila: „Když hraje schovku, tak ho asi brzo najdou.“ Naopak osmiletý syn, poučen dvouletou školní docházkou a zákony džungle, výhody barevnosti neviděl žádné, ale nevýhody sypal z rukávu: „Všichni si ho pamatují, všichni ho poznají.“

Pro další kus textu mám dvě verze překladu. První uvádím přesnější překlad z angličtiny (varianta A). Další překlad je z portugalského, kterou neumím tak dobře, takže tam došlo k významovému posunu (varianta B).

Já používám druhý překlad, protože zkrácený překlad lze lépe pedagogicky využít.

Varianta A: Byl to právě Elmer, kolem koho byla nejlepší zábava. Někdy si dělal legraci z ostatních on a někdy si zase ostatní vystřelili z něj. Ale kdekoli byla jen malá legráčka, obvykle ji začal právě Elmer.

Varianta B: Byl to právě většinou Elmer, z koho si ostatní sloni dělali legrácky.

Elmer měl legraci rád. Kde byl Elmer, tam byla i zábava. Ale nechtěl, aby se smáli jemu.

Když ho ostatní napálili, nebo mu něco provedli, Elmer se smál s ostatními. Ale jen trochu.

Otázky pro děti: *Měl Elmer rád legraci? Jak se Elmer cítil, když si ostatní dělali legraci z něho?*

Jednou v noci nemohl Elmer usnout, protože přemýšlel. Přemýšlel, proč je jiný a jak moc to je otravné.

„Kdo kdy slyšel o kostkovaném slonovi?“ uvažoval.

„Ani se nedivím, že je to k smíchu.“

Ráno, když ještě ostatní sloni spali, potichoučku vstal a nepozorovaně odešel. Nikomu neřekl kam.

Cestou pralesem potkal jiná zvířata. Všichni říkali: „Dobré ráno, Elmere.“ A všem Elmer s úsměvem odpověděl: „Dobré ráno!“

Šel daleko, než konečně našel to, co hledal – velký keř. Obrovský keř pokrytý ovocem. Ovocem, které mělo šedivou barvu. Jako sloni.

Elmer chytil keř chobotem a třásl tak dlouho, dokud všechno ovoce nepopadalo na zem.

Otázka pro děti: *Co asi Elmer udělá? (Děti měly spoustu návrhů. Od „Sežere to!“, přes „Rozšlape to!“ až po „Nabarví se!“)*

Když bylo všechno ovoce na zemi, válel se v něm Elmer sem a tam. Rozmačkal všechno ovoce a lepkavá šedivá šťáva postupně zakryla všechny jeho barevné čtverce.

Už nebyl ani žlutý, ani oranžový, ani červený, ani růžový, ani fialový, ani modrý, ani zelený, ani bílý a nebyl ani černý. Vypadal úplně jako každý jiný obyčejný slon.

Vracel se zpátky pralesem a cestou potkal jiná zvířata. Všichni říkali:

„Dobrý den, slone.“ A všem Elmer s úsměvem odpověděl: „Dobrý den...“ – a byl moc spokojený, že ho nikdo nepoznal.

Když se vrátil k ostatním slonům, všichni jen tiše stáli. Nikdo z nich si nevšiml, že se Elmer vrátil a našel si svoje místo uprostřed sloního stádu.

Po nějaké chvíli Elmer cítil, že něco není v pořádku. Ale co?

Rozhlédl se dokola: prales je stejný jako předtím, nebe je stejné jako dřív. Stejný je tmavý mrak, který se čas od času objevuje na obloze. Nakonec i sloni jsou pořád stejní. Elmer se po nich rozhlédl.

Otázka pro děti: *Co bylo ve sloním stádu jinak? (Děti výborně identifikovaly a popsaly změnu atmosféry ve*

stádu, je to dobře vidět na obrázcích v knížce. Ve sloním stádu je bez Elmera opravdu nuda.)

Nikdo se nehýbal. Elmer je nikdy neviděl tak vážné. Čím víc se díval po tichých, klidných a zasmušilých slonech, tím víc se mu chtělo smát.

A nakonec to už nevydržel.

Zatroubil chobotem, jak uměl nejvíc:

Na tomhle místě jsem co nejsilněji foukla do harmoniky, aby se děti lekly.

„Truuuú!“

Sloni leknutím udělali ve vzduchu kotrmelec a popadali zpátky na zem.

„Který Trumpeta to troubil?!“ ptali se všichni a viděli Elmera, jak se směje na celé kolo.

„Elmer,“ řekli si. „To mohl být jedině Elmer.“ A všichni sloni se rozesmáli.

A zatímco se smáli, z černého mraku začalo pršet. Déšť smýval z Elmera šedivou barvu. Sloni viděli, jak se objevují žluté, oranžové, červené, růžové, fialové, modré a zelené a bílé a černé čtverce.

„Elmere,“ řekl nejstarší slon, „už jsem zažil spoustu dobrých lumpáren, ale tahle je nejlepší ze všech. **Ty jsi prostě Elmer, ať máš jakoukoli barvu.**“

„Abychom na legraci nezapomněli, budeme si tenhle den připomínat,“ řekl další slon. „Bude to Elmerův den. Všichni sloni se natrou barvami a Elmer se nabarví na odstín slonů.“

A udělali to přesně tak. Vždycky ten den v roce se všichni nabarví a měli karneval.

Jestli se někdy na tenhle sloní karneval půjdete podívat a uvidíte úplně obyčejného slona, tak máte jistotu, že to je Elmer.

Vybarvování slonů

Na závěr jsem měla připravené omalovánky – obkreslené siluety slonů z knížky – a děti pastelkami vybarvily, jak mohli sloni na karnevale vypadat.

Téma je určitě možné dál výtvarně rozpracovat, využít třeba motiv smývání barev z Elmera a použít suché pastely na předem namočené čtvrtky.

My jsme nalepili sloní karneval na pás zelených papírů a vystavili je v pokojíčku. Když od té doby děti někoho vystrkují ze hry, protože je buď moc malý, nebo moc rychlý, nebo flekatý od komářích štípanců, nebo kluk, nebo nemá koně, stačí poznamenat: „Takhle nějak se možná mohl cítit i Elmer.“

Autorka je učitelka pro 1. stupeň ZŠ.

Vlastními dětmi je neustále nucena k zvyšování kvalifikace zejména v oblasti specifických poruch učení a efektivní komunikace. V současné době učí děti v domácím vzdělávání.

Klíč

Ivana Průšková

V únoru 2012 jsem začala studovat svůj druhý kurz kritického myšlení, tentokrát jsem zvolila kurz *Čteme s nečtenáři a učíme je kriticky myslet* u Katky Šafránkové a Květy Krüger. Podmínkou k získání certifikátu bylo mimo jiné i připravit jednu modelovou lekci v duchu třífázového učení, tu odučit a následně prezentovat. Během kurzu se mě zmocňovala zvědavost, jak budou na takto připravenou práci reagovat předškolní děti, které samy ještě nečtou, a začala jsem brát zadání jako osobní výzvu připravit lekci tak, aby děti zaujala. Ačkoli jsem učitelka na 1. stupni a v současné době učím třetí ročník, nabídla jsem odučení této lekce v mnichovohradištské mateřské škole v Jaselské ulici, kam dochází můj syn. Kolektiv učitelek mi ochotně vyšel vstříc, a tak jsem jeden pátek po obědovém spaní měla připravenou třídu s pomůckami a tabulí, dozorující paní učitelku a asi dvacet zvědavých předškoláčků z celé školky. Lekce *Klíč*, vytvořená podle knížky Pavla Čecha *O klíči*, může začít...

lepovat. Pak si každé dítě vybere a hmatem na obálce poznává, co zajímavého kluk našel. Sdílení. Další odhalování probíhá u stolečků, kdy děti přetírají obálku voskovkou tak, aby prozradila, co v sobě ukrývá. Sdílení. Konečné rozlepení obálky. Sdílení, porovnávání klíčů, tišení nadšení.

Kluk měl z klíče obrovskou radost. Klíč v něm probudil velkou zvědavost.

Víte, co kluka tak zajímalo, co by rád věděl?

Metoda *rybí kosti* řízená společně – rozprostřeme balicí papír, na kterém je předkreslený klíč a zájmena *komu? proč? co?*.

Nápady dětí zapisuji na tento papír a snažím se zformulovat tři klíčové otázky:

Komu ten klíč dříve patřil?

Proč teď leží na ulici?

Co dokázal klíč odemknout?

Pomůcky:

- naskenované a vytištěné obrázky z knížky
- pro každé dítě zalepená obálka, která ukrývá starý klíč
- balicí papír s nakresleným velkým klíčem (rybí kost)
- pracovní list pro každé dítě
- voskovky (lépe voskové bločky Waldorf)
- lepidlo
- červené šortky s děravou kapsou (nebo obrázek z knížky)

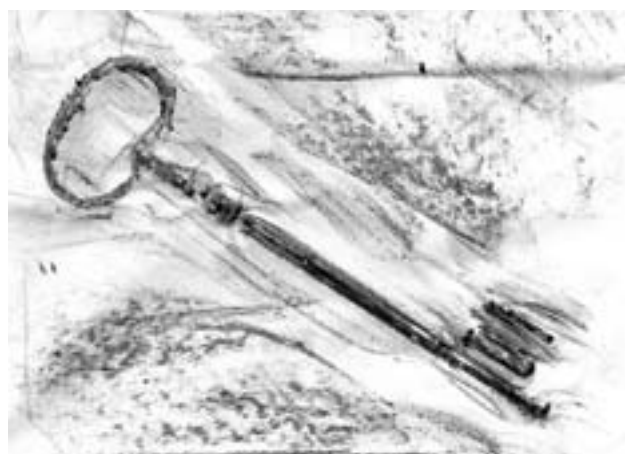
EVOKACE

Děravé kalhoty a zalepená obálka

Představila jsem se dětem a řekla jim, že mám ráda knížky a ještě raději z nich čtu dětem pohádky nebo příběhy. Pro ně jsem si připravila knížku o jednom klukovi, o kterém vím tohle:

- **chodil už do školy** (obrázek na tabuli) – rozhovor nad obrázkem (*Je poznat, že opravdu chodil do školy? Jak? Proč školáci nosí tašku? Apod.*)
- **rád nosil tyhle kalhoty** (obrázek nebo opravdové šortky) – rozhovor o tom, proč mohl mít rád zrovna takové kalhoty, upozornění na děravou kapsu, která hraje v našem příběhu důležitou roli!
- **dnešní den se mu do školy vážně hodně nechtělo** (obrázek) – rozhovor nad obrázkem (*Je to na něm poznat, že se mu nechce? Podle čeho? Proč se mu nechtělo? Už se vám to někdy stalo?*) Dramatizace!
- **jednoho takového dne našel na ulici něco strašně zajímavého!**

Po třídě jsou rozházeny různé druhy zalepených obálek. Domluvíme si pravidlo, že nebudeme obálku roz-

Voskovky odhalí, co je uvnitř obálky.

Obrázek z knížky.

Po třídě rozmisťuji naskenované obrázky z knížky, děti si je mohou prohlédnout a zůstat u obrázku, který je nejvíce zaujal. Vznikají tím jakési skupiny s různým počtem dětí, což ale nehraje žádnou roli. Děti sdílejí nad obrázkem ve skupině: *Kam by se nám hodil náš klíč? Byl by k něčemu potřeba? K čemu?*

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Četba knihy

Začínám číst knihu. Děti mají k četbě zadaný úkol – pokud se bude skupince zdát, že to, co čtu, patří k jejich obrázku, mají ho přinést k tabuli. Skládáme tak společně celou knihu. (Poznámka: Jednou se stalo, že své právo na obrázek uplatňovaly dvě skupiny najednou, připevnila jsem bez komentáře obrázek vedle sebe a četla dál, abych nerozpoutala v tuto chvíli nechtěnou diskusi. Při následném čtení jsme skupinově došli ke spokojenému rozluštění.) Četbu ukončuji ve chvíli, kdy si chlapec ve spěchu zastrčí klíč do kapsičky u kalhot.

Nejdříve se ptám: *Co se stalo?* Pak děti předvídají děj.

Kapsička je děravá a on svůj klíč ztrácí. *Co se asi stalo potom? Byl chlapec smutný? Zjistil to vůbec? Nezapomněl na svůj objev? Co se stalo s klíčem?*

Obrázek, kdy klíč nalézá jiný chlapec. *Co udělal chlapec s klíčem?* Odhalení závěrečného obrázku, kdy si chlapec odnáší klíč s sebou...

REFLEXE

Vrátíme se k balicímu papíru a metodě *rybí kosti*, čtu dětem, co jsme na začátku zapsali, a dáváme si do kroužku, co se nám při četbě potvrdilo. Tato část je přípravou na závěrečnou samostatnou práci nad pracovním listem.

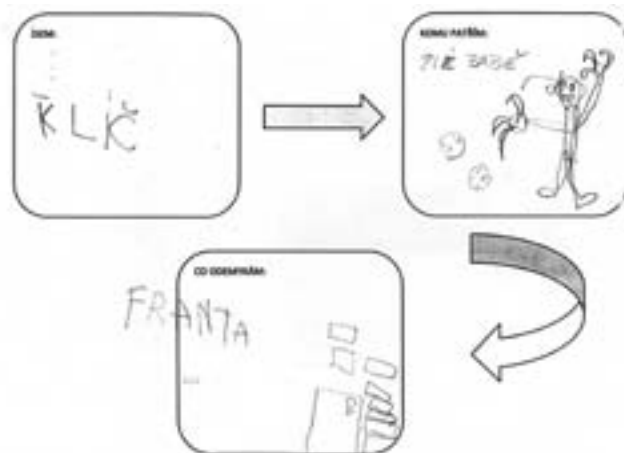
Pracovní list pro děti – povzbuzení vlastní fantazie

Do prvního okénka si malujeme klíč a pro toho, kdo si chce slovo napsat, ho předepisují na tabuli velkým tiskacím písmem.

Do druhého okénka píšeme, komu klíč patřil (se zápisem dětem pomáhám společně s paní učitelkou).

Do třetího okénka vymýšlíme, co klíč odemýká, k čemu sloužil. Pokud by některé děti potřebovaly podporu, mám připravené oskenované obrázky z knížky v malém formátu, mohou si vybrat a nalepit. (Většina dětí využila mojí nabídky obrázků, vlastní tvorbu vnímám v této fázi jako obtížnou.)

Závěrem celé lekce je prezentace v kruhu, kdy pracovní list děti šikovně navádí k ucelenému sdělení.

Pracovní list.

Ukázka práce (Jáchym 6 let)

Můj klíč patřil do rádia. Přeladovaly se tím stanice, jednou se cvaklo a byla hudba, znovu se cvaklo a mluvil pán a takhle se cvakalo. To rádio bylo na lodi a hrálo tam lidem. Jeden kluk klíč vzal a odnášel si ho do kabiny. Naklonil se ale přes bok lodi, aby se podíval na žraloky a klíč mu tam spadnul. Teď ho hledá ponorkou.

Moje zhodnocení lekce

Kvůli dalšímu provozu školky jsem měla na práci šedesát minut. Nebyla jsem v tomto časovém rozložení nucena nic vynechat nebo krátit, ale „tančila jsem kvapík“. Pro větší zažití a klidnější postup bych uvítala půl hodiny práce navíc, kterou bych využila hlavně při závěrečné prezentaci, protože některé děti měly velkou potřebu sdělit svůj příběh do detailů. Pracovní list dětem vhodně napomáhal při vyprávění jejich minipříběhu a já oceňuji, že všechny dokázaly svoji fantazii smysluplně sdělit ostatním.

Poděkování

Mé sestře Martině, vystudované učitelce, která se ochotně ujala role pedagogické asistentky a moc mi tak pomohla při výuce.

Autorka je učitelka 1. stupně v ZŠ Sokolovská v Mnichově Hradišti.

Zdroj:

Čech, P.: *O klíči*. Literární čajovna Suzanne Renaud, Havlíčkův Brod 2007.

„Mnoho našich žáků nerozvíjí dovednost samostatně číst naučné texty ne proto, že jsou neschopní, ale proto, že nikdy nedostali návod od znalců oboru, učitelů, kteří čtou, píšou a přemýšlejí o světě optikou svého oboru.“

Dílna psaní s rodiči

Lenka Veisová

Dnes mají rodiče, pokud jsou oba zaměstnaní, daleko méně času, než měli naši prarodiče. Společně strávených chvil s dětmi bývá stále méně. Ačkoli tomu tak je, je třeba si uvědomit, že společně něco prožívat s vlastním dítětem je hodnota neměnná. Proto organizuji ve své třídě pravidelné dílny čtení s rodiči. Z vlastní zkušenosti vím, že jsem se ráda účastnila školních akcí, kde jsem mohla být v kontaktu se svým vlastním dítětem. Dodnes na ty společně strávené chvíle ráda vzpomínám. Dnešní rodiče nejsou jiní, jen se nesmíme ostýchat je oslovit a pozvat nebo přímo zapojit do různých školních akcí, kde mají možnost buď pozorovat práci svého dítěte, nebo s ním přímo pracovat.

Již několik let se mi daří s rodiči spolupracovat a mám s tím jen dobré zkušenosti. Nejprve mi pomáhali s doprovodem na různé školní akce (divadlo, kino, výukové programy mimo školu), obstarávali materiál do hodin VV a pomáhali, když jsme v hodinách vyráběli něco složitějšího (pečení perníčků, malování triček). Rodiče se střídali tak, jak měl kdo čas. Když jsem zjistila, že většina rodičů by se ráda podívala i do výuky, začala jsem je zvát do hodin, ve kterých děti předváděly, co už znají a jaký udělaly pokrok.

Tyto hodiny, kde děti pracovaly, a rodiče se jen dívali, byly sice pěkné, ale stále to nebylo ono. Bylo dobré, že rodiče pozorovali a zjišťovali, že se jejich děti ve školním prostředí najednou chovají úplně jinak, že z těch suverénních dětí se stávají tiché a nejisté děti, nebo naopak klidné děti se předvádějí a chtějí na sebe upoutat pozornost. Tato skutečnost obohatila rodiče tím, že viděli své děti zase z jiného pohledu. Ale i já pozorovala, že někteří rodiče by nejraději dětem pomohli, aby byly úspěšné a aby něco nepokazily. Postupně jsem začala v hodinách zapojovat i rodiče. Pravidelně organizuji čtenářské dílny, ve kterých společně pracujeme s knihou, diskutujeme o příběhu, plníme různé úkoly.

Když jsem rodiče zapojila a oni pracovali společně s dětmi na nějakém úkolu, ostych zmizel, nikdo si neuvědomoval, že jde o učení, vypadalo to spíše jako zábavná hra, ve které si rodiče s dětmi povídali, sdělovali si navzájem své zkušenosti, společně pracovali na nějakém úkolu. Když jsem viděla ty rozzářené dětské oči a úsměvy ve tvářích rodičů, uvědomila jsem si, že čas vynaložený na přípravu takové hodiny nebyl zbytečný, ba naopak. Vzájemný prožitek obohatil nejen děti a rodiče, ale i mě. Dodal mi potřebnou energii, abych se mohla zase brzy pustit do podobné akce.

Dílna psaní

Na semináři o dílně psaní mne oslovila práce M. Šlapala natolik, že jsem již od 2. třídy zavedla dílny psaní. Samozřejmě jsem je musela přizpůsobit věku

děti. Jednu dílnu psaní jsem udělala **společně s rodiči**. Dílna trvala 60 minut. Mám 28 dětí a přišli téměř všichni rodiče. Abychom se do třídy vešli, děti seděly v klasicky seřazených lavicích a rodiče seděli v zadní části třídy na koberci. Na stolku měli připravené desky s psacími potřebami. Pracovali stejně jako děti.

Motivace

O čem dnes budeme psát, se dozvíme, když vylustíme křížovku. Luští žáci i rodiče, každý sám podle sebe.

Když žáci dokončí práci, jdou každý ke svému rodiči a zkontrolují si s ním, zda jim vyšlo stejné slovo (jídlo). Učitel se ptá: *Kdo se shodl? Co nám vyšlo?*

Když vybudíte křížovku, dozvíte se, o čem si budeme povídat.

1.				j	e	h	n	e
2.	H	r			b	e		
3.				D	a	n	č	e
4.	k	a	z		e			
5.				s	e			

Do křížovky doplňte mlaďata

- ovce
- koně
- slonka
- kozy
- prasata

Dnes si budeme povídat o jídle

Vyplněná křížovka.

Rodiče pracují také.

Mám – nemám rád/a

Žáci i rodiče (každý sám) vyplňují tabulku podle pravdy. Tabulka se ptá na to, jaká jídla máme a jaká nemáme rádi.

Žák, který má tabulku vyplněnou, si ji vymění se svým rodičem, přečte si, co napsal, a označí, zda s tvrzením souhlasí – napíše S, nebo nesouhlasí – napíše N. Totéž udělá rodič s tvrzeními svého dítěte.

JÍDLA – JEDNA ILONY

Jídlo	
Mám rád/a/	Nemám rád/a/
Mám ráda	Nemám ráda
kuřecí	rybář
Mám ráda	Nemám ráda
česnek	hopskoru
Mám ráda	
rybí	
Mám ráda	
rybní	
Mám ráda	
housky	

Tabulka vyplněná žákyní.

JÍDLA – MATKA ANEŽKY

Jídlo	
Mám rád/a/	Nemám rád/a/
hromadný salát s rýžem	hrochová omáčka
omáčka s křídlem	omáčka s masem
omáčka s křídlem	omáčka
hromadný	rybní
hromadný	rybní
hromadný	rybní
hromadný	rybní
hromadný	rybní

Tabulka vyplněná rodičem.

Foto: z archivu autorky.

Vyplňujeme tabulku.

Po označení si vezme každý zpět svoji tabulku a posadí se do kruhu na koberec.

Na koberci si vzájemně povídáme, kdo měl samá S, kdo měl nějaká N, které dítě se shodlo s rodičem.

Vlastní psaní

Každý napíše nějaký vlastní zážitek o jídle, který by měl být veselý až legrační. Text nemusí být dlouhý, jeho cílem je pobavit čtenáře či posluchače.

Žák, který dopsal, si vymění příběh s rodičem a v příběhu podtrhne to, co se mu zdá legrační. Pokud nenajde nic legračního, nepodtrhává.

JEDNOU V LÉTĚ JSME STANOVALI
U ŘEKY. K VEČEŘI JSME SI
CHTĚLI OPÉCT ŠPEKÁČKY.
ROZDĚLALI JSME OHŇ.
ŠPEKÁČEK JSEM SI KRÁSNĚ
PŘIPRAVIL A NAPÍCHL HO NA
KLACEK. PO PRVNÍ MINUTĚ
OPÉKÁNÍ V PLAMENECH VŠAK
KLACEK VŽPLÁL A ŠPEKÁČEK
SPADL DO OHNĚ. MÍSTO VEČEŘE
JSEM SE TOUŽE SMUTNĚ
DÍVAL NA OSTATNÍ.

Legrační příběh o jídle od žáka.

Po dokončení této práce se všichni posadí na koberec.

Učitel se ptá: *Kdo má něco podtrženého a chce nám svůj příběh přečíst?*

Četli jak děti, tak i rodiče. Samozřejmě chtěly číst všechny děti, a tak jsme museli losovat.

Foto: z archivu autorky.

Žák čte svůj text.

Na závěr besedy jsem rozdala dětem koláče, které upekli a přinesli rodiče.

Hodnocení dílny psaní

Vzhledem k tomu, že doba pokročila a někteří rodiče pospíchali do práce, poprosila jsem je, aby mi zpětnou vazbu poslali e-mailem. My jsme s dětmi zůstali na koberci a hodnotili, jak se nám hodina líbila. Potom děti psaly na lístečky.

Společná dílna psaní se moc povedla. Až mě překvapilo, s jakým nadšením se rodiče zapojili a zodpovědně plnili úkoly. Ale nejen oni, i děti předvedly to nejlepší, co uměly. Zde jsem na konkrétním příkladu viděla, jak takové prožitky posouvají děti dál a ony si začínají uvědomovat své vlastní schopnosti. Tak se jim otevírá poznání radosti z učení.

Zpětné vazby od rodičů

Ráda bych napsala několik vět k dílně psaní, kterou pořádala naše paní učitelka společně s rodiči a dětmi. Tahle akce se mi moc líbila, ostatně jako všechny další, ke kterým jsou přizváni rodiče. Myslím, že taková spolupráce se oboustranně vyplácí. Rodiče mohou lépe poznat prostředí, ve kterém jejich děti tráví dny a děti se zase mohou ve třídě pochlubit, co se nového naučily, a např. také, co společně vyrobily a jak vlastně jejich výuka probíhá. Konkrétně v dílně psaní jsme hovořili o jídle, měli jsme možnost zamyslet se nad svými chutěmi a také nad tím, jestli se s dítětem shodujeme, či ne. Zkrátka to, na co obvykle není v běžném životě čas. Konec hodiny jsme si zpestřili vyprávěním historek o jídle a společně se zasmáli.

Mám radost, že rodiče dětí v naší třídě mají zájem o to, co se děje ve škole, a jsou vždy ochotni si udělat čas a strávit společně s paní učitelkou a dětmi příjemné chvíle.

(Petra H. s Terezkou)

Dílina psaní se mi líbila. Byla zajímavě připravena a umožnila dozvědět se něco o našich dětech, respektive o jejich vnímání běžných věcí v domácnosti. Tento způsob společné práce s dětmi je zajímavý a užitečný. Rád jsem se dílny zúčastnil.

(Petr S.)

Foto: z archivu autorky.

Závěrečné občerstvení.

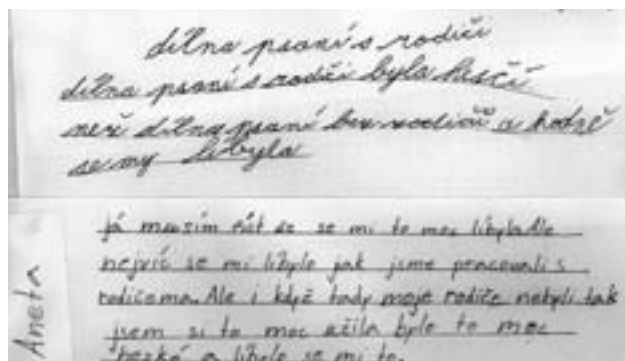
Dílina psaní, ale i čtení s dětmi se mi jednoznačně líbila. Je úžasné mít možnost vidět prostředí, v jakém se děti učí, způsob, jakým s nimi paní učitelka pracuje, to, jak se děti těší z toho, že jejich maminka či tatínek jsou „u nich v jejich třídě“ – tam, kde se vyznají lépe oni, kde jsou oni více doma. Že jsou to oni, kdo nám mohou říci, kde co je, kde má paní učitelka to či ono, kdo kreslil který obrázek pověšený na zdi nad tabulí, kde kdo z kamarádů sedí... Spolupráce během dílny byla úžasná, spolupracovaly nejen děti, ale i maminky a tatínkové. Nevšedně se zamyslet nad tím, co má mé dítě rádo k jídlu a co mám ráda já, co máme rádi oba, a vidět radost v jeho očích, když si s mámou připomeneme veselou příhodu, jak vařili své oblíbené jídlo nebo jak „vyskočilo“ mléko z lednice. To celé je dle mého o pozitivní motivaci ke čtení a psaní, ale hlavně o společném sdílení zážitků rodičů a dětí, na kterém v dnešním světě zapomínáme – někdo více, někdo méně. To je něco, co paní učitelka Veisová dokázala probudit u nás a u dětí nejen během dílny psaní či čtení, ale i v každodenním životě. Tak to je vše.

(Regína Šípová)

Autorka je učitelka 1. stupně v ZŠ v Praze-Kunraticích.

Poznámka:

Další texty Lenky Veisové najdete např. v KL č. 35, 44, 45, 47.

Zpětná vazba od žáků.

Poezie ve čtenářské dílně

Markéta Nováková

Když jsem se před dvěma lety poprvé seznámila se čtenářskými dílnami¹, byla jsem k nim zprvu velmi skeptická. Nedokázala jsem si představit, že je možné v hodinách literatury stihnout samostatné čtení, práci s textem a sdílení mezi žáky. Měla jsem velký strach z toho, že v dílnách časově vůbec nestihnu probrat látku, kterou děti potřebují znát k přijímacím zkouškám, a už vůbec jsem si nedokázala představit, že do dílen zvládnou zakombinovat poezii.

Postupem času jsem dílnám začala přicházet na chuť, a když jsem začala mít pocit, že se dílny čtení v mých hodinách takzvaně „zajely“, tedy začaly mít nějaký řád a já jako učitel jsem se v nich cítila pohodlně, začala jsem si pohrávat s myšlenkou, že bych do minilekcí mohla zakombinovat trochu poezie. A to především z toho důvodu, že poezie pomáhá dětem přemýšlet za hranicemi textu a víc než cokoli jiného v literatuře působí na smysly člověka. Poezie díky svému rytmu, rýmu a zvukomalbě úžasně působí na pocity a nálady dětí, což umocňuje prožitek z četby.

Díky projektové konzultantce Květě Krüger se mi do ruky dostala úžasná kniha od Radka Malého *Poetický slovníček dětem v příkladech* z nakladatelství Meander, která mě inspirovala natolik, že jsem se okamžitě odhodlala využít ji v dílně čtení.

Dlouho jsem přemýšlela, co z knihy vybrat a připravit do minilekce tak, aby to žáky nadchlo a neodradilo od práce. Nakonec jsem se rozhodla pro akrostich².

Na začátku hodiny jsem třídu řekla, že dnes budeme luštit šifry. Žáky jsem rozdělila do skupin, protože jsem si nebyla jistá, jak jim hledání šifry půjde, a předpokládala jsem, že ve větším počtu žáci úkol zvládnou rychleji a snáz. Každá skupina dostala jednu báseň a v ní měla hledat zašifrované podstatné jméno³.

Láska je krásný sen
A kdo nepoznal ji kdy
Sotva bude povídat jen
Kdy láska to je, poznáš vždy
A každý radostný je vždy.

(M. Haboňová)

Láska nemůže být chladná jako led
A milovat nemůže jenom jeden
Srdcem si musí být oddaní
Když je všechno v srdci raní
A láska už míří světem

(M. Gajdošová)

Láska nenápadná jak květ jarní
A ty, včelko, jen se k němu nahní
Stačí jen květ opylovat maličko
Krásné a voňavé probudí sluníčko
A láska v nás se v srdíčku probudí

(M. Fojtík)

Láska je sladoučká tak jako med,
A krásně hřeje, jak oheň v kamnech.
Srdce když zraníš, zbude z něj led,
Kolik si milenců za ten rok zahne?
Anebo zůstanou čistí jak květ?

(T. Svoboda)

Když každá skupina, ať už samostatně nebo s mojí pomocí, odhalila šifru, vysvětlila jsem dětem, co je to akrostich, a definici si zapsaly do sešitů. Po této minilekci, na kterou měli žáci maximálně sedm minut, jsme začali všichni číst. Četlo se patnáct minut. Během těchto patnácti minut jsem si otevřela svou knihu a četla s dětmi.

Když jsem s dílnami čtení začínala, nebyl to pro mne snadný úkol. Nedokázala jsem se plně soustředit na svou knihu a tzv. se začíst. Neustále byl ve mně „učitelský hlídací pes“ a měla jsem nutkání kontrolovat děti, jestli se opravdu věnují četbě. Postupem času jsem ale zjistila, že to žáky velmi baví a že se opravdu četbě věnují. Začala jsem se na malé chvilky četby s dětmi těšit.

Po uplynutí času jsem dětem zadala úkol vytvořit vlastní báseň. Víím, že pro mnohé děti to byl nesnadný úkol, a proto jsem měla připravené dvě varianty:

Varianta A: Vytvořte báseň – akrostich, ve kterém bude schováno slovo týkající se dnešní četby (jméno, sloveso, podstatné jméno), ale obsah básně se může týkat něčeho jiného.

Varianta B: Vytvořte báseň – akrostich, ve kterém bude schováno slovo týkající se dnešní četby (jméno, sloveso, podstatné jméno) a i báseň se bude týkat toho, co jste dnes přečetli.

Pro lepší srozumitelnost zadání jsem si připravila vlastní básně, týkající se knihy, kterou jsem četla (Ch. Dickens: *Dombey a syn*).

Báseň k variantě A

Do léta zbývá už jen pár dní,
i žáci ve škole se těší.
Co zažijí, o tom tajně sní,
kdo propadne a kdo ne, teď pouze řeší.
Enormně stoupá ve třídách nesoustředěnost
nebo snad toho už máme všichni dost?
Seberme teď všechny naše síly, vždyť je tady host.

Báseň k variantě B

Sobotní ráno zazvonily zvony,
v tu chvíli začaly nám svatební shony.
Abrakadabra je tu náš den,
ty a já splyneme v jediný sen.
Budeme spolu, Voltře, lásko jediná,
a na širé moře vyplujeme spolu, jen my dva.

Básně jsem si před začátkem hodiny napsala na tabuli, ale jejich znění jsem odtajnila až ve chvíli, kdy jsem zadávala úkol. Na své práci jsem se žákům snažila modelovat svůj myšlenkový postup při skládání básní. Tedy první báseň se mi zdála jednodušší, protože jsem si téma básně mohla zcela vymyslet, ale pouze šifra se musela týkat mé četby. V první básni jsem tedy využila téma blížícího se konce roku a zároveň jsem do ní zakombinovala povzbuzení pro práci v hodině, neboť se na tuto hodinu přišlo podívat i několik pedagogických kolegů.

Druhá báseň se mi tvořila mnohem hůře, protože vychází z úryvku, který jsem četla v hodině. Týkal se svatby hlavních představitelů knihy Voltra a Florence. Zde bylo žákům nutno vysvětlit, že se musí zaměřit na úryvek z dnešní hodiny a musí v něm najít téma, které se dá dobře uchopit a zpracovat do básně.

Na vypracování svého akrostichu měli žáci zhruba deset minut. Pak jsme se všichni přesunuli na koberec, kde měli žáci možnost své akrostichy přečíst. Nejprve se všichni styděli přednést své výtvořky, ale vidina jedničky za dobře odvedenou práci dětem dodala kuráž.

Zhodnocení hodiny

Z této hodiny jsem měla velký strach, protože děti s poezií přichází do styku jen velmi sporadicky. Navíc si nikdy neprošly žádnou teorií verše. O to víc jsem byla nadšená, když jsem slyšela, co byly za tak krátkou dobu schopny vymyslet.

Hodina díky jasné struktuře probíhala velmi hladce. Mé obavy se rozplynuly potom, co žáci hravě rozluštili akrostichy. Měla jsem možnost si tuto hodinu odučit v obou šestých třídách a všechny skupiny na dané slovo přišly zhruba po třech minutách. Jedna jediná skupina hledala složitě šifry v začátcích a koncích slov. Stačilo, abych jim lehce napověděla, že se stačí na text podívat zpovzdálí, a hned všichni měli jasno. V druhé části hodiny se mi velmi vyplatilo zadat úkol, tedy tvorbu vlastního akrostichu, až po skončení četby. V 6.A jsem tak neučinila a během četby jsem přistihla několik žáků, jak už pracují na své básni. Zřejmě se báli, že by to v časovém presu nezvládli vypracovat. Třetí fáze hodiny, tedy sdílení básní v kruhu na koberci, pro mne už byla třešničkou na dortu. Měla jsem ohromnou radost, jak se žáci s úkolem poprali. Při závěrečném čtení svých výtvořů byla mezi žáky patrná stydlivost a nejistota. Proto jsem jim nabídla možnost získat jedničku za přečtení a správné odvedení úkolu. Nešlo mi o to, jestli se básně perfektně rýmovaly, ale šlo mi především o to, zda dodrželi zadání, a když viděli, že ostatní žáci také dělají chyby, a i přesto se to ostatním líbilo a u paní učitelky to „prošlo“, osmělili se a většina svou báseň chtěla následně přečíst. Bylo velmi zajímavé, že v jedné třídě se většina žáků snažila vytvořit variantu B a většina druhé třídy zase tíhla k variantě A. To mě opět utvrdilo v tom, že žáci potřebují mít možnost vybrat si, na jakém úkolu je pro ně přijatelné pracovat, abych je při tak náročném úkolu jako skládání básní neztratila a abych je od básní neodradila. Na závěr jsem vám

pro inspiraci připravila několik vzniklých akrostichů, samozřejmě se souhlasem mých žáků:

Emoce však byly silné,
Radost jen tak neodplyne.
Avšak kámen prodat jest,
Gero chystá asi lest.
Oni to však vytuší,
Nakonec zjistí, kdo jsou zloduší.

(S. Faix)

Na večírek sako si беру,
Už se na ten ples deru.
Do začátku zbývá pár minut,
A doma mě čeká můj nejhorší osud.

(M. Haunerová)

Pod čarovným oblakem Bradavic jsou,
A černí pakoně se v lese pasou.
Nikdo neví, kde smrtijedi kují,
Zlem v této zemi neproplují.
Láska v tomto hradě panuje
A Harry každého miluje.

(J. Křivánek)

Hodiny se zúčastnila i zástupkyně školy, která se také ponořila do tvorby akrostichu a s jejím laskavým svolením uveřejňuji i její práci.

Šla jsem s chutí do hodiny
Ejhle, jsou tu běčáci
Sedí, čtou si, přemýšlejí,
Také hezky vymýšlejí
Akrosticha, básničky,
Co to slyší uši moje
I jsou věci překrásny

*Autorka je učitelka českého jazyka
a občanské výchovy v ZŠ v Praze-Kunraticích.*

Poznámky:

- ¹ Podle vzoru Miloše Šlapala.
- ² Akrostich je báseň, ve které počáteční písmena veršů dávají dohromady nějaké slovo (nejčastěji jméno člověka, kterému je báseň určena).
- ³ První tři básně vymýšleli žáci z Valašské Polanky a jsou umístěny na stránkách jejich školy: <http://www.zsvalpolanka.cz/akrostich.htm>, poslední báseň vymýšlel můj bratranec, žák 7. třídy ZŠ Lovosice.

Redaktoři

Tereza Šefčíková

Svátek matek se slaví po celém světě. Využila jsem tohoto tématu v hodině čtení. Moji žáci nemají k dispozici čítanku, ale snažím se jim vybírat různé články z knih, novin.

Vybrala jsem text z čítanky pro 3. ročník o lachtaním miminku, které popisovalo život lachtanů na jihu Afriky. Celá lekce byla směřována na podporu čtenářské gramotnosti. Snažila jsem se propojit čtení a psaní. Pro sestavení výukové jednotky jsem využila text České školní inspekce *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Rozfázovala jsem čtení a psaní do částí před čtením, při čtení a po čtení.

Třída: 3.

Čas: 45 minut

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět, Jazyk a jazyková komunikace

Průřezová témata:

Mediální výchova – psaní novinového článku, popis fungování redakce, termíny tisková konference, honorář.

Environmentální výchova – starost o okolí, chránění přírodu.

Cíle:

- žák si uvědomí důležitost rodiny
- sleduje linii příběhu a vybírá si důležité informace
- napíše vlastní článek

Fáze před čtením

Na tabuli jsou napsána *klíčová slova*: krásná, hodná, milá, přátelská, pečující.

Otázka: *O kom si asi budeme číst?*

Žáci měli za úkol na papír napsat, o kom si asi budeme číst. Odpovědi jsme si napsali na velký papír: Hodná princezna, moje máma, nějaká dívka, raketa, delfín, plyšová hračka, kuň, kočka.

Poté jsem žákům zadala úkol ke čtení textu:

Představte si, že jste na tiskové konferenci a vaším úkolem je napsat článek o tom, co jste se na ní dozvěděli.

Následoval *brainstorming*: *Jak by měl vypadat správný článek, aby vám ho otiskli?*

Děti odpovídaly velmi hezky: krátký, srozumitelný, barevný, výstižný, zábavný, hezky napsaný, poučný. Každý správný novinář musí za svůj článek dostat honorář. V tomto případě to byla nálepka, kartička se zvířátky nebo bonbon.

Fáze při čtení

Žáci si měli již při čtení začít vypisovat důležité informace pro svůj článek. Také objevil odpověď na hádanku s klíčovými slovy ze začátku hodiny.

Úryvek z textu:

Na začátku to všude okolo šplouchalo a příjemně houpalo. To jsem v břiše své maminky celý rok cestoval mořem. Koncem listopadu je v Čechách zima a sníh. V Africe je tou dobou ale naopak léto a horké slunce. A tehdy se moje máma konečně usadila na krásném vyvýšeném skalisku poblíž moře. Do daleka se táhla žlutá písčitá pláž, omývaná vlnami.

Bylo to na pobřeží mysu Dobré naděje, na nejjižnějším konci Afriky. Rozkládá se tam rozsáhlá lachtaní kolonie. Dlouhá je mnoho kilometrů a potkáte nás tam tisíce. Je to místo, kde se zakládají lachtaní rodiny, místo, kam lachtaní samičky připlouvají porodit a vychovat svá mláďata.

(V *Čítance pro 3. ročník* nakladatelství Alter je uvedena zkrácená verze příběhu *Kam plaveš*, Gastone od M. Voldřichové-Kyrčivové.)

Fáze po čtení

Společně jsme si odpověděli na hádanku (maminka). Vyvolala jsem diskusi na téma: *Je tvoje maminka stejně hodná, jako maminka lachtanů?*

Každý si měl připravit jednu větu: Moje maminka se občas zlobí a není hodná. Moje maminka je nejlepší na světě. Moje maminka není tak hodná jako ta lachtanů. Moje maminka je někdy zlá. Moje maminka je nejhodnější.

Potom už si každý našel pracovní koutek, kde mohl začít psát článek.

„Tzv. komplexní texty přináší více témat, vícero perspektiv, nebo perspektivy, které jsou téměř nebo úplně opačné těm, které zastávají mnozí čtenáři. Komplexní texty vyžadují od čtenářů více vysuzovat nebo se dobírat smyslu, který není explicitní.“

Hotové články jsme si vylepili na tabuli a každý měl možnost přečíst si články svých kamarádů. Nakonec je mohl i ohodnotit. Pro výběr do časopisu jsem já byla šéfredaktor a odměňovala jsem každý napsaný článek bez ohledu na kvalitu pro větší motivaci dětí.

Práce dětí

Lachtani

Lachtani jsou společenská zvířata (kromě samců). Máma se o své děti dobře stará, nosí jim jídlo a učí je. Samci jsou samotáři, hodně času tráví v moři a loví si potravu. Velcí nepřátelé lachtanů jsou kosatky a žraloci. Lachtani žijí v Africe.

Lachtanopis

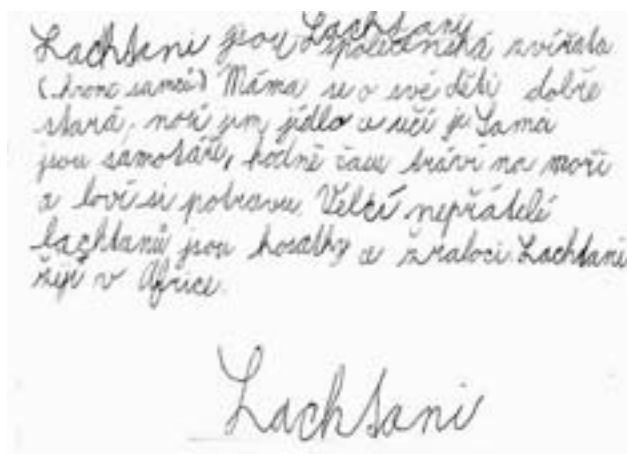
Lachtani žijí na kamenitých plážích. Samice mají hnědou srst, samci jsou stejní, ale mají srst kolem krku. Mláďata jsou černá a nechají se i pohladit. Jediní nepřátelé jsou kosatky a hyeny.

Lachtaní máma

Malý lachtan má šedinou barvu srsti. Jak roste, zhnědne mu srst. Lachtan je savec. Hlavní nepřítel lachtanů je bílý žralok. V nejnižnější části Afriky (mysu Dobré naděje) jsou kilometry dlouhé lachtaní kolonie.

Lachtani

Když se lachtaní samici rodí lachtan, plave vždy na břeh. Lachtan se narodí a samice se o něj stará.

Lachtani jsou savci, takže sají mléko. Samice se stará asi rok, pak nechá mladé samotné.

Komentář k výukové jednotce

Žáky celá hodina velmi bavila. Při čtení se soustředili na celý text, který se jim líbil. Nejvíce se těšili na psaní článků. Snažili se vypsát všechny důležité informace, které se v textu dozvěděli.

Autorka je učitelka v ZŠ Cesta k úspěchu v Praze 6.

Párové učení aneb Ve dvou se to lépe táhne...

Hana Lipková, Pavla Kucharczyková

„Pavli, přijedou za námi redaktoři celostátního časopisu a rádi by viděli, v čem spočívá párové učení. Co budeme dělat?“

Ačkoli s párovou učitelkou Pavlou Kucharczykovou spolupracujeme již téměř celý školní rok a řekla bych, že naše práce má poměrně pevný řád, propadla jsem lehké nervozitě.

Přece jen návštěva z redakce byla naplánována téměř na konec školního roku, všechna stěžejní témata již byla probraná, děti natěšené na prázdniny...

„Hlavně klid. Prober doma knihy, já kouknu na internet, něco vymyslíme,“ uklidňovala mne Pavla. Stejný den odpoledne jsme stihly prostřednictvím e-mailu probrat hned několik zajímavých nápadů, z nichž jsme postupně došly k učivu o vesmíru. Toto téma nás tolik nadchlo, že jsme se rozhodly vytvořit rovnou vícedenní projekt.

Návštěvě z redakce jsme nabídly úvodní hodinu, která měla být vstupem do celého projektu. Sledovanou

vyučovací jednotku jsme vystavěly na konstruktivistických postupech, podstatným rysem bylo také párové učení a možnosti volby dle MBTI*.

Na její přípravě i následné realizaci jsme se podílely rovnocenně. Zajímalo by vás, jak taková příprava dvou učitelů probíhá?

V první řadě je pro nás důležité vyjasnit si cíl hodiny. Poté většinou následuje společný brainstorming nápadů a metod, které by co nejlépe směřovaly k naplnění daného cíle. Tyto návrhy si oponujeme a rozvíjíme tak dlouho, dokud nejsou obě strany spokojeny. Před samotnou realizací hodiny si rozdělíme vedení jednotlivých aktivit tak, aby výuka plynula přirozeně a každá z nás byla ve všech jejích částech maximálně zapojena. Ochutnávkou výsledků naší spolupráce může být např. níže popsaná vyučovací jednotka... Pro upřesnění dodáváme, že párové učení je spolupráce dvou kvalifikovaných učitelů, kdy se oba rovnocenně podílejí na přípravě, realizaci a vyhodnocení výuky.

Téma: Vesmír
Předmět: Člověk a jeho svět
Třída: 3.
Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Cíle hodiny:

- žák si vybaví dosavadní znalosti o vesmíru
- získá základní znalosti o sluneční soustavě a jejích planetách a použije je při práci s tabulkou tvrzení a při plnění úkolů
- určuje pravdivost či nepravdivost tvrzení o vesmíru, po přečtení textu svá rozhodnutí znovu přehodnocuje
- zvolí si a vypracuje z nabídnutých možností úkol s vesmírnou tematikou

Popis hodiny

Učitel v roli

Učitelka Hanka zahajuje hodinu, na níž jsou přítomni redaktori z celostátního časopisu. Vítá hosty, představuje je žákům. Do třídy náhle vchází učitelka Pavla a „divadlo“ začíná.

Pavla (rozrušeně, neví o návštěvě): „Hani, přišel nám důležitý dopis, měla bys ho hned přečíst.“

Hanka (důrazně): „Pavli, teď se to opravdu nehodí, máme tady dnes návštěvu a...“

Pavla (naléhavě): „Ale já si vážně myslím, že by to měly děti vědět hned!“

Hanka: „S tím jsem tedy nepočítala, máme dnes opravdu jiné plány, tak ukaž,“ přebírá dopis a začíná číst:

Milí žáci,

naš institut ČIVV (Český institut výzkumu vesmíru) dlouho přemýšlel nad tím, jak zachránit, udržet a získat nové informace o vesmíru. Byli jste vybráni jako naše jediná záchrana! Každý z vás nám může pomoci a přidat ruku k dílu. Zaostáváme za USA, Ruskem a mnoha dalšími státy a potřebujeme dohnat jedoucí vlak. Naše planeta Země se pomalu zalidňuje a podle našich výpočtů bude v roce 4026 potřeba zajistit ubytování některých obyvatel také

mimo naši planetu. Je potřeba vycestovat do vesmíru a prozkoumat tam všechny planety. Věříme, že vaše síla, energie a mladý mozek nám pomůže získat prvenství ve vědě a výzkumu. Každý z vás bude členem týmu, který proslaví naši zemi.

Hodně síly, štěstí a příjemný let do vesmíru přejí vědci ČIVV.

Děti sedí jako přikované, učitelka Pavla dodává: „Podívejte, poslali k tomu i krátké video, abyste věděli, do čeho jdete,“ a promítá na interaktivní tabuli krátký vlastnoručně připravený film o vesmíru, ve kterém jsou přímo osločovány děti 3.A. Pokud si někdo z nich doteď nebyl jistý, film ho přesvědčil.

(Asi týden po skončení projektu se skupinka žáků přišla naprosto vážně zeptat, kdy tedy odletáme...)

EVOKACE

Brainstorming

Následoval *brainstorming* na téma *vesmír*. Žáci nejdříve individuálně zapisovali své nápady, poté je hromadně sdíleli – všechny návrhy byly zaznamenávány jednou z učitelek a okamžitě se objevovaly na interaktivní tabuli. Překvapila nás slovní spojení jako *vesmírný odpad*, *černá díra* apod. Někteří žáci se nad těmito informacemi pozastavili s tím, že neznají jejich význam. Jelikož jsme věděly, že v této hodině nebude prostor k jejich vysvětlení, zapsaly jsme je a přislíbily, že během následujícího týdne budou i tyto termíny osvětleny.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Pro fázi **uvědomění si významu informací** jsme zvolily **práci s textem a tabulkou tvrzení**. Dětem byla předložena tabulka obsahující několik informací o vesmíru. Jejich úkolem bylo bez opory v textu, pouze na základě předchozí zkušenosti rozhodnout, zda jsou tyto informace pravdivé, či nikoliv. V rámci velkého bloku *uvědomění si významu informací* tedy proběhla ještě malá přípravná fáze evokační.

tvrzení	před čtením	po čtení	poznámky
Planety můžeme pozorovat díky hvězdám, které je osvětlují.			
Ze všech planet se naší Zemi nejvíce podobá Merkur.			
Největší planetou sluneční soustavy je Jupiter.			
Uran a Neptun jsou dvě nejchladnější planety.			
Slunce není planeta, je to hvězda.			
Země patří do měsíční soustavy.			

Poté dostanou k dispozici text. Ten si samostatně pročítají, mohou podtrhovat důležité pasáže, dělat si poznámky. Po jeho přečtení se opět vracejí k tabulce a rozhodují o pravdivosti informací znovu, mohou se k textu vracet (jedná se o malou reflexi k práci s textem). Následuje sdílení ve dvojici, jejímž hlavním cílem je potvrdit si své rozhodnutí o jednotlivých tvrzeních, případné rozpory vyargumentovat či přehodnotit. Práce s tabulkou a textem je poté reflektována hromadně, učitel vede žáky k dohledávání konkrétních pasáží v textu.

V tabulce jsou záměrně uváděny také výroky, jejichž pravdivost nelze dohledat v předloženém textu. Tyto informace sledují buď znalosti žáků z předchozích hodin, jejich logický úsudek, nebo propojení s životem mimo školu.

Text pro práci s tabulkou

VESMÍR

Slunce je jedna z miliard hvězd v kosmu. Letí vesmírem a kolem něj obíhají další tělesa, která společně se Sluncem tvoří sluneční soustavu. Je to zvláštní a zajímavé království. Na jeho trůně sedí Slunce – zlatá horká hvězda. Je tu ze všech těles největší a nejtěžší. Slunce osvětluje a zahřívá celé svoje rozlehlé království.

Dalšími objekty, které patří do sluneční soustavy, je osm známých planet, které kolem Slunce krouží.

Planety jsou tělesa, která nezáří svým vlastním světlem. Obíhají kolem hvězd, které je osvětlují a zahřívají. Kolem Slunce obíhá osm planet. Můžeme je rozdělit na malé a velké planety.

Malé planety:

Merkur – rychlý běžec

Je nejmenší planeta sluneční soustavy. Je nejbližší ke Slunci a obíhá je ze všech planet nejrychleji.

Venuše – Večernice i Jitřenka

Má horkou a pustou krajinu, zahalenou do jedovatých mraků. Večer bývá vidět jako Večernice, ráno září na nebi jako Jitřenka.

Země – živá planeta

Je jedinou známou planetou, na které je život. Má dostatek vody, vhodnou teplotu a kyslík. Proto na ní mohou žít zvířata a lidé.

Mars – bratr země

Nejvíce se podobá Zemi. Chybí na něm však voda a vzduch. Na Marsu jsou sopky, písečné pouště, kopce a údolí. Bude asi první planetou, na kterou se vypraví kosmonauté.

Velké planety:

Jupiter – pruhovaný obr

Je největší planetou sluneční soustavy. Barevné pásy a pruhy jsou mračna, která kolem Jupitera rychle plynou.

Saturn – nazdobená planeta

Má kolem sebe krásné prstence. Z dálky vypadají jako zlaté. Ve skutečnosti jsou složeny z prachu, kamenů a kamínků potažených ledem.

Uran a Neptun – modrozelení zmrzlíci

Jsou velmi daleko od Slunce, takže na nich Slunce téměř nehřeje. Jsou obklopeny hustými, modrozelenými mraky.

Volba úkolu

Při své práci se snažíme o maximální individualizaci, zohledňujeme tedy i rozdílné učební styly našich žáků. Proto při výuce poměrně často zařazujeme také **možnosti volby úkolů dle typologie MBTI**. V této hodině jsme vytvořily úkoly dle **funkčních párů** – tedy rozlišení ST, SF, NT, NF.

Žáci si vybírají jeden z úkolů:

1. **(ST)** Jsi zaměstnanec cestovní kanceláře *Vzhůru do vesmíru* a máš vytvořit reklamní leták o výletu na jednu z osmi známých planet. Použij informace z textu nebo encyklopedie tak, abys zákazníkům prodal zájezd na vybranou planetu!

2. **(NT)** Jsi účastníkem vesmírné mise a spolu s posádkou jste právě přistáli na nové, dosud neobjevené planetě. Na planetě jsi strávil několik dní, seznámil ses s místním životem a nyní máš vyplnit a zaslat na Zemi kartu s těmito údaji:

Název nové planety.

Jak se jmenují obyvatelé nové planety?

Jaká povolání vykonávají?

Jaké je jejich typické jídlo?

Jakého věku se dožívají?

Jak se dorozumívají?

Jak se pohybují?

Jak se při setkání zdraví?

3. **(NF)** Představ si, že jsi malý mimozemšťan, který náhodou přistál na naší planetě a nemůže se vrátit domů. Má pouze rádiové spojení se základnou své domovské planety. Vymysli rozhovor malého mimozemšťana s operátorem na jeho planetě. (*Co se ti honí hlavou? Nad čím přemýšlíš? Jak si poradíš?*)

4. **(SF)** Dostal jsi tajnou zprávu, že se tvá rodina musí v nejbližší době odstěhovat na jednu z osmi známých planet. Vyber pro ni tu pravou! Použij informace z textu či encyklopedie. Napiš, kterou planetu jsi pro svou rodinu vybral, a zdůvodni, proč právě na této planetě by tvá rodina mohla žít. (*Na které by naopak jistě žít nemohla? Proč?*)

Žáci pracují na vybraném úkolu samostatně, poté jeho řešení sdílejí ve dvojici, nakonec reflektujeme společně.

Jelikož žáci s možnostmi volby pracují poměrně často, většina z nich si již nevybírá úkol nejschůdnější, volí je opravdu dle svých zájmů a preferencí – což nám

potvrzují při závěrečné reflexi, kdy směřujeme otázky právě ke způsobu jejich volby: *Podle čeho sis vybral úkol? Vybral by sis příště jiný? Z jakého důvodu?*

REFLEXE

Pro reflexi jsme zvolily obměnu *pětilístku* – žáci psali do organizéru ve tvaru planety, který byl vytvořen speciálně pro tuto hodinu.

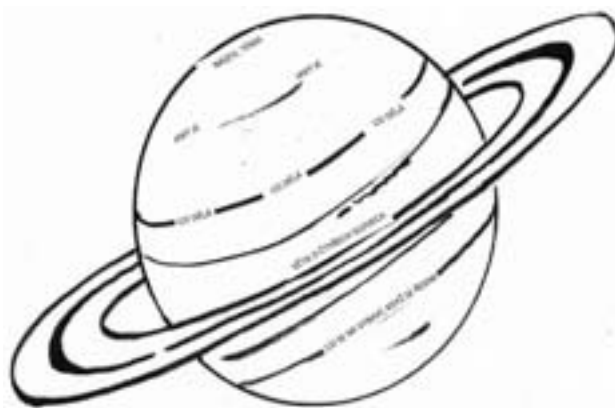
Jak jsem uvedla již na začátku, popsaná vyučovací jednotka byla vstupem do celotýdenního projektu, v jehož průběhu žáci pracovali v menších skupinách, samostatně i ve dvojicích. Zjišťovali údaje o jednotlivých planetách, tvořili plakáty, vyráběli vesmírný dalekohled.

Téma je velmi zaujalo a mnoho odpovědí byli ochotni dohledávat ve svém volném čase, což bylo pro nás největší odměnou.

*Hana Lipková je učitelka 1. stupně
v ZŠ Mendelova v Karviné-Hranicích,
Pavla Kucharczyková je učitelka tělesné výchovy
na 2. stupni a párová učitelka Hany.*

Poznámky:

* Typologie MBTI – teorie typů osobností. Pomáhá zjistit, k jakému osobnostnímu typu patříme a díky tomu pochopit, proč v jistých oblastech nemáme potíže a s jinými

bojujeme. Typologie MBTI je využitelná v oblasti kariéry, mezilidských vztahů, řízení lidí, poradenství i vzdělávání. V oblasti výchovy a vzdělávání se znalost typologie může stát prostředkem k zlepšení podmínek pro učení s ohledem na osobnostní dispozice – ty ovlivňují učební styl žáka i výukový styl učitele.

Učitel využívající znalost typologie nabízí žákům např. různé možnosti zpracování úkolu, nabízí žákům možnosti volby. Správné nastavení možností voleb vede k individualizaci učení každého žáka.

Problematikou MBTI se kupř. v publikaci *Typologie osobností u dětí* zabývá Š. Miková a J. Stang.

Počítáme s Ferdou Mravencem

Eva Jenšíková

Ve škole v Kunraticích učíme čtvrtým rokem matematiku podle učebnic z nakladatelství Fraus. Často si vzpomenu na dobu, kdy jsem do nich poprvé nahlédla a představila si, že v září předstoupím před žáky a budu jim vysvětlovat učivo, které mi bylo myšlenkově velmi vzdálené. Po letech praxe má pedagog zaběhnutý určitý řád, který nerad opouští. Pomalu jsem tedy přijímala za své něco nového a přistupovala k této matematice s nedůvěrou. Objevovala jsem nová matematická prostředí a učila se vše jako žáci od začátku. Žádným školením jsem neprošla, až postupem času přicházely nabídky z nakladatelství Fraus. Viděla jsem však, že děti mají tuto matematiku rády a tak jsem vytrvala. Výsledky testů Kalibro ve 3. třídě mě přesvědčily.

V letošním roce učím znovu 1. třídu a matematiku mají rády nejen děti, ale i já. Víím, že někteří učitelé se k tomuto pojetí staví negativně. I já jsem si něco doplnila, upravila a udělala po svém. Velký klad tu však vidím v rozvoji logického myšlení, tvořivosti a ve výběru a volbě různých strategií. Nedělám propagaci této matematice a nenutím nikoho, aby postupoval stejným způsobem.

V další části uvádím hodinu, kterou jsem odučila v 1. třídě. Tato hodina matematiky proběhla za asi-

stence Věry Purkrtové v březnu letošního roku. Mým cílem bylo, abych s žáky zopakovala sčítání a odčítání do dvaceti. Chtěla jsem se pokusit výuku individualizovat a nechat děti pracovat v takovém matematickém prostředí, které jim je nejbližší.

Zajímalo mě také, jak se rozhodnou, budou-li mít na výběr úlohy náročné, průměrně náročné a lehčí. Hodinu jsem nazvala *Počítání s Ferdou Mravencem*.

Popis hodiny Motivace

Na tabuli jsem připevnila obrázek Ferdy Mravence. Byl překrytý geometrickými tvary různé barvy a na každém napsaný příklad na sčítání nebo odčítání do dvaceti. Děti chodily k tabuli, určily tvar, barvu a vypočítaly příklad. Postupně tak odtajnilly postavičku, která nás měla provázet celou hodinou.

Následné otázky směřovaly k zjištění, jaký Ferda Mravenec byl. Děti uváděly, že byl kamarád, veselý, pracovitý a šikovný. Měla jsem připravený papír, na který jsem napsala tyto vlastnosti – a s žáky jsme

přidali ještě obětavý a nápaditý. Zdůraznila jsem, že všechny tyto vlastnosti, které Ferda měl, mohou v této hodině uplatnit.

V další části jsem se ptala, kde mravenci žijí (odpověď – v mraveništi).

Mravenišťe

Ve třídě jsem měla na magnetických tabulích čtyři mravenišťe a na každém jeden z těchto názvů: *autobus*, *hadi*, *krokování* a *sčítací tabulka*.

Pod každým byly lístečky s úkoly. Žáci dostali možnost pracovat v tom prostředí (mraveništi), kde se cítí úspěšní. Uvedla jsem kritérium, podle kterého budu hodnotit, a tím byla bezchybně odvedená práce. Upozornila jsem je na to, že není vhodné následovat kamaráda, ale volbu přizpůsobit sobě a tomu, co bude hodnoceno. Neměla jsem zjištěno, jaká je oblíbenost uvedených prostředí, a trochu jsem se obávala, aby některá mravenišťe nezůstala prázdná.

Z dětí se stali mravenci a ti si doběhli do mravenišťe pro úkoly.

Nejvíce obsazené bylo *krokování* a *sčítací tabulka*, prostředí *hadi* a *autobus* zastoupena byla, ale méně. Protože jsem měla v úmyslu práci vyhodnocovat skupinově, zkusila jsem děti požádat, zda by někdo nechtěl přehodnotit volbu a posílit ona dvě mravenišťe. Nastalo druhé stěhování mravenců, při kterém se počet ustálil takto: *hadi* – 5 žáků, *autobus* – 10 žáků, *sčítací tabulka* – 4 žáci a *krokování* – 4 žáci.

Následoval návrat do lavic a řešení úkolu. Když byli žáci s prací hotovi, vrátili se opět ke svému mraveništi, práci tam vyvěsili a ve své skupině ji hodnotili podle těchto bodů:

1. Kolik mravenců přineslo práci do mravenišťe?
2. Kolik z nich mělo práci bez chyby?
3. V čem se chybovalo?
4. Je nějaké poučení z chyb?

Po vyhodnocení měly tři skupiny práci zcela bez chyby, jedna dívka chybovala v prostředí *hadi*. Děti správně uvedly, v čem spolužačka udělala chybu (směr šipky) a nač si dát příště pozor (sledovat směr šipek).

Sčítací trojúhelníky

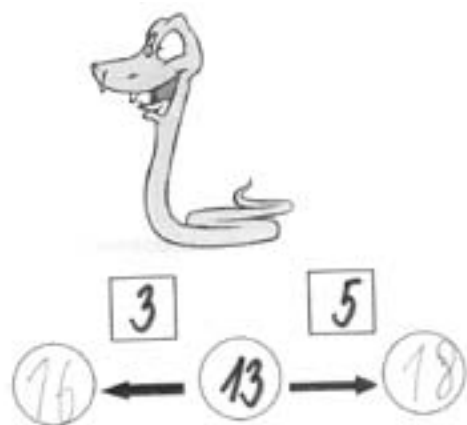
Následovala další část hodiny a v ní **možnost volby** žáků podle náročnosti úkolu, tentokrát v prostředí *sčítacích trojúhelníků*. Pod tabulí byly tři hromádky sčítacích trojúhelníků odlišených barevně.

Červená barva – náročná varianta.

Zelená barva – středně náročná varianta.

Modrá barva – lehčí varianta.

Při rozdělování trojúhelníků jsem vycházela ze stupňující se náročnosti podle obsazení či neobsazení všech polí základní řady čísla a podle počtu polí v první řadě. Chtěla jsem, aby se žáci zamysleli nad svými možnostmi a vybrali si práci podle uvážení. Vyřešit měli dva sčítací trojúhelníky podle zvolené barvy a jeden z hromádky nazvané bonus (náročnější varianta). Dále jsme jim s Věrkou rozdaly **kartičky** s Ferdou Mravencem. Kartička byla z jedné strany bílá (žák dává znamení: ještě pracuji) a na druhé straně se smál Ferda (jsem s prací hotov). Karta nám měla

Příklad z prostředí *hadi*.

pomoci rychle reagovat na informaci od žáka, kontrolovat situaci a zabránit ruchu ve třídě.

Žáci dostali pokyn k volbě a začal opravdový rej mravenců. Při chybném řešení se karta obrátila zpět bílou stranou nahoru a žák musel počítat znovu. S asistentkou jsme měly co dělat, abychom stačily reagovat na potřeby žáků. Kartička nám velmi usnadnila práci. Děti byly rychle hotovy a všechny svůj úkol splnily.

V závěru hodiny jsme se posadili na koberec a ptala jsem se na volbu dětí.

Červená barva – 16 dětí.

Zelená barva – 5 dětí.

Modrá barva – 2 děti.

Volba dětí se hodně shodovala s jejich matematickými dovednostmi. Poslední otázka směřovala k úvodní aktivitě, kdy jsme si vypsali, jaké vlastnosti měl Ferda Mravenec. Žáci přemýšleli, zda některou z nich dnes použili a která to byla? Padaly pochvaly na jednotlivé děti.

Hodinu jsem uzavřela s tím, že všichni byli pilní, pracovití, šikovní a veselí jako Ferda. Ještě bych podotkla, že práci jsme si s asistentkou Věrkou rozdělily. Úvodní část s odkrýváním obrázku a závěrečnou – shrnující měla ona, já zbývající části hodiny za její skvělé asistence. Vše, co jsem popsala, se zvládlo za jednu vyučovací jednotku. Měly jsme z této hodiny obě velmi dobrý pocit. Děti se nestresovaly, pracovaly s chutí a s obrovským nasazením.

Autorka je učitelka 1. stupně
v ZŠ v Praze-Kunraticích.

KROKOVÁNÍ	
$5 + 4 = \square$	$\square \rightarrow 9$
$7 + \square = 10$	$\square \rightarrow 3$
$13 - 2 = \square$	$\square \leftarrow 11$
$16 + \square = 19$	$\square \rightarrow 3$
$18 - 3 = \square$	$\square \leftarrow 15$

Příklady na *krokování*.

Objem hranolu

Ivana Pařízková

K rozhodnutí aplikovat do své výuky matematiky metody z programu *RWCT* jsem došla přirozeně díky tomu, že na naší škole se s pojmem kritické myšlení setkávám velmi často. Ve výuce českého jazyka se používá naprosto běžně, ale díky hospitacím v hodinách kolegů jsem zjistila, že je možné tyto metody využít i v hodinách chemie, přírodopisu, a dokonce i matematiky.

Hlavním důvodem pro realizaci hodin matematiky s prvky kritického myšlení byla především snaha zjistit, zda jsem schopna podobné hodiny vést, a zda jsou mí žáci připraveni se takových hodin účastnit. Zajímalo mne také, jestli budou mít slabší žáci z takovéto hodiny větší užitek než z hodiny, ve které po nich nevyžadují tolik aktivity.

Velkou výhodou pro mě byl fakt, že na naší škole působí lektorka kritického myšlení, paní Květa Krüger. Ta mi půjčila materiály, ze kterých jsem základní metody kritického myšlení nastudovala. Dále mi pomohla jak v době příprav na mé první hodiny využívající metod kritického myšlení, tak i v průběhu těchto hodin. Následně se mnou hodiny konzultovala a společně jsme vymýšlely, čím by se hodiny daly příště obohatit, vylepšit či pozměnit.

V hodině matematiky v 7. ročníku, jejímž tématem byl *objem hranolu*, jsem využila především metody *brainstormingu* a práce s textem s metodou *I. N. S. E. R. T.*

Úvodní část hodiny – opakování

Hodinu jsme začali opakováním znalostí o povrchu hranolu pomocí aktivity *těkej – štronzo – dvojice*. Žáci vstali z lavic a jejich prvním úkolem bylo volně se pohybovat v prostoru třídy – těkat. Na pokyn „štronzo“ se na interaktivní tabuli objevila první otázka a s ní úkol k přemýšlení. Otázka zněla: *Čím je tvořena síť hranolu?* Úkolem žáků potom bylo po dobu jedné minuty samostatně přemýšlet, jak mohou na tuto otázku odpovědět. Dalším pokynem „dvojice“ jsem zahájila poslední „minutovku“, ve které bylo úkolem žáků ve dvojicích si sdělovat, na co během minulé minuty přišli.

V tomto úvodním opakování jsem položila celkem dvě otázky, tou druhou bylo: *Co potřebuji znát k výpočtu povrchu hranolu?* Poté se žáci vrátili do lavic a měli dvě minuty času na to, aby si do sešitu zapsali, k čemu během této části hodiny došli, případně, co nového se dozvěděli.

Má reflexe této části hodiny

Někteří žáci byli během minuty s pokynem „štronzo“ již netrpěliví a chtěli si své poznatky sdělovat dříve. Pravděpodobně by k samostatnému promýšlení odpovědi stačila pouhá půlminuta – jde o to, aby si žáci zasadili otázku do kontextu (to znamená, aby si připomněli, co již vědí o hranolech obecně, co vědí o jejich síti a k čemu se hodí síť znát), ne aby vymýšleli přes-

ný výpočet. Dobrou kontrolou, zda toto žáci opravdu zvládli (a pro žáky uvědoměním si, co prozatím znají), je podle mého názoru závěrečný zápis do sešitů.

Pro uvedenou aktivitu je dobré vymýšlet otázky tak, aby byly co možná nejotevřenější a aby na ně, pokud možno, neexistovala jednoznačná odpověď – žáci by o možných odpovědích měli diskutovat ve chvíli, kdy vytvoří dvojice. Z tohoto pohledu je druhá otázka příliš uzavřená, chybí zde podněty k diskusi. Místo otázky: *Co potřebuji znát k výpočtu povrchu hranolu?* – by se daly použít např. otázky: *Které obrazce mohou tvořit síť hranolu? Jak je povrch tělesa závislý na jeho tvaru?*

Hlavní část hodiny Brainstorming

Pro tuto aktivitu jsem využila možnosti zobrazit na interaktivní tabuli odpočítávání času. Žákům jsem sdělila (a tento pokyn rovněž viděli na tabuli), že nyní bude jejich úkolem pomocí brainstormingu zavzpomínat, co již vědí o pojmu objem. Pracovat budou nejdříve každý sám za sebe po dobu jedné minuty, poté utvoří čtveřice, ve kterých budou dávat své myšlenky dohromady po dobu dvou minut.

Po tomto úvodním přemýšlení dostala každá skupina příležitost vyjádřit dvě ze svých myšlenek. Ty jsem zapsala na tabuli. Tento způsob napomohl tomu, aby se nestávalo, že některá ze skupin nebude mít možnost svou myšlenku vyjádřit (buď proto, že ji již řekl někdo jiný, nebo z nedostatku času).

Práce s textem

Při práci s textem z učebnice (nakladatelství Fraus) jsem využila upravenou metodu *I. N. S. E. R. T.* Žáci měli za úkol dělat do textu tři značky: „*pro označení již známého faktu*“, „*?*“ *pro označení informace, již nerozumím*, a „*!*“ *pro označení informace, která se zdá důležitá*.

Žáci se mohli rozhodnout, chtějí-li pracovat samostatně, či ve dvojicích. Pro modelování možné párové spolupráce jsem využila přítomnosti Květy Krüger v hodině. Spolu jsme žákům předvedly, že je možné pracovat např. tak, že jeden z dvojice vždy přečte odstavec a nahlas se zamýšlí nad tím, zda si udělá nějaká znaménka, případně kde a proč. Takto se oba ve dvojici pravidelně střídají.

Druhým úkolem při práci s textem bylo vytvoření *tabulky I. N. S. E. R. T.* Pokyn zněl: *Do tabulky napiš alespoň šest informací. Zapisujte především informace s otazníkem, pokud jich nemáte šest, pište i ty s vykřičníkem, případně zátrhem.*

Na celou práci s textem měli žáci pět minut (opět měřených odpočítáváním na tabuli).

Má reflexe této části hodiny

Tím, že žáci *brainstorming* již znali z našich dřívějších hodin, ale i z jiných předmětů, byla pro ně tato aktivita vcelku nenáročná a snad i příjemná. Já sama jsem se při ní soustředila především na to, abych myšlenky žáků nezapisovala po svém a tak, jak se mi to hodí, ale vystihovala přesné žákovo vyjádření.

Nutno přiznat, že když jsem začala s *brainstormingem* pracovat, bylo toto pro mne jeho nejnáročnější částí. Stále jsem měla tendence odpovědi žáků upravovat podle svých potřeb. Věděla jsem tedy, že se musím opravdu soustředit na to, abych zapisovala přesně to, co od žáků uslyším. Podle Květy se to podařilo. Tento fakt má velký význam pro závěrečný návrat k *brainstormingu*, kdy se žáci na své výpovědi znovu dívají a případně je upravují podle toho, co nového v průběhu hodiny objevili.

Při práci s textem bylo pro žáky velmi přínosné naše párové modelování. To lze vyčíst z toho, že ti, kdo pracovali ve dvojicích, se snažili pracovat podle našeho návodu. Některým žákům jsem musela, bohužel, doporučit, aby raději pracovali individuálně – ve dvojici se nedokázali soustředit. Při procházení třídou a sledování jednotlivých žáků však nebylo obtížné tyto nedostatky včas odhalit a umožnit každému nejvyšší možné soustředění na práci.

Velký problém je nedostatek času. Mnoha žákům trvalo delší dobu, než se do soustředěné práce pustili, a rovněž text byl pro některé pravděpodobně příliš dlouhý. Ne všichni se tak dostali k dokončení *tabulky I. N. S. E. R. T.* a práce s ní nám zůstala jako úkol na další hodinu.

Závěrečná část hodiny – shrnutí

Závěrečných několik minut jsme věnovali návratu k *brainstormingovému* snosu, který vznikl v předchozí části hodiny. Potěšující bylo, že žáci našli hned několik myšlenek, které objevili v textu nebo na které si v průběhu práce s textem vzpomněli, a do předchozího snosu je doplnili.

I v dalších hodinách matematiky a s jinými třídami začínám pracovat pomocí metod z programu *RWCT*. Snažím se nacházet další a další z nich, které by mohly být v matematice použitelné. Velmi příjemné je zjištění, že mnohé ze základních metod zde skutečně aplikovat lze.

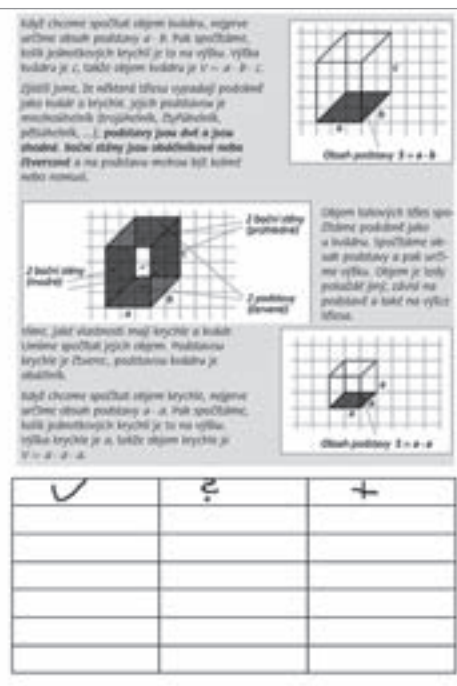
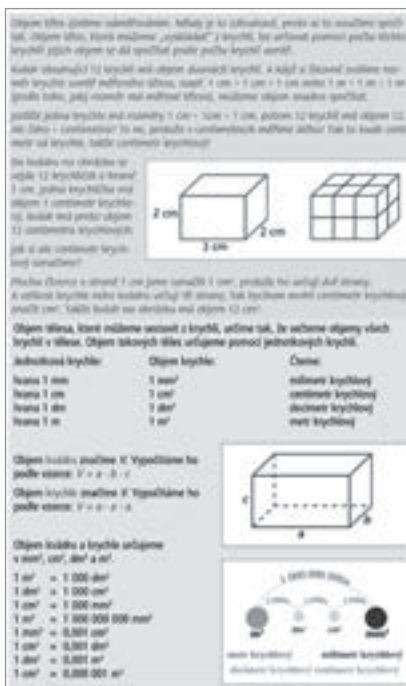
Reakce žáků jsou různé. Někteří z nich metody, při nichž se musejí zamýšlet, přijímají s velkým povděkem a pracují s nasazením a pochopením. Jiní však stále potřebují pomoc a mají problémy a snad i nechuť samostatně přemýšlet. Věřím však, že se při dlouhodobém působení a vedení učitele jejich schopnost samostatného objevování a hlavně přemýšlení zlepší.

Autorka je učitelka matematiky a tělesné výchovy v ZŠ v Praze-Kunraticích.

Zdroj:

Binterová, H. – Fuchs, E. – Tlustý, P.: *Matematika – Geometrie. Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia, 6. ročník*. Nakladatelství Fraus, Plzeň 2007, s. 67–68.

Binterová, H. – Fuchs, E. – Tlustý, P.: *Matematika – Geometrie. Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia, 7. ročník*. Nakladatelství Fraus, Plzeň 2008, s. 82.

CO SE DĚJE U NÁS V KM

Fukušima

Ivo Mikulášek

S tématem jaderné havárie v Černobylu pracuji ve výuce snad už deset let. Původně jsem se pouze zajímal o filmy na toto téma v televizi. Myslím, že jsem viděl tři různé, z nichž jeden mě nijak nezaujal. Později jsem viděl v krátké době po sobě dva velmi protichůdné. Druhý byl z ruské produkce a vyplývalo z něj, že černobylská havárie byla důsledkem osobního selhání obsluhy elektrárny. Velmi mne zasáhl třetí film – dokument BBC plný osobních příběhů a obsahující informaci o tom, že první okamžiky po havárii se možná rozhodovalo o tom, aby neměla ještě horší pokračování. Film jsem zhlédl se žáky 8. ročníku v chemii a poté s nimi o celé věci diskutoval. O Černobylu zjevně neslyšeli.

Překvapilo mě, jak mnoho si k tématu pamatovali i o rok později. Film jsem promítal každý rok (byl to jeden z mála filmových materiálů takového rozsahu, který jsem do výuky zařazoval).

O několik let později jsem se na letní škole KM setkal s pohledy na skladbu a propojování učiva na základě tzv. velkých myšlenek oboru. Téma radioaktivity a jejího využívání jsem zhodnotil jako výraznou a pozoruhodnou myšlenku oboru. Možnosti internetu mě v mém úsilí podpořily, umožnily mi získat k tématu další materiály. Při tvorbě ŠVP a následně osnov jsem tam téma pevně zakomponoval.

Lekci o Černobylu najdete pod názvem *Odvrácená tvář vědy* na: www.ptac.cz – v sekci učební jednotky.

K dalším změnám došlo v posledním roce, kdy jsem se snažil na téma podívat se zaměřením na průřezová témata. Film obsahuje náměty pro OSV, VDO, VMEGS i MV. Uvědomil jsem si, že větší přínos pro výuku má, pokud si zvolím jeden cíl (jasný, nepřilíši košatý) a lekci připravím tak, abych si byl jist splněním cíle. Zejména téma mediální výchovy ve filmu zaznívá velmi silně, zároveň žáci při práci v lekci získávají mnoho informací z oboru přírodních věd, informace jsou podávány ve vztahu k realitě.

Další pokračování se nabídlo po nešťastných událostech v březnu 2011 v Japonsku. Sledoval jsem dění ve Fukušimě a schovával si čas od času krátké textové zprávy, obrázky. Černobylská nehoda byla přece jen již součástí historie, ve Fukušimě se ale jednalo o současnou událost. Když si člověk sám položí otázku, jak to vlastně s tím jádrem je – bude – má být, nedá mu to,

začne hledat. Zajímavé jsou třeba pohledy na to, co přináší nehoda jaderné elektrárny společnosti s velkým časovým odstupem. A žáky docela baví přemýšlet hodně dopředu – jaké to bude za 20, 30–50 let?

Snažím se žáky vést ke konkrétnějšímu cíli, pomocí aktivit v lekci si (nejlépe) každý žák zformuluje svůj názor na daný problém. Jednoznačnou odpověď však často neznáme my sami (není obtížné získat protichůdné názory odborníků). Součástí lekce by měla být konfrontace názorů žáků, argumentování, zároveň vnímání protiargumentů. Pokud se lekce vydaří, může žák revidovat vlastní názor. V lekci o Fukušimě jsem nechal prostor pro aktuální práci s internetem, takže průběh lekce se bude pravděpodobně měnit v závislosti na době její realizace (něco jiného najdou žáci na internetu k tématu dnes, něco jiného za tři roky).

Žáky práce baví a ukazuje se, že nabyté vědomosti a dovednosti jsou trvalejšího charakteru.

Popis lekce

Stručná anotace

Žáci se při práci s texty, fotografiemi a obrázky snaží zjistit, zda nehody jaderných elektráren mohou ovlivnit vývoj jaderné energetiky. Na případu jaderné elektrárny ve Fukušimě zkoumají, jak o havárii informoval internet. Formulují vlastní názor na to, zda a jak jaderné havárie mohou ovlivnit život ve společnosti.

Nutné předpoklady

Žáci probírají chemické prvky a jejich vlastnosti. Znají vlastnost vybraných chemických prvků – radioaktivitu, její stručnou historii. Žáci jsou seznámeni s principem fungování jaderné elektrárny, zabývali se havárií jaderné elektrárny v Černobylu.

Třída:

8.

Předmět:

chemie, fyzika, přírodopis

Časový rozsah: 90 minut

Cíle:

- žák posoudí, zda veřejná sdělovací média jsou příležitostí a prostorem k tomu, aby občané mohli kontrolovat, případně ovlivňovat správu svých společných záležitostí
- posoudí, zda zavedení internetu umožňuje obyvatelům rychleji a lépe kontrolovat dění ve společnosti v době po mimořádné události

- uvědomí si závislost současné společnosti na energiích
- uvědomí si složitost energetické situace současné společnosti (ČR, Evropa, svět)

Žáci pracují ve skupinách – dostanou lístky s názvy a daty jaderných nehod – snaží se přiřadit místa ke konkrétním státům (poté dostanou názvy států se stručným komentářem nehody, mají za úkol provést kontrolu).

Úryvek z textu, který četli žáci

Černobyl, Ukrajina 1986

Nejvážnější jaderná katastrofa v dějinách. Při testu, v jehož rámci měla být vyzkoušena schopnost elektrárny poskytnout dostatek elektrické energie pro její bezpečné odstavení v případě současného výpadku vlastních i vnějších zdrojů, došlo k přehřátí reaktoru a jeho následné explozi. Radioaktivní mrak zamořil rozsáhlé části západní Ukrajiny, Běloruska a Ruska a dostal se i do střední a severní Evropy. V Černobylu zemřelo 28 lidí na akutní nemoc z ozáření. V roce 2005 odhadla MAAE, že v důsledku katastrofy zemře na rakovinu až 60 tisíc lidí.

Fukušima, Japonsko 2011

V důsledku zemětřesení a následné vlny tsunami se zastavily generátory pohánějící chladicí systém elektrárny. Na reaktoru 2 a 3 prudce stoupla teplota a v kontejnmentu posléze vybuchl vodík. Havárie postihla také reaktor 1 a 4. Po úniku radiace musely úřady vyhlásit v okolí elektrárny třicetkilometrovou evakuační zónu. Evakuováno bylo 200 000 lidí. Fukušimu označila MAAE za druhou nejvážnější jadernou havárii po Černobylu.

(Zdroj: <http://chernobyl-25.webnode.cz/products/rozsah-zamoreni-zpusobene-cernobylem/>)

Celý text i další materiály k lekci najdete na: www.kritickemysleni.cz.

Poslední nehoda jaderné elektrárny se stala ve Fukušimě, ve skupinách mají žáci za úkol fotografie z nehody ve Fukušimě chronologicky seřadit, doplnit textovým komentářem (měli by si vybavit – co si o události, která v roce 2011 zaplnila média, pamatují). Následuje práce s textem – se sadou časem nasbíraných úryvků z článků o Fukušimě.

Úryvek z textu, který četli žáci

Publikováno 24. března 2011

Tokio – Ničivé zemětřesení a následné tsunami, které postihly před čtrnácti dny Japonsko, způsobily hospodářské škody za přibližně tři sta miliard dolarů. Toto číslo zahrnuje škody na infrastruktuře, nejsou do něj však ještě započteny náklady na likvidaci následků další hrozby, která se vznáší nad

Japonskem: roztavení reaktoru v jaderné elektrárně Fukušima a následného úniku radiace. Obavy z kontaminace potravin již přiměly Spojené státy americké a Hongkong, aby zakázaly dovoz některých komodit z oblastí poblíž fukušimské elektrárny.

Publikováno 27. března 2011

Tokio – Radioaktivní záření v druhém bloku tsunami poničené jaderné elektrárny Fukušima překročilo desetimilionkrát normu. Zaměstnanci byli z místa evakuováni. Vysokou radioaktivitu zjistili v zamořené vodě, která stojí v budově reaktoru. O situaci informoval provozovatel elektrárny firma Tepco. Již předtím japonský úřad pro bezpečnost jaderných reaktorů NISA zjistil ve vodě druhého reaktorového bloku elektrárny vysokou koncentraci izotopu jódu 134. To může naznačovat poškození reaktorového jádra, uvedli odborníci.

(Zdroj: <http://aktualne.centrum.cz>)

K textu dostávají žáci zadané otázky či úkoly:

1. Pomohl internet při informování lidem v oblasti, pomohl ostatnímu světu např. oproti Černobylu?
2. Jak vnímáte významné události ve světě v různých médiích – ve kterých médiích nejdříve, kde nejintenzivněji?
3. Co si myslíte o energetických zdrojích v ČR v budoucnu – jak bychom se měli poučit?
4. Zformulujte za skupinu stanovisko k návrhu bývalých zaměstnanců – důchodců jaderné elektrárny Fukušima.
5. Jaká může být role médií v případě mimořádných událostí v budoucnu (rozdělte, jak mohou pomoci, jak uškodit)?

V další části dostávají žáci za úkol vyhledat na internetu aktuální dění v Japonsku v oblasti Fukušimy a zprávy o energetice Japonska. Následuje volné psaní na téma: *Jak myslíte, že bude vypadat energetická situace v Japonsku za dvacet let?*

Po sdílení volného psaní dostanou žáci ve skupinách text o nehodě ve Three Mile Island – mohou srovnat s volným psaním, jak ovlivnila současnost tato 33 let stará nehoda. Následuje závěrečná diskuse na téma budoucnost jaderných elektráren, vliv obyvatel a role médií.

Materiály k této lekci najdete na www.kritickemysleni.cz, nebo www.ptac.cz.

Autor je učitel chemie, ředitel ZŠ v Dobroníně.

Tato učební jednotka vznikla v rámci projektu Jak efektivně vyučovat průřezová témata a zároveň rozvíjet čtenářství.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CO SE DĚJE JINDE

Jak pokračují Čtenářské kluby?

Irena Poláková

Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby

Vítejte na palubě... na palubě lodi *Školní čtenářské kluby*. Paluba je nám metaforou společně trávené cesty směřující ke stejnému cíli.

Projekt obecně prospěšné společnosti Nová škola, který je financován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR prostřednictvím OPVK, se dostává do další etapy. V době, kdy si pročítáte tyto řádky, proplovají naše „čtenářské lodě“ druhou etapou své plavby. V minulém čísle *Kritických listů* jsme vás informovali o profesní přípravě vedoucích klubů, o čase společně stráveném dalším vzděláváním. Nyní dovolte několik řádků o zahájení činnosti a první zprávy o tom, co se daří i nedaří.

O co se vedoucí klubu mohou opřít?

Jsmo sice na moři, ale plavat se chceme učit postupně...

Školní čtenářské kluby v rozsahu, v jakém jsme se rozhodli projekt realizovat, jsou v českém prostředí jedinečné. Celkem 21 klubů se schází v 13 českých základních školách. Děti, které klub navštěvují, nepatří k typickým čtenářům – spíše naopak: mnohdy pocházejí z nepříliš podnětného prostředí, potýkají se s dyslexií... Je tedy zřejmé, že rozečíst školní děti, a zvláště děti, které ke čtenářství nejsou vedeny z rodiny, je náročné. Snažíme se tedy vedoucím klubu poskytnout co nejširší a nejbohatší podporu jdoucí dvěma základními směry – podpořit jejich osobní profesní růst a zároveň je vybavit nejrůznějšími metodami, postupy.

Podpora osobního růstu probíhá prostřednictvím pravidelných měsíčních návštěv v klubech. Každý z klubů má ku pomoci tzv. regionálního koordinátora, který se zúčastní klubového setkání a následně spolu s vedoucími klubu hovoří o jeho průběhu, o tom, co se daří, v čem je potřeba pomoci. V ideálním případě by měl regionální koordinátor podávat vedoucím klubu popisnou zpětnou vazbu, vyslechnout, co je nejvíce tíží, a následně jim pomoci zformulovat oblast, na níž je třeba se zaměřit do příštího setkání, respektive zformulovat si vlastní krátkodobý cíl. A jak

kdysi někdo naučil nás, i my učíme, že náš cíl má být nejen smysluplný, ale také ověřitelný, realizovatelný a termínovaný... Kluby začínají, takže mnohá setkání vedoucích klubů s jejich pomocníky/regionálními koordinátory zatím proběhla převážně v duchu organizačních problémů, nicméně nějaký čas na výše uvedené vybyl. Regionální koordinátoři se pravidelně scházejí i společně a hledají cesty, jak být efektivně ku pomoci.

Metodické vybavenosti bylo věnováno vstupní setkání ještě před samotným započítáním čtenářských klubů (informovali jsme o něm v minulém čísle *KL*). Účastníci si odnesli soubor různých osvědčených postupů, který jsme nazvali motivačně *Vzhůru na palubu*, na web jsme vyvěsili rešerše ze zahraničních materiálů. Pravidelně jednou za dva měsíce zasíláme všem vedoucím klubů tzv. dopis v lahvi, který obsahuje příspěvky k řešení aktuálních problémů. V tom posledním byl příspěvek speciálního pedagoga Zbyňka Němce k práci s dětmi se specifickými poruchami učení, aktivity vhodné pro knihu *Pohádky pro Itamaru a Rut* a doporučení zajímavých webových stránek. Do dalšího dopisu v lahvi chystáme popis práce s projektovými cíli a s vytvářením vlastních cílů.

Zajímavým prostorem pro výměnu zkušeností jsou regionální setkání vedoucích klubů, kde si kromě shrnutí klubové práce jednotliví vedoucí představují aktivity, které se osvědčily. Jejich regionální koordinátor ukáže nějakou novou metodu, případně metodu použitou na nové knize... Stejně tak by regionální koordinátor měl jednou za čas předvést nějaké aktivity přímo s dětmi v klubu. Plánujeme i další, tentokrát jen jednodenní školení, s lektorkami Květou Krüger a Kateřinou Šafránkovou.

Posledním příspěvkem k metodické podpoře vedoucích klubů jsou lekce na webu, jak ty vyzkoušené a popsané vedoucími klubu, tak nově vytvořené regionálními koordinátory. Doufáme, že se nám časem podaří, že i web bude místem pro diskusi a sdílení zkušeností. Chystáme také první číslo *Palubního deníku*, našeho newsletteru, jímž budeme zájemce mimo kluby informovat o tom, co je u nás nového.

Co jsme se zatím v klubech naučili?

Nepodceňujeme špatnou techniku čtení – bez plynulého čtení děti mohou jen s obtížemi rozumět. Ale i naopak: nesoustředíme se jen na techniku čtení. Používáme (i díky Květě Krüger a Kateřině Šafránkové) řadu postupů, jak pracovat s dětmi-nečtenáři... A o tom,

jak a zda vůbec se nám daří zlepšovat techniku čtení, si napíšeme příště.

Máme-li jako vedoucí klubů svou práci dělat dobře, musíme o ní přemýšlet, všimnout si, jak námi zvolené aktivity fungují, a nejlépe si to psát.

Máme-li jako regionální koordinátoři svou práci dělat dobře, musíme vyjít z toho, co tíží vedoucí klubu, vést je k zformulování vlastního cíle. Námi nabízené metody a postupy musí být nejen dobře popsány, ale také doplněné o co nejvíce nejrůznějších ukázek z textů, obrázků...

Níže představuji dvě reflexe vedoucích klubů, které na konkrétních příkladech dokládají, jak zatím klubová činnost probíhá, i oba směry metodické podpory.

Záznam z prvních klubových setkání

Dostali jsme milou nabídku zapojit se do projektu *Brána ke vzdělávání – Školní čtenářské kluby*. Můj soukromý názor je, že čím více kvalitní literatury zažijete, tím prožijete zajímavější a kvalitnější život. Je to trochu nadsázka, ale základ vzdělávání naší civilizace je se čtením úzce spjat a vzdělání ke kvalitnímu životu jistě přispívá. Nabídka byla přijata.

Jsem vděčná, že Čtenářský klub se jmenuje klub, a ne kroužek. To slovo klub nese v sobě obraz anglických gentlemanů zabořených v kožených klubovkách, popíjejících whisky a hovořících o věcech, které hýbou světem. Výjimečnost klubu je podtržena uzavřeností společnosti a hrdostí na přináležení k němu. Zkrátka spojení dvou veličin, klubu a knih, je velmi nosná myšlenka.

Únorové setkání podtrhlo mé přesvědčení, že půjde o zásadní věci tím, že bylo vedeno jako pouhé představení cílů, nabízení nástrojů a předávání přesvědčení. Žádné striktní metodické postupy, žádné návody, ale idea. To, co ve mně zůstalo, je pouze chuť usadit do klubovek děti a učinit je majiteli zajímavých a kvalitních životů.

Má chuť je zřejmě nakažlivá, protože do našich dvou klubů se přihlásilo přes čtyřicet dětí, čímž o 50 % převyšujeme stanovenou kapacitu (v klubu se počítalo s deseti dětmi), nastává mírný problém.

Otevíráme klub. Místo klubovek polštáře a koberčky, místo whisky a doutníků sušenky a džus. Ale atmosféra výlučnosti je cítit ve vzduchu. Děti z mateřské školy míří důležitě se svými taškami po schodech do školy – už to je ve vlastních očích staví do nového světa. Školáci, a to i ti nejčerstvější, jsou v očích těch mladších povýšení na rádce a pomocníky a především záviděníhodné majitele dovednosti čtení. Klubová atmosféra je nastolena – zcela samovolně, téměř bez námahy, snad se zde pouze přelévá naše správné naladění.

Naladění je jedna věc, činnost druhá. Máme nějaké představy, nějaké zkušenosti – se sebou, s dětmi vlastními i školními, s vnoučaty – máme samozřejmě i příslušné příručky a absolvovaná školení. Z čeho brát prvně, co nechat na později, jak se na tom shodnout, zkrátka, jak úspěšně začít? Seznamujeme se,

jsme klub a naše osoby jsou zde stále důležitější než knihy. Budeme teď patřit k sobě. První schůzku nám to zabere téměř celou, a tak naše příprava čítající tři strany je využita jen okrajově. Stihneme si ještě říct, co jsou to ty knihy a proč vlastně jsou. Malé děti v tom mají opravdu jasno: Někoho něco napadlo a jinak by to zapomněl, tak to napsal. Pokládáme ještě jednu otázku: O čem byste chtěli číst? Odpovědi děti píšou, kreslí, komentují. Nemají s tím sebemenší problém. Vítězí koně a princezny.

Druhou schůzku chceme plnit přání. Budeme číst o princeznách. Připravíme několik ukázek z jedné pohádky (*Zlatovláska*) a necháme děti hádat, která pohádka to je. Zde se ukáže hlavní slabina a úkol našeho klubu, děti nevydrží v klidu poslouchat ani krátký úryvek. Chyby děláme i my, já – učitelka – si neověřím během přípravy, zda si dobře s knihovnicí Helenou rozumíme, a směřuji děti k jiné aktivitě, než Helena připravila. Helena pak neznalá školního prostředí začne prostě číst, i když děti neposlouchají a vytrvale pokračuje i přes všeobecný mumraj. Horší výsledný pocit pak máme my dvě než děti. Pozornost se nám daří opět upoutat zamyšlením, jak s knihami zacházet, abychom si je také mohli půjčit domů. Veškeré nápady – např. nepliveme na knihy – vypisujeme na *Glejt dobrého čtenáře* a děti na znamení slibu vyvarovat se všech činností, které knihy ohrožují, tuto listinu podepisují. Teď jsou opravdovými členy, pocit příslušnosti prohlubujeme rozdělením průkazek a výzvou k zamyšlení nad jménem klubu. Naše dnešní klubování zakončujeme shrnující aktivitou – omalovánkami s pohádkovými tématy. Chlapců je v našem klubu minimum, ale neradi bychom, aby mezi princeznomilkami a koňomilkami zapadla jejich osobitá přání, tak mezi princezny a koně vkládáme draky, meče, brnění. Závěr bude ode dneška (a navždy?) patřit „knihárně“, pro nás již vžitý název pro volné hledání, prohlížení, čtení a půjčování si knih.

Helena i já po minulém klubu hledáme vhodnou aktivitu, která nám pomůže děti uklidnit, soustředit a namotivovat k poslechu četby. Sahám po nápadech ze školení. Čtení s předvídáním, nějaké ty aktivity před, při a po četbě, budeme hádat, skládat obrázky, psát nápady, odškrtnout, škrtnout. Najít ucelený krátký a navíc kvalitní text s hezkými ilustracemi je pořádná fuška. Nakonec sahám po knížce, co jsem kdysi koupila svým dětem v bazaru za dvě koruny – *Filínek, příběh malého hrocha* od Josefa a Libuše Palečkových. Vše si důkladně vypisuji, radím se, upravuji text, kopíruji, laminuji. Mám pochybnosti, zda čtvrt hodinové aktivity s dětmi má skutečně předcházet čtyřhodinová příprava. Klub je tentokrát klidnější, hlasujeme o jméne a k nelibosti chlapců vítězí název *Koní klub*, který po vzájemné dohodě měníme na *Hřibata*. Jeden chlapec se s tím vyrovnává po svém – na průkazku si píše vlastní název a zakládá autonomní klub v klubu, k dalšímu odtrhávání snad nedojde. Moje připravená aktivita proběhne našťastí dle mého přání, jen starší dívky dávají najevo znudění. Mám pocit, že je to trochu póza, ten text není zas tak primitivní, aby na něj byly až moc staré. Když dojde po četbě k zhodnocení

vlastního odhadu, jsou trochu smutné, že nedávaly pozor a nemohou s námi hodnotit. Četbu shrnujeme dokreslováním předtištěných hrochů (v příběhu se měnil v motýla, ptáka a rybu). Nabízím obrázky dětí jako parafrázi k příběhu malého hrocha na příběh mého života, kupodivu až na výjimky není zájem. Pro starší děti máme i variantu s komiksovými bublinami, využijí ji jen dvě děti. Končíme opět „knihárnou“, které předcházela veřejná reflexe domácí četby, vše si důkladně zapisujeme. Po klubu následuje další reflexe, tentokrát moje a Helenina. Rozhodly jsme se rozdělit občas děti na dvě skupiny a uzpůsobit aktivity jejich stáří. Mezi našimi dětmi jsou sice maximálně tříleté odstupy, ale v tomto věku jsou to rozdíly přímo nebetyčné.

Jedna ze schůzek klubu je atypická (pokud se může u zatím několika proběhlých schůzek hovořit o typických rysech). Po filipojakubské noci se připojíme k čarodějnickému rej. Četba bude pouze motivací k činnostem a jakýmsi zářezem oslavy. Soustředíme se, abychom nachystaly dostatek her a všeho, co je k nim zapotřebí. Příprava i hry nás dost unaví, ale zase nepocítíme napětí z toho, že se někdo nudí, nebaví ho činnost, či vyloženě zlobí. Taková chvilka nastane pouze jednou, právě při motivační četbě. Ta je sice velmi krátká, ale i tak starší dívky, jako už posledně, zaujmou pózu znuděných uličnic. Snad to tentokrát ani není póza, ale skutečně se nudí. Mám pocit, že by bylo jednodušší vést jakýkoli jiný klub než čtenářský. Stěžejní prvek – čtení – se téměř vždy ukáže tím nejslabším. Mírné trauma mně trochu kazí chuť do dalších schůzek, zároveň mě utvrzuje v užitečnosti mé práce. Zde je potřeba něco udělat, a třeba se mi alespoň málo v tomto směru podaří. Při společném zhodnocení, stejně jako v průběhu schůzky klubu je s námi naše regionální koordinátorka Irena, která by nám v tomto směru měla být nápomocná a k jednotlivým problémům hned nabízí možná řešení. Neubráním se stesku ze srovnání takovéto podpory klubové činnosti a té běžné školní. Už jen spolupráce dvou lidí odlišných povah, názorů a zde i profesí je velmi přínosná nejen pro děti, ale i pro nás učitele, vedoucí, nutí vás k neustálé sebereflexi. A pokud někdo pojme hospitační činnost jako snahu směřovat vše k vytyčenému cíli důsledným pozorováním, nestranným rozbořením, smysluplnou radou či konstruktivní kritikou, jistě se dočká požadovaných výsledků.

Ale zpět do klubu. Jsme členové klubu. Toho našeho. Máme své jméno, své činnosti, své průkazky, svoje místo a mnoho dalšího svého. Knihy jsou přes svoji nespornou materiálnost veličinou spíše metafyzickou, ta je mnohem hůře uchopitelná. Zde jsme, přiznám se, na začátku. Nevím, čeho se nám v tomto směru podaří dosáhnout, ale když vidím přirozené zaujetí knihou u pětiletého dítěte, doufám, že i neustálé připomínání toho, že něco jako knihy existuje, a že to nejsou jen materiální veličiny, může časem slavit úspěch.

A ještě jedno srovnání nakonec. V našem klubu nám nejde o nic světoborného – na rozdíl od školní výuky –, ale nemohu se ubránit pocitu, že objevujeme

Foto: z archivu projektu.

Foto ze dne otevřeného klubu v Hlavečnicku.

velice slibný počátek něčeho, co může pokračovat až k takovým cílům, které si klade za cíl školní výuka. Možná že čas, strávený hledáním důvodů, proč číst, není rozhodně ztracený. Představuji si, kam by směřovala výuka českého jazyka, kdybychom věnovali víc času pěstování vztahu ke knihám než četbě výňatků a úkolů s nimi. Možná bychom tak dětem ukázali přátele, které budou chtít poznat i za cenu určité námahy, než abychom jim nejprve předložili jejich srdce či žaludek a snažili se je tím motivovat k seznámení se s celou osobou. Třeba cesta ke čtenářství vede pouze od správného začátku a cesta ke vzdělání vede jenom přes čtenářství.

*(Tereza Nakládalová,
čtenářské kluby v ZŠ Hlavečnick)*

Za čtením děti vypluly i s Pipi Dlouhou punčochou aneb První měsíc čtenářských klubů v Havířově

S blížícím se datem 19. dubna se už všichni malí čtenáři v Základní škole M. Pujmanové v Havířově nemohli dočkat, až přijde jejich den. Kdo se pohyboval předcházející týden v jejich blízkosti, nemohl si nevšimnout, jak pobíhali nervózně kolem připravované čítárny, kde se již brzy měli začít scházet.

Čtenářský klub byl pro děti v havířovské základní škole zřízen počátkem dubna. Do klubu se přihlásilo 26 dětí, a vznikly tak hned dva čtenářské kluby. Kluby se rozhodly vést učitelky Základní školy M. Pujmanové Kateřina Minarovičová a Markéta Kubíčková a dvě knihovnice z Městské knihovny Havířov Tereza Kačková a Martina Dordová. Všechny se společně do přípravy čtenářských klubů pro děti pustily s velkým odhodláním a 19. dubna ve 13.00 hodin odpoledne slavnostně s dětmi zahájily otevření čtenářských klubů s heslem „vyplováme“.

Hned na samém začátku se paní učitelky spolu s knihovnicemi dětem představily a daly jim první úkol.

Foto: z archivu projektu.

Děti poslouchají Pipi Dlouhou punčochu v klubu v ZŠ Marie Pujmanové v Havířově.

V duchu hesla „vyplováme“ v čítárně nechyběla obrovská loď. Pokud se ale děti chtěly „nalodit“, nezbývalo jim než si nakreslit svou vlastní námořnickou masku a také si ji připevnit na loď. Po tomto výtvarném úkolu děti čekalo něco složitějšího. Za úkol měly v čítárně najít to, co k heslu *vyplováme* nijak nepatří. Nakonec děti po pátrání objevily punčochy, a dokonce uhodly, že je možné, že je čeká Pipi Dlouhá punčocha a proč za nimi Pipi přišla. A tak společně Pipi zavolaly, a než se nadály, stála Pipi i se svými punčochami u dveří. Po svém představení pak dětem povyprávěla o svém tatínkovi, který je námořník, a přečetla jim také kapitolu z knihy o tom, jak ona sama plula na moři. Sestavením obrázku s Pipi na lodi a společnou fotografií pak děti ukončily svůj první den ve čtenářských klubech.

Hned příští týden se v úterý a ve čtvrtek sešel první i druhý čtenářský klub v počtu 13 dětí. Abychom Pipi Dlouhou punčochu hned tak neopustili, zůstali jsme ještě u jejího příběhu. Jelikož někteří moc Pipi neznali, rozhodli jsme se dětem přečíst úvodní kapitolu o tom, jak, kde a kdy se Pipi ocitla ve vile Vilekule a jak se seznámila s Tomem a Anikou. Ještě před čtením si však děti zahrály na detektivy a po čítárně hledaly slova, která jim měla za úkol napovědět, kterou kapitolu budou z knihy číst. Děti měly po přečtení za úkol třídit slova podle toho, jak je v textu slyšely. Jako pomůcku si dělaly během čtení u obrázků čísla, a to vše si pak nalepily na velký plakát. Plakát s nápisy věcí si nakonec vybarvily a každou věc nakreslily.

Foto: F. Straník

Zahájení klubů v Kolíně provázelo vystoupení zdravotního klauna Roberta Janče.

Jako správní námořníci si potom děti vyráběly také své námořnické čepice, které připevnily ke své masce na lodi. V závěru se děti naučily písničku *Tři citronky*, kterou si zazpívaly společně s paní učitelkou, knihovnicí a kytarou.

Takový byl vstupní program prvního měsíce čtenářských klubů dětí v Havířově. Spolupráci s dětmi si pracovníci klubu zatím pochvalují. Pro děti je to velmi netradiční způsob, jak trávit po skončení vyučování svůj volný čas. Jejich nadšení se projevilo ihned po slavnostním zahájení čtenářských klubů, kdy se měla polovina dětí dostavit na své další setkání. Deset minut před začátkem již nervózně postávaly před dveřmi čítárny. Původní obava, že by snad děti mohly při čtení zlobit či nevěnovat knihám pozornost, již také zmizela. Děti si naopak čtení vychutnávají a vždy se nemohou dočkat, co si zase přečtou. Když jim četla sama Pipi, „visely“ jí na rtech a dychtivě očekávaly, co se od Pipi dozvědí, ačkoli většina z nich její knižní osud dávno znala. Děti se budou postupně vydávat za dobrodružstvím s další knihou, která bude jiná než Pipi, ale již teď se nemohou dočkat, jestli to bude Rákosníček, Červená karkulka, Pejsek a kočička... anebo přijde i kouzelník? Pracovníci čtenářských klubů už jistě ví, koho dalšího osloví..., ale pssst... pro děti, je to vždy překvapení.

*(Tereza Kafková,
čtenářský klub v ZŠ Marie Pujmanové v Havířově)*

Jak se dělá kniha? Inspirace ke klubové práci

V našem čtenářském klubu se nejen snažíme zaujmout tématem a činnostmi, které osloví co nejvíce dětí, snažíme se je také nenásilnou formou vzdělávat. K dětem se dostávají např. informace o tom, podle čeho a jak mohou pro sebe vhodnou knihu najít, kde se dočtou, o čem kniha je, jakým způsobem se knihy vyhledávají v knihovně či knihkupectví.

Na jedné schůzce čtenářského klubu jsme si také povídali o tom, jak taková kniha vzniká, co se všechno musí stát, aby se kniha v knihkupectví či knihovně objevila, kolik práce a úsilí za vznikem knihy stojí.

Pomocníky na přípravu a průběh schůzky mi byly knižní titul *Knížka o knížce: Jak se rodí kniha* od Evy Mrázkové, internetový odkaz www.renenekuda.cz/jak-se-rodí-kniha/ a vzdělávací program na DVD *Jak se dělá kniha*.

Děti věděly, že kniha má autora, že každá na sebe upozorňuje jiným obalem, že ani ilustrace nejsou stejné, a v neposlední řadě věděly, kde na knihu mohou narazit... Každý pak zapřemýšlel, zda by se knížky na něco nechtěl zeptat, protože o vzniku jsme toho moc nevěděli. Otázky se napsaly na arch papíru a dál nás už provázela kniha *Knížka o knížce*.

Řekli jsme si, kdo je to autor (spisovatel), jak se mu v hlavě zrodí nápad a jaké odhodlání a vytrvalost musí prokázat, aby nápad přenesl do počítače. Dále jsme si povídali o práci lidí v nakladatelství, které si spisovatel vybere pro publikaci knihy.

Protože je kniha srozumitelně napsána a doplněna výstižnými ilustracemi, je možné dětem přidělit jednotlivé profese z oblasti nakladatelství, aby samy po-

Foto: z archivu projektu.

V čtenářském klubu v Hlavečnicku rozšířili povídání o tom, jak se dělá kniha i vlastními pokusy o vytvoření příběhu. Děti si postupně vytáhly barevné papírky s důležitými postavami a zlomovými body příběhu (barva vždy značila roli postavy v příběhu: hlavní postava, záporná postava, závěrečná zápleтка). Děti se výborně bavily a současně se učily struktuře příběhu.

Použitá literatura, internetový odkaz a digitální podoba díla:

Milner, G.: *Jak se rodí kniha*. Dostupné [on-line] na: www.rene-nekuda.cz/jak-se-rodí-kniha [cit. 6. 5. 2012].

Mrázková, E.: *Knižka o knižce: Jak se rodí kniha*. Computer Press, Brno 2011.

Uhlíř, J. – Svěrák, Z.: *Jak se dělá kniha: Vzdělávací program pro děti*. Fragment, Praha 2008.

Tento projekt je financován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR prostřednictvím operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, reg. č. CZ.1.07/1.2.00/27.0003.

Více informací o klubové práci najdete na: <http://www.novaskola.org/klub/>, či na facebooku: Školní čtenářské kluby.

Do klubu ve Staňkově chodili i předškoláci.
Na čtenářské vysvědčení byli moc pyšní.

chopily a ostatním prezentovaly činnost v této profesi. Vedoucí čtenářského klubu pak dohlíží na pořadí, případně doplní další informace o práci lidí v jednotlivých odvětvích. Děti se tímto způsobem dozví, kdo je to redaktor, odborný korektor, jazykový korektor, ilustrátor, technický redaktor, grafik, produkční, tiskař, propagátor, knihkupec.

Velmi vhodné je potom doplnit informace promítnutím čtyřicetiminutového vzdělávacího programu *Jak se dělá kniha*, popřípadě dvouminutového videa *Jak se rodí kniha*. Na závěr s dětmi probereme, co se nového dozvěděly, zda je něco překvapilo, zaujalo a společně se pokusíme zodpovědět předem položené dotazy dětí sepsané na archu papíru.

(Martina Břeňová,
čtenářské kluby ZŠ Hlavečnick)

Foto: z archivu projektu.

V rokycanském klubu děti získávají klíče k poznávání.

„Již třicet let intenzivně zkoumáme proces porozumění textu a výsledkem je rozpoznání typických způsobů myšlení, jejichž propojené využívání spolu se zaujetím pro text vede k porozumění. Učitelé by měli plánovat výuku tak, aby tyto způsoby myšlení podporovali a rozvíjeli u svých žáků.“

„Žáci a někdy i jejich učitelé mohou snadno ztratit ze zřetele, že hlavním důvodem, proč čteme, je porozumění textu.“

Rozvíjejte čtenářskou gramotnost e-learningovými kurzy

V rámci projektu *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* připravilo o. s. Abeceda (www.abeceda-os.cz) pro učitele i žáky množství aktivit a produktů: workshopy, exkurze, soutěž školních časopisů *Náš časopis*, soutěž školních literárních sborníků *Nadílka našich dílek*, webový portál pro učitele (www.ctenarska-gramotnost.cz) a pro žáky (www.sotkoviny.cz) se spoustou článků, putovní výstavu, projekt certifikace školních časopisů *Kvalitní školní časopis*, konferenci, osnovy volitelného předmětu Čtenářská gramotnost... Oslovili jsme **Ladislavu Whitcroft**, odbornou garantku pro Čtenářství a čtenářskou gramotnost, aby nám představila nejnovější počín Abecedy, kterým jsou e-learningové kurzy ke čtenářské gramotnosti.

Myslíte si, že vaše e-learningové kurzy osloví učitele a žáky základních škol?

Rozhodně ano. Domnívám se, že naše e-learningy jsou atraktivní, protože se s nimi žáci i učitelé mohou snadno ztotožnit. Koncipovali jsme je totiž jako reálné příběhy. Žáci samostatně plní úkoly, zamýšlejí se nad promluvami jednotlivých postav, pomáhají jim v rozhodování, usuzují na důležité informace v textu nebo hodnotí nabízené možnosti.

Kolik kurzů jste vytvořili?

Nejdříve jsme vytvořili tři e-learningové kurzy pro žáky základních škol. Jsou volně přístupné na webu pro mladé novináře, spisovatele a čtenáře www.sotkoviny.cz. Později jsme zveřejnili tři další kurzy určené učitelům. Najdete je na internetové stránce www.ctenarska-gramotnost.cz. Na dalších právě pracujeme – vyjdou na našich výukových CD, jež budeme distribuovat do

základních škol koncem roku 2012. Aktuálně si tedy všichni žáci mohou projít tři různé e-learningy. Na čtenářskou gramotnost je zaměřen kurz *Lenka si poradí!*, tvůrčí psaní si mohou vyzkoušet v kurzu *Matěj a spisovatelka* a mediální výchovu jim zprostředkuje *Šotek v redakci školního časopisu*.

Vy jste autorkou kurzu *Lenka si poradí!*. Na které dovednosti je tento e-learning zaměřen?

Žáci si vyzkouší práci s různými druhy textů, které je obklopují v běžném životě. Je důležité, aby těmto textům dokázali správně porozumět, aby z nich uměli vybrat potřebné informace a aby tyto informace zároveň zvládli i dobře vyhodnotit. Jinak by se stali závislími na druhých, protože by si zkrátka sami neuměli poradit. Právě proto jsem e-learningový kurz nazvala *Lenka si poradí!*.

Zmínila jste, že jsou kurzy koncipovány formou příběhů. Můžete přiblížit příběh tohoto e-learningu?

Lenka jednoho rána zjistí, že její maminka onemocněla. Protože tatínek odjel na služební cestu, musí se o nemocnou maminku postarat úplně sama. Setkává se při tom s různými texty – s obaly výrobků, knihami, receptem v kuchařce, texty na internetu... – a řeší problémy, které běžně řešíme v reálném životě. Více už ale neprozradím. Kurz si můžete sami zdarma projít na: <http://sotkoviny.cz/nabidka-kurzu>.

Jak jste zajistili, aby se žáci v kurzu něco opravdu naučili?

Pokud žáci nevyřeší daný úkol správně, nemohou v kurzu postupovat dál. Dostanou ale ke svým chybným odpovědím nápovědu, takže mají možnost zkusit jiné řešení. Právě tyto nápovědy jim vysvětlí, proč bylo jejich původní řešení nesprávné, a ukáží jim, jakým směrem by se měli ubírat.

Vytvořila jste také e-learning pro učitele. Můžete ho stručně popsát?

Kurz se skládá ze dvou částí. Oběma provází účastníky pan učitel Veselý. Ten se v prvním díle seznamuje s termínem „čtenářská gramotnost“ a podrobněji zkoumá poslední šetření PISA zaměřené na čtenářskou gramotnost. Například se dozví, jaké typy úloh dělaly českým žákům největší problémy. O tématu zjišťuje informace na internetu i v různých publikacích, diskutuje ve sborovně s kolegy nebo jen v klidu přemýšlí. V druhém díle pan Veselý podrobněji zkoumá pojmy, se kterými se při svém bádání setkal, a objevuje metody a strategie, které vedou k rozvoji čtenářské gramotnosti.

Chystáte pro školní rok 2012/2013 ještě nějaké další novinky?

Náš projekt se pomalu chýlí k závěru. Kromě výukových CD už žádné další novinky nepřipravujeme. Ale

Ukázka rozhovoru maminky s Lenkou z kurzu *Lenka si poradí!* (www.sotkoviny.cz)

na webu Šotkoviny pravidelně vyhlašujeme témata pro tvůrčí psaní. Do konce roku 2012 nám mohou posílat žáci z mimopražských základních škol (buď přímo, nebo prostřednictvím svých učitelů) vlastnoručně napsané „Moderní pohádky“. Povedené práce rádi na Šotkovinách zveřejníme, případně jejich autorům napíšeme, co by měli ještě před publikováním vylepšit. Posílat svá díla nám mohou i ke starším tématům: Rozhovor se zajímavou osobností, Recenze deskové hry, Komiks o mně, Plyšák na prázdninách, Horor, Básnička o domácím mazlíčkovi, Reklama na školní akci, Originální práníčko. Žáci i učitelé k nim najdou na našich internetových stránkách – www.sotkoviny.cz a www.ctenarska-gramotnost.cz – pracovní listy i řadu tipů pro psaní.

Rozhovor vedla Tereza Srpová.

Ukázka chybného řešení a nápovědy v kurzu Lenka si poradí! (www.sotkoviny.cz)

Les ve škole?

Alena Kohoutová

Už několik let ve Sdružení Tereza učíme v programu *Les ve škole* o lese přímo v lese. Naším cílem je ukazovat žákům les jako provázaný ekosystém, ve kterém proudí energie v různých formách a který je plný života. V základních školách se při probírání tématu les žáci většinou učí o jednotlivých lesních rostlinách, živočiších či klimatických podmínkách. To bychom chtěli postupně měnit a měla by nám k tomu pomoci i nově vznikající metodika našeho programu. Ta by měla žákům představovat les z většího nadhledu a mířit k tomu, aby žáci nacházeli k lesu vlastní cestu a rádi v něm trávili svůj volný čas.

Nová metodika programu

V nové metodice jsme rozdělili školní aktivity podle jednotlivých ročníků základní školy. Pro každou třídu základní školy tedy máme roční plán lesních aktivit zaměřený vždy na určitý ekosystémový fenomén. Žáci sledují les vždy ve čtyřech ročních obdobích.

Každý roční tematický plán má jasné definované:

- téma – „učivo“ (tedy témata, kterými se budou žáci zabývat)
- cíle jednotlivých lekcí (které navazují na hlavní cíle programu, RVP ZV i očekávané výstupy programu *Les ve škole*)
- důkazy o učení (které pomohou při hodnocení, zda bylo dosaženo cílů)
- roční výstupy (konkrétní činnosti nebo produkty, které vzniknou v rámci celoroční práce žáků či třídy)

Roční plán je členěn do jednotlivých vyučovacích hodin, kterými může učitel

žáky provést jak ve škole, tak i v terénu. Cílem programu je podporovat přímý kontakt dětí s přírodou, proto je třeba počítat s minimálně dvěma návštěvami lesa za školní rok. Rozsah plánu jsme konzultovali s odborným týmem tvořeným jak lesními odborníky, lesními pedagogy, metodiky, tak i učiteli ze základních škol. Každá metodika bude mít šest až osm vyučovacích hodin, program završí projektový den. Program *Les ve škole* může v základní škole realizovat jeden učitel, nebo více učitelů, v jedné třídě, anebo ve více třídách, záleží na něm a na zájmu školy i žáků.

Cíle i metody vycházejí z doporučených očekávaných výstupů (DOV) vytvořených pro průřezové téma Environmentální výchova. Cíle jednotlivých metodik se týkají jak poznávání environmentálních zákonitostí, řešení jejich problémů a konfliktů, tak i environmentální senzitivity žáků.

Vycházejí také z výsledků a doporučení evaluace programu *Les ve škole* v minulých letech, z rozhovorů

Co žák z lesní třídy prožije:

s učiteli a žáky zapojenými do projektu i ze závěrečných zpráv těchto škol a také z metodiky amerického programu *Project Learning Tree*.

Hodnocení práce žáků či třídy probíhá průběžně a na několika úrovních (hodnocení pedagoga, skupin, sebehodnocení žáků i závěrečná zpětná vazba od koordinátorů programu). Průběh plánu a jednotlivé kroky budou hodnoceny pedagogem a žáky (formou pracovních listů či aktivit v rámci lekcí). Po ukončení ročního plánu může třída získat zpětnou vazbu i od koordinátorů programu.

Lesní průvodci

Ekosystém lesa žákům přibližujeme zajímavými úkoly v terénu, při jejichž plnění pomohou „průvodci“. Jsou to žáci „lesní třídy“, tedy kreslené postavičky v pracovních listech. Ti mají stejné obavy z lesa jako žáci, třeba, že se v lese ušpiní či se jim zakousne klíště. A také se radují při hledání stop lesních zvířat.

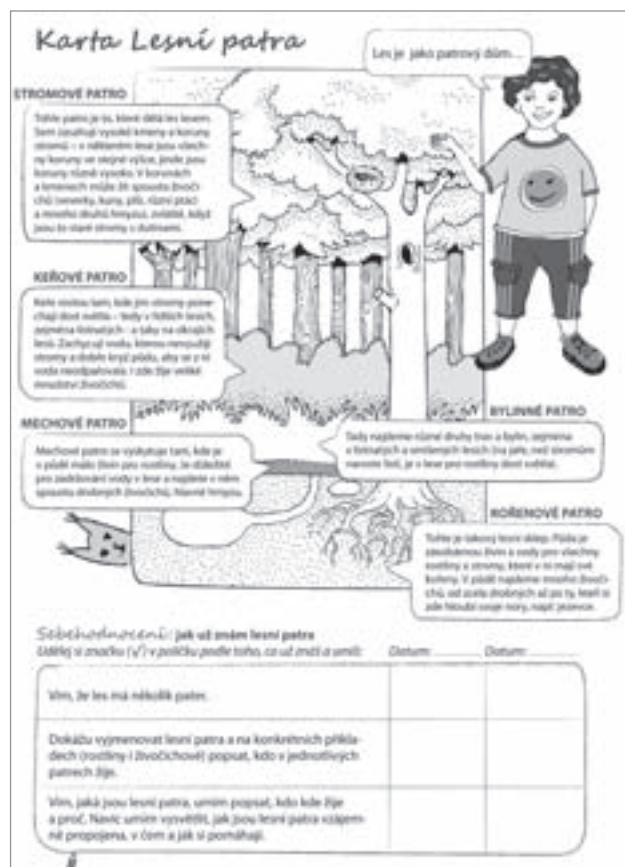

Lesní třída.

Další metodické pomůcky programu

Kromě klasických pracovních listů mohou učitelé využít také tzv. **lesní karty**, které slouží žákům jako informační zdroj. Zároveň jim pomáhají v sebehodnocení, tedy uvědomit si, co už umí. Mohou s nimi pracovat na začátku tématu a následně se k nim mohou vrátit na konci ročního plánu. Značí si v nich, co věděli dříve, a co se dozvěděli později.

Jako podpora pro pobyt žáků v lese v průběhu školního roku slouží **lesní deník**, který si může vytvořit každý žák sám z libovolného sešitu formátu A5 (případně bude stačit pouze několik „sečvaknutých“ listů papíru A4, minimálně 3 listy). Lesní deníky žákům slouží pro zápisy z jejich samostatného pozorování v lese nebo ze společných třídních aktivit, případně pro práci v hodinách. Pracovat se s nimi dá různými způsoby – společně si třída na začátku roku může vytvořit celé deníky a jednotlivé stránky rozvrhnout podle jednotlivých lekcí metodiky nebo ho může doplnit o další aktivity spojené s prací na ročním plánu apod.

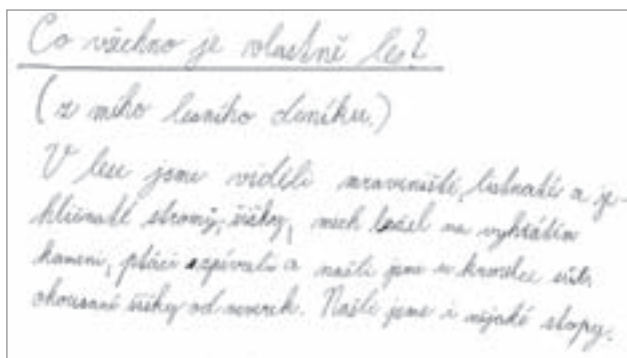

Ukázka lesní karty.

Způsob jeho využití je relativně volný. Jako odrazový můstek pro práci s deníky slouží graficky zpracované stránky deníku navázané na jednotlivá roční období.

Ukázka pracovního listu.

Ukázka z lesního deníku.

Projektový den

Součástí všech ročníkových plánů je také projektový den, kdy třída může nějak prakticky pomoci lesu, který navštěvuje, nebo s lesními divy seznámit veřejnost či ostatní třídy své školy. Nastavení projektového dne je velmi volné, aby se lesní třídy mohly věnovat aktivitám, které jsou smysluplné, navazují na jejich dlouhodobou činnost a těší je.

Certifikát Lesní třídy

Pokud žáci projdou úspěšně celý roční plán, vytvoří třídní a na 2. stupni i individuální žákovský výstup, na závěr zhodnotí svou práci a pošlou jednoduchou závěrečnou zprávu spolu s fotodokumentací do Sdružení Tereza, obdrží certifikát *Lesní třídy*.

Ve školním roce 2012/2013 můžeme učitelům nabídnout nové metodiky pro 3. a 6. třídu, ze kterých jsou i ukázky prací žáků (pilotní ověřování metodik proběhlo v deseti základních školách). Metodiky pro ostatní ročníky budou pak brzy následovat. Již nyní pracujeme na školních plánech pro 2. a 7. ročník, dále plánujeme metodiky pro 4. a 8. ročník.

Přehled témat pro devět ročníků ZŠ

1. stupeň: Les je pro nás divočina, učebna i hřiště

1. třída: Les všemi smysly. *Les zkoumám očima, mohu ho poslouchat, ochutnat a ohmatat, přivonět si k němu. O čem mi vypráví a co mu říkám?*

Téma: Pozorování, hry, přímá práce v lese – les jako bezpečné místo. Ztvárnění zážitků, pocitů a vztahu k lesu

2. třída: Tajemná lesní obydlí a obyvatelé. *Velké dobrodružství mohou pozorovat i na kousku kůry stromu. Co pak mohou objevit v celém lese?*

Téma: Sledování života vybraných rostlin a živočichů. Pobyťová znamení v terénu i ve třídě. Učíme se dívat v lese

3. třída: Tajemství vody v lese. *Les vodu chytá, pije, drží, a ovlivňuje tak své okolí*

Téma: Pátrání po tom, kde všude v lese koluje voda. Lesní studánky. Jak struktura lesa ovlivňuje množství vody, kterou zadrží

4. třída: Není les jako les. *Pokud znám les, vím, kdy holina představuje skutečný problém*

Téma: Jak roste les, co je hlavní hnací motor? Pátrání po tom, jak vypadá les pro produkci dřeva, pro relaxaci či pro ochranu druhů

5. třída: Les a já. *Člověk (odpradávná) potřebuje les i místo, na němž roste*

Téma: Les v mém životě a životě mých předků. Co posiluje a ohrožuje dnešní les

2. stupeň: Les je volnost, inspirace a dobrodružství za rohem

6. třída: Proč do lesa. *Sport, odpočinek, poznání, inspirace i ohrožení na jednom místě*

Téma: Můj vztah k lesu. Co mi přináší, čím mě ohrožuje. Jak rozdílné mohou být lesy v ČR

7. třída: Mapování divočiny. *Kdo s koho? Pro porozumění lesu je důležité hledat detaily a souvislosti*

Téma: Jak je propojený ekosystém a co ovlivňuje jeho různorodost. Les jako sluneční elektrárna

8. třída: Navštívit, těžit, chránit. *Kdo koho potřebuje – les nás, nebo my les?*

Téma: Les jako zdroj surovin, trezor biodiverzity, tělocvična, ateliér. Problémy a konflikty za hranic lesa

9. třída: Nejlevnější klimatizace – les a klima. *Les umí zadržet uhlík a my ovlivňujeme, jak moc jej pustí ven*

Téma: Les a místní klima. Koloběh uhlíku a cyklus výrobku

Kam teče voda v lesní 3. třídě

Tématem metodiky pro 3. třídu je *Voda v lese*. Metodiku dohromady tvoří sedm lekcí. Na začátku se žáci seznámí s členy „lesní třídy“ a s tématem, které je čeká ve školním roce – voda v lese. Pak si přečtou dopis od Lesa, který volá o pomoc, protože do něj přicházejí Vodomorové a chtějí z něj vysát všechnu

PL 6 Záznam našeho lesního pátrání	Název skupiny
V jakém lese jsme výzkum prováděli? 1. Jak se les jmenoval a kde rostl? 2. Co v něm bylo? 3. Byl les spíš smíšený, nebo jednodruhový? 4. Jaká lesní potra jsme objevili?	<i>ve smíšeném mlýnské hmyz, ptáci, srnka smíšený zbořené kmeny</i>
Kde byla během výpravy v lese voda?	<i>všude (i skrz píšťku)</i>
Kde se nám podařilo dokázat, že voda v lese putuje (a to nejen v potůčku)?	
Jak dopadla naše srovnávací měření? Teplota v lese: 14 °C Teplota mimo les: 10 °C Záznam: <i>shromáždění a divní slávek</i>	Nám vyšel rozstřel, ale vážně, proč? Namka, to je přeci jasné. Žad se zamyslet nebo se podívat do starých PL.
NÁŠ ZÁVĚR, co napíšeme VODOMORŮM. Co se nám potvrdilo <i>Nikdy už jsme ani s testy a se kvalit, ale když pilně v lese jsme to vlastně našli v výzkumu. Tady ověřili jsme, že to tak opravdu je.</i>	<i>Je dobrodružství vodou</i>
Jak se nám pátrání (v lesu) v lese líbilo?	<i>Hodně moc.</i>

vodu. Žáci tedy nejdřív prakticky zjišťují, kde vodu v lese najdou a jakou tam plní funkci, proč je důležitá, jakou ekosystémovou službu naplňuje – to vše, aby mohli pomoci ochránit les před Vodomory.

Na konci žáci shrnují získané znalosti do společného výstupu, plakátu, který prezentují dalším spolužákům, rodičům apod. Své individuální lesní pozorování zaznamenávají po celý rok do lesního deníku. Úkoly poslední lekce třídě a pedagogovi nabízejí pohled na celoroční práci a možnost ji zhodnotit.

Nejenže se tedy žáci naučí malý koloběh vody, který se snaží sami v terénu vypořádat, ale zamýšlejí se i nad tím, jakou roli má v lese vlhkost vzduchu a stromy a jaké důsledky to přináší dalším lesním organismům – přemýšlejí nad ekosystémovými službami lesa.

Paní učitelka Martina Řehořová, která ověřovala pilotní verzi metodiky pro 3. ročník, popisuje a hodnotí práci s ní následovně: „V průběhu roku jsme byli v lese společně čtyřikrát. Každá vycházka trvala asi tři vyučovací hodiny. Vše, co děti na vycházkách pozorovaly, si zapisovaly do svých lesních deníků. Poznátky využily v pracovních listech v prvouce, ve výtvarné výchově. Při procházkách se vždy děti rozdělily do skupinek a každá měla konkrétní úkoly (např. zapisovat do deníku údaje získané v terénu, na silnici dávat pozor na auta, nést pomůcky na pozorování – dalekohled, lupu, mikroskopy). Zaměřili jsme se hlavně na pozorování a koloběh vody v lese. Vymýšleli jsme pravidla, jak se chovat v lese, a sestavili jsme přání stromům. Nakreslili jsme cestu vody od dešťových kapek přes lesní patra do půdy – vsakování, vypařování a odtok vody. Naším projektovým *Dnem pro les* bylo hledání a objevování u lesní studánky u Květuše, kterou jsme i čistili. Byl to pro všechny úžasný zážitek. Na závěr jsme vytvořili informační plakát *Voda v lese* – schéma koloběhu vody v lese v průběhu roku. Práci žáků v projektu jsme představili ostatním třídám 1. stupně. Díky celému projektu děti dnes vědí o koloběhu vody v lese daleko více. Poznaly, kde všude mohou vodu najít, jak voda v lese koluje a odkud kam putuje. Vědí také, že voda je nezbytná nejen pro stromy, keře, mech v lese, ale i pro všechna zvířata a že je důležitá i pro okolní krajinu a pro člověka.“

Proč se 6. třídou do lesa?

Metodika pro 6. třídu se zaměřuje hlavně na téma, proč bychom měli v lese trávit čas, co nám pobyt v lese přináší, co nás v něm může zaskočit, a pokud chceme do lesa vyrazit, jak se na to vybavit.

Metodika je složena ze šesti lekcí. V lekcích se žáci zamýšlejí nad důvody, proč by měli do lesa vyrazit, a své postřehy navzájem sdílejí. S jejich obavami pak následně pracujeme dál. Žáci se tak dozvídají, jak se zachovat při setkání s velkými lesními zvířaty, jako je prase nebo i medvěd a vlk, či jak si poradit se zakousnutým klíštětem či komáry. Dále přichází na řadu vybavení – co je vlastně potřeba si na lesní výpravu obléknout, co si vzít s sebou? Ale nezůstáváme jen u praktických záležitostí, věnujeme se i umění.

Žáci si na lesní výpravě zkoušejí vytvořit landartové dílo a mají možnost se seznámit i s historií tohoto netypického druhu umění. Ani v tomto ročníkovém plánu nezapomínáme na lesní průzkum, při kterém žáci např. hledají pobytové stopy zvířat nebo nakupují v „lesním supermarketu“ (seznamují se s lesními plody a jejich významem).

Pro žáky 6. třídy ZŠ E. Valenty v Prostějově bylo velkým odhalením, „...že lesní ovoce je menší, ale lepší než to kupované“, jak píšou v závěrečné zprávě. Žáci 6. třídy ZŠ v Heřmanově Městci za své největší lesní odhalení považují, že „...v lese mohou stavět domečky, hrát hry, pozorovat zvěř. Ze všeho, co v lese najdou, mohou vytvořit landart. V lese je zábava a není nebezpečný. Během projektu strávili tito žáci pod širým nebem 23 hodin a vytvořili několik plakátů a také prezentaci fotografií. Pro mladší žáky zorganizovali *Den pro les*. Vyrobili krmítka, která nainstalovali v lese, a pro sebe vyrobili ruční papír nebo model fotosyntézy,“ shrnuje paní učitelka Jana Šindelářová.

V základní škole Chrast zapojila paní učitelka Horáková do testování metodiky pro 6. třídu i žáky 8. třídy, kteří navštěvují její volitelný předmět ekologické praktikum. Ověřování metodiky pro ni nebylo snadné. V závěrečné zprávě píše: „Někteří žáci se zpočátku styděli a nechtěli mluvit o tom, že chodí do lesa. V závěru ověřování metodiky však žáci zajímavě vyprávěli o svých zážitcích, ukazovali fotografie lesa apod.“ Zrealizovali také *Den pro les*, jak paní učitelka shrnuje: „Žáci aktivně prožili den v lese, pomáhali při jeho úklidu, vysazovali stromky a dozvěděli se spoustu nových informací o lese jako ekosystému, poznávali rostliny a živočichy rostoucí a žijící v lese, byli upozorněni na lesní škůdce. Výsledkem jejich práce byla vyčištěná velká lesní plocha a vysázené velké množství nových sazenic stromků. Sami žáci ohodnotili práci při vysazování stromků jako zajímavou, vždyť mohou sledovat, jak vysázené stromky rostou. Ale je to práce fyzicky náročná.“

Paní učitelka Horáková celkově považuje „...ověřování metodiky za přínosné – získala jsem nové informace a jiný pohled na výuku tématu les“.

Les jako bezpečné a tvořivé místo

Ze závěrečných zpráv škol, které ověřovaly metodiku 3. a 6. třídy, vyplývá, že cíle našeho programu by se mohly dařit ve školách naplňovat. Žáci z pilotních škol si nacházeli cestu do lesa a prozkoumávali ho ze všech stran v celé jeho provázanosti. Uvědomovali si nejen jeho jednotlivé rostlinné a živočišné obyvatele, ale zamýšleli se i nad jeho významem ekosystému jako takového – co příroda i nám, lidem, nabízí.

Alena Kohoutová, oddělení Les ve škole,
Sdružení Tereza.

ŠKOLA V LITERATUŘE

Fřišta

Petra Procházková

Nechápu, jak jsme ho nakonec dokázali přesvědčit, že Rošagnol patří do školních lavic. Musela chuděra do 1. třídy a vedle sedmiletých capartů vypadala jako paní učitelka. Přerostlé byly ve třídě čtyři. Myslím, že Kaiz podlehl našemu tlaku hlavně proto, že mu můj muž dal 150 dolarů na školní pomůcky a oblečení pro Rošan a nikdo se pak už neptal, co s penězi udělal. Poprvé jsme Rošagnol vezli do školy v silném obsazení. Já, můj muž, otec, Kaiz a Mad. Před školou jsme s Rošan vystoupily a muži zůstali v autě. Vypadali legračně, obklopení černobíle oděnými dívkami s šátky na hlavách, ale bez burek, nervózně kouřili a Kaizovi se potily ruce. Paní ředitelka byla velmi sympatická žena středního věku. Mile se usmívala a Rošagnol pohlédla na uvítanou po hlavě. „V budově nemusíš přece chodit v burce. Nejsou tady žádní muži.“ Rošan mlčela.

„Musím to projednat s jejím otcem,“ řekla jsem a cítila jsem, jak se červenám. Ředitelka byla chápavá. Vystudovala v Pákistánu a o její dceři se říkalo, že přišla o panenství už před svatbou. Chodila v džínách a dlouhé haleně, šátek mívala na hlavě posazený velmi ledabytě, a to i když ji doprovázela matka s otcem, což byla zřejmě demonstrace té nejvyšší benevolence.

„Ve třídě ale nemůže sedět zahalená, to jistě tatínek pochopí. Není tady? Já bych s ním promluvila.“ Ředitelka mě moc bavila. Nápad to byl skvělý a taková malá pomsta Kaizovi mi nikdy nebyla proti mysli.

„Skočím pro něj,“ řekla jsem vesele, ale Rošagnol mne chytla za ruku: „Herro, moc tě prosím, nevod ho sem.“

Ředitelka pochopila vážnost situace a řekla: „Rošagnol, pojď děvče, nech si tu burku, půjdeš do třídy a my to s tatínkem vyřídíme samy.“

Rošagnol nebyla jediná žačka, která plula po chodbě školy v modré burce. Stejně, jako se muži na ulici otáčeli za odhalenými ženami, tady byly středem pozornosti ony, tři starší dívky s tváří schovanou za mřížkou. Odvedly jsme ji do třídy, kde po sobě holčičky házely zmuchlanými papíry a slečna učitelka jim psala na tabuli první písmenka. Tabule byla nová. „Dali nám ji vojáci. Britové,“ pronesla hrdě ředitelka, když si všimla mého obdivného pohledu. „Školu otevíral sám velitel mírových sborů, generál John McCoul,“ řekla s tak dokonalou výslovností, že nebylo pochyb o kvalitě její angličtiny. „Umíte anglicky?“ zeptala se.

„Taky rusky,“ nevím, proč jsem se hned odhalila.

„Vy nejste od nás, že ne?“

„Tatínek byl Tádžik. Tatínek je Tádžik,“ opravila jsem se rychle.

„Nechtěla byste u nás učit? Máme strašné problémy s pracovními silami. Ty, co učily dříve, se většinou do práce nevrací, mladé nemají žádné vzdělání, taky

mi tady učí zeměpis žena, co možná neví, že je země kulatá,“ zasmála se upřímně.

„Nechtěla,“ odpověděla jsem rychle.

Vyšly jsme na ulici a já si intuitivně stáhla šátek trochu víc do čela. Ředitelka měla vlasy vyčesané do drdolu a na nich opravdu jen velmi symbolicky ležel miniaturní šáteček. Jinak byla oblečená do vzdušného afghánského kostýmu s vestou, co jen zdůrazňovala důstojné poprsí. Do auta nebylo skrz cigareto- vý dým skoro vidět. Zafukala jsem na okénko řidiče a rozpoznala tvář mého muže. Když spatřil ředitelku, hned vyskočil z auta a otevřel dveře i tatínkovi a Kaizovi. Poslední vylezl Mad, a jak bylo jeho zvykem, choval se tak absolutně přirozeně, že ihned rozpustil hustou atmosféru.

„Salamhalejkum,“ řekl a natáhl ruku k ředitelce. Ta ji uchopila, stiskla, podívala se Madovi do očí a dopustila se omylu, na který jsme byli naštěstí všichni, včetně Mada zvyklí.

„Ty nechceš chodit k nám do školy?“

„Jsem mužského pohlaví,“ usmál se. Ředitelka školy byla dokonalá. Usmála se taky.

„Ach tak, však je nedaleko chlapecká škola.“

„Já už všechno umím, půjdu na univerzitu, víte?“

Ředitelka chvíli mlčela, pak se nadechla a tiše řekla: „Držím ti palce, hochu.“

Kaiz nervózně přešlapoval a nevěděl, jak se s tak sebevědomou a odhalenou ženou bavit. Bylo jasné, že litoval, že sem vůbec dceru přivedl. Za chvíli mu bude chodit také tak.

„Rošagnol je vaše dcera?“ ředitelka neomylně uhádla, kdo je otec, i když tvář Rošagnol vlastně ještě neviděla.

„Ano,“ špitl Kaiz.

„Vy ji nemůžete přijmout?“ vmísil se do diskuse tatínek.

„O to vůbec nejde,“ zvažněla ředitelka. „Víte, naše škola je opravdu jen pro dívky. Není nutné, aby seděla v lavici v burce. Bude se jí špatně psát a neuvidí na tabuli.“

Můj muž s tatínkem se na sebe zděšeně podívali. „Copak ona sedí v lavici v burce?“ zaskřehotal můj muž, protože mu vyschly všechny sliny.

„Je tak vychovaná, nesundá si to bez mého dovo- lení,“ pronesl hrdě Kaiz.

„Tak jí mohu říci, že to dovolujete, vidíte. Chodí sem i dcery duchovních, je to dobrá společnost, pá- nové. Žádný muž nemá do školy, když jsou tam dí- vky, přístup. Většina žákyň už burku nepoužívá ani na cestě domů...“

„Ne, my si pro ni budeme jezdit a budeme ji sem vozit,“ řekl Kaiz tak, jako kdyby on každý den vlastním autem hodlal dopravovat dceru do školy a zpět. Vědě- la jsem, že s tím bude problém, protože auto bylo jen jedno a muselo vydělávat a nebylo Kaize. Švagrovi

navíc vůz můj muž nikdy nepůjčil, protože, jak říkal, tak špatného řidiče nikdy nepotkal.

„Takže prosím vás, klidně si ji vyzvedávejte, ale v budově by bylo opravdu vhodnější, kdyby burku mít nemusela.“ Ředitelka začala být nervózní.

Kaiz mlčel. Tatínek přešlapoval a díval se do země a můj muž se strašně styděl.

„Vona to chce sama. Otec jí říkal, ať to nechá doma, ale... musí se na ni pomalu, víte,“ Mad se stal mluvčím celé podivné skupiny a, kupodivu, nikdo nic nenamítal. Ani paní ředitelka. „Dobře, víte co, tak já ji dnes nechám a zítra jí dejte s sebou nějaký pěkný, veliký šátek,“ ředitelka se zazubila od ucha k uchu, podala Madovi ruku, mne poplácala po rameni a mužům pokynula hlavou. Otočila se a elegantním krokem, který jí vyhazoval oblé boky do stran, odkráčela. Všichni jsme zkoprněli zírali ještě hodnou chvíli na vrata, ve kterých zmizela. Mad si zalezl do auta a posílen svým výkonem a hlavně tím, že ho za přehnanou aktivitu nikdo nezfackoval, zařval ze všech sil: „Jedem, pánové, nasedat!“ Kaiz se vzpomínal jako první, vlezl do vozu, chytil Mada za chmýří na hlavě, chlapec vydal bublavý zvuk ve znamení, že tenhle útok teda nečekal. „Skřete jeden odporná,“ zašeptal Kaiz. „Tvoje matka šukala s oslama a velbloudama, kreténe.“

(...)

Vyrazili jsme ke škole, kam Rošagnol chodila. Měli jsme všichni dobrou náladu a Zulgaj se našťěstí nepetal, proč tam jedeme a co tam vlastně budeme dělat. Vyprávěl jeden vtip za druhým a některým jsem se opravdu smála upřímně. Ke škole jsme přijeli včas, právě ve chvíli, kdy dívky vycházely z vrat a vesele štěbetaly. Poznala jsem v davu Anahitu. Nejlepší kamarádka naší neteře, krásné děvče s obrovskými očima a řasami, co jí při velkých vedrech mohou ovívat jako vějíř.

„Ano,“ zvolala jsem na ni tak, jak volávaly jen nejbližší kamarádky. Zastavila se a chvíli váhala, zda se má oddělit od skupinky. Vystoupila jsem z auta a udělala několik kroků směrem k ní. Najednou mi bylo jasné, že se chce dát na útěk. Že se mnou nechce mluvit a že se strašně bojí. Pak si to rozmyslela. Nasadila neutrální výraz a přistoupila ke mně.

„Nevím, kde je,“ prohlásila zpřímá a s náznakem opovržení.

„Nechci jí vůbec ublížit ani ji násilím zahnat domů. Chci jí jen pomoci. Jestli se nebude chtít vrátit, tak ji nebudu nutit,“ vysypala jsem ze sebe. V tu chvíli se vedle mne objevil Mad.

„Věř jí. Ona nelže. Fakt, Kaiz, jako táta, víš, není doma. Nic se jí nestane...“ Mad se strašně snažil působit věrohodně, ale Anahita se přesto neubránila smíchu.

„Když ji táta mlátil kvůli tomu, že se dívala moc dlouho z okna, tak teď ji pochválí, vid', blbečku.“

Mad se urazil, já ne.

„Anahito, prosím tě, alespoň nám řekni, že je v bezpečí. Že se s ní nic nestane. Víš, jak je její mámě? A víš, co její táta s mámou dělá? Uvědomuješ si to vůbec?“

„Já si to uvědomuju moc dobře. Vona taky. Ale už to nešlo. Nevím, jestli je v bezpečí. Nevím nic, jen to, že s váma už nechtěla být. Dlouho to říkala. A neutekla s žádným klukem, jestli myslíš tohle. Opravdu nevím, kde je.“ Anahita se najednou otočila a odkráčela. Nemělo cenu ji pronásledovat. Schlíple jsme nasedli do auta. Zulgaj nastartoval, už se chtěl rozjet, když nám do okénka vlezla burka.

„Já jsem její učitelka,“ po hlase jsem poznala Fatimu, hodnou, ale dost hloupou učitelku, která se snažila dívky vzdělávat v anglickém jazyce, ale sama ho vůbec neovládala. Inteligentní paní ředitelka, co z ní měl Kaiz po prvním setkání kopřivku, ji ve škole strpěla jen proto, že nikoho gramotnějšího neměla. Fatima si po večerech ze staré učebnice studovala slovíčka a pak je diktovala žákyním. Rošagnol mi jednou oznámila, že se už umí představit a pronesla se zcela soustředěnou tváří: „Mý náme iz Rošagnol and mý tównis Kábul.“ Paní učitelce prostě jen nikdy nikdo neřekl, že se občas některá slova vyslovují jinak, než píšou. A tak cpala dívkám do hlavy pojmy, kterým rozuměla jen ona sama. Vznikalo jakési esperanto, kterým se hovořilo, jak jsem později zjistila, i v několika dalších kábulských školách. Vrcholu dosáhl ale učitel našeho nejstaršího synovce Kamala, který se teprve nedávno projevil jako negramotný. Zvláštní bylo, že ho ani poté ze školy nevyhodili, doporučili mu, aby se učil trochu rychleji než žáci, a postupně jim své čerstvě nabitě znalosti předával. Ředitel školy, kam chodili všichni naši synovci, byl vysokoškolský profesor, který celý život proležel v knihách, hovořil pěti jazyky a psal úžasné básně. Patřil k afghánské elitě a prosazoval zavedení řečtiny na školách, protože se mu zdálo, že žáci nejsou dost vytížení. Jeho shovívavost neznala mezí, a nakonec negramotného podřízeného po večerech doučoval.

Petra Procházková: Frišta.
NLN, Praha 2004, str. 30–35, 119–122.

„Žáci se někdy uchylují ke čtenářskému chování, které můžeme popsat jako pseudočtení, nikoli jako čtení s porozuměním. Např. čtou text, přesněji řečeno upírají zrak na slova na stránce, ale nepřemýšlejí o tom, co autor říká. Takto mohou přečíst celý text a na konci nevědět, o čem byl.“

PŘEČETLI JSME

Knihy pro děti a mládež

To jsem prostě já, Clarice Beanová

Lauren Child, (Maťa 2011)

Už jste někdy četli knihu o čtenářském projektu? Já ne. Tedy až dosud ne.

Když nám před Vánoci doporučila kolegyně z *Člověka v tísní* knížku vhodnou pod stromeček, kterou překládala její maminka, zaujala mě nejprve tím, že čtenáři podle anotace přiblíží prostředí anglické školy. K mému překvapení ale školní soutěž, okolo které se děj točí, byla právě projektem propagujícím čtení.

Hrdinka knihy Clarice je nekonvenční, výstřední holčička, která nosí šaty pokryté planetami, žije v chaotické domácnosti se svými třemi sourozenci a musí sdílet pokoj s mladším bratrem. Také tráví spoustu času čtením detektivních příběhů o Ruby Redfordové, což jí občas působí problémy ve škole. Clarice se však nakonec podaří – po vzoru Ruby Redfordové – vyřešit záhadu ukradeného poháru pro vítěze školní soutěže.

Claricin hlas vnímavého a bystrého dítěte komentuje suchým humorem dění kolem sebe, upozorňuje na směšnost dospělého chování, stejně jako adolescentní vylomeniny svého staršího bratra a sestry, a je naprosto podrážděná malým Minalem. Clarice svým komickým, ale chytrým pohledem může připomínat hrdiny knih Roalda Dahla, který se uměl vcítit do dětské duše, která nesnáší nespravedlnost a pokrytectví dospělých.

První díl humorné trilogie ze života anglické školáčky napsala Lauren Childová, která je autorkou série úspěšných knih pro děti. Sama své knihy ilustruje, je držitelkou několika prestižních britských ocenění (Smarties Book Prize, Kate Greenaway Prize). V roce 2008 byla jmenována umělkyní ve službách UNESCO a v roce 2010 oceněna za služby literatuře. Můžete se podívat na zajímavé webové stránky: www.milkmonitor.com. U nás knihy L. Childové vycházely zatím pouze v angličtině, teď vyšla její prvotina v nakladatelství Maťa.

Ilustrace Lauren Childové jsou mnohotvárné – kombinuje různé styly s fotografickými kolážemi a jakoby vystřiženými obrázky, čímž dosahuje zajímavého výsledku – vedle sebe se ocitá tradiční ilustrace pro děti i současný umělecký styl. Pozoruhodná je

i typografie knihy. Autorka stejně jako v obrázkových knížkách používá často písmo v netradičním formátu. Například Claricin proud vědomí vytvářející víry a závěje po celé stránce je náhle hrubě přerušen mimořádně velkým a dramatickým typem písma – promluvou paní učitelky, která na ni křičí.

Ukázka

To je paní Wilbertonová. Poznáte to podle toho, že kejhává jako husa.

Říká: „Clarice Beanová, ty jsi prostě chyběla na hodině koncentrace. Obyčejná moucha se umí soustředit více než ty!“

A já bych chtěla říct: „Vy jste prostě chyběla na hodině slušného chování, paní Wilbertonová. I nosorožec se umí chovat lépe než vy.“

Ale neřeknu to, protože paní Wilbertonová o mně smí říkat ošklivé věci, ale já jí to nesmím vrátit. Taková jsou školní pravidla.

Knihy je doporučována čtenářkám okolo deseti let, ale já bych ji nabídla všem, koho zajímají zmiňovaná témata. Můžete se inspirovat školním projektem, diskutovat o oblíbené „pokleslé“ četbě dospívajících, o vztazích mezi učiteli a žáky, o dívčím přátelství i rivalitě, o „zlobivých“ spolužácích. Moc se mi líbí práce s vizuální podobou knihy – děti by mohly své zapsané myšlenky graficky dotvářet a ilustrovat podobně, jako to dělá Lauren Childová.

(K. Sobotková)

Malé ženy

Louisa May Alcottová, (Albatros, 1992)

Recenze od učitelky

Během jedné jarní návštěvy knihovny, kdy jsem doprovázela svoji dceru do dětského oddělení, jsem nahlédla do police s názvem „Dnes vrácené knihy“. Zde jsem během jednoho rychlého okamžiku sáhla po několika knihách, zatímco má dcera žádala o rezervaci několikátého dílu z cyklu *Hraničářův učení*. Doufala jsem, že knihy z této police budou prověřené jinými čtenáři, tudíž čtivé. Doufala jsem, že u nich přijdu na jiné myšlenky a odreaguji se od učitelských starostí a povinností přicházejících se závěrem školního roku.

Přebal jedné z těchto knih byl ponurý, černobílý. Z tmavého obrázku (nebo z fotografie) na mne hleděla slečna a kniha měla název *Malé ženy*. Vyvolávala ve mně pocit tajemna. Nedokázala jsem odhadnout, o čem kniha bude. Začetla jsem se do prvních stránek. Vůbec jsem děj nechápala. Nerozuměla jsem, kde se nacházím, zda na vesnici, či ve městě, zda v Evropě, či na jiném kontinentu, zda v minulém století, nebo ještě v dávnější době. Kniha pro mě byla stále tajemná, a navíc v ní byly krásně a jednoduše popsány každodenní události a rodinný život, proto jsem si u čtení pěkně oddychla. Po přečtení několika desítek stránek mě příběh uchvátil.

Když jsem dočetla k události, kdy se Jo spřátelí s chlapcem ze sousedství, vzala jsem knihu a ukázala ji mé čtrnáctileté dceři. A tím jsem o čtení *Malých žen* „přišla“.

Dceři jsem vyprávěla o kamarádké Jo, která „vy-léčila“ chlapce Teddyho z jeho nemoci tím, že ho navštívila a povídala si s ním. Má dcera pak měla knihu přečtenou během dvou víkendových odpolední. Doslova v knize ležela. Poté přišla řada opět na mne a já se mohla kochat líčením bezprostředního kamarádství mezi dospívajícími dětmi, láskyplnou péčí maminky děvčat, starostlivostí Teddyho dědečka a rozdílností čtyř sester. Tato rozdílnost povah je v knize povýšena na kvalitu. Již od útlého dětství se dívky nejvíce zdokonalovaly v tom, co je zároveň nejvíce bavilo.

Při vracení knihy do knihovny mi padlo do oka jiné vydání této krásné knížky. Toto vydání mělo na první pohled krásný přebal, obrázky vybarvené do růžova. Všimla jsem si, že je silnější. Toto vydání obsahovalo i pokračování, druhý díl. Opět jsme se u čtení pěkně prostřídaly a navzájem si sdělovaly své dojmy z přečteného.

Pro mne však stále zůstane „nej“ první vydání kvůli svému tajemnému působení.

(Š. Bartošová, učitelka, maminka T. Bartošové)

Recenze od studentky

Znáte ten pocit, když jste unavení, ale ne natolik, abyste šli spát? Tak to se přesně jednoho večera stalo mně. A tak mi moje mamka dala knížku, kterou bych si já nikdy nevybrala. Ale přesto jsem ji začala číst. Už její název *Malé ženy* napovídá, že to bude o pubertáckách a o jejich každodenních strastech i radostech. Během dvou, tří prvních stránek se moje předvídání vyplnilo, ale je to tak vkusně a vtípně napsané, že jsem se od té knížky nemohla odtrhnout. Přečetla jsem ji asi tak za dva dny. Samozřejmě jsem při čtení i brečela. Jednou samým štěstím a jindy zase žalem. To by tak u dobré knížky být mělo. Pak jsem nemohla odolat a rozebírala jsem ji s maminkou pořád dokola. Nikdy nebudu litovat, že jsem promarnila celý víkend jenom čtením, což znamená, že jsem se nestihla připravit do školy. Naopak, když budu mít trable a nebudu si vědět rady, vzpomenu si na čtyři sestry a budu vědět, že se se svými starostmi dokážu vypořádat právě tak jako ony.

(T. Bartošová, žákyně Gymnázia F. X. Šaldy v Liberci, dcera Š. Bartošové)

Ukázka

Pan March se dlouze zahleděl do dívčiny tváře.

Vůbec tě nepoznávám. Před rokem jsem opustil „syna“ s dlouhými vlasy, ale teď se dívám na krátce ostříhanou dospělou slečnu. Musím se ti přiznat, že jsem dvakrát obešel celý Washington, ale nenašel jsem nic dost pěkného, co by stálo za pětadvacet dolarů, které jsi mi poslala. Opatruju ty peníze, jako někdo jiný opatruje vkladní knížku s celým majetkem.

Prosím tě, tatínku, mlč! Dožadovala se Josefína, která nikdy nesnášela příliš mnoho chvály. – Když už chceš někoho velebit, podívej se na Lízu! Někdy mě udivuje, že nemá kolem hlavy svatozář.

O Líze se bojím skoro mluvit, přiznal se dojatě tatínek. – Zbylo z ní tak málo, že by mohla uletět, kdybych spustil moc nahlas.

Žádné strachy, holedbala se Josefína. – Já si vás teď oba vezmu do parády a budu vám dvakrát denně vařit šodó nebo svůj světoznámý „koňský pudíng“, po kterém má i střízlíček lví sílu.

A jakpak se ti líbí naše Amy? Přece bys ji nevynechal! Připomněla maminka nejmladší dceru.

Amy? Zadíval se pan March na děvče, které sedělo na koberci vedle jeho křesla. – Nikdy dřív mne nenapadlo, že v ní máme tak skromnou a přičinlivou ratolest. U večeře si vybrala nejmenší porci krůty, odnášela s Markétou ze stolu nádobí a bez říkání dělala všechno, co bylo zapotřebí. Přitom se ani jednou nepodívala do zrcadla. Nejvíc jsem ovšem užasl, když jsem uviděl na Lízině palci prstýnek s tyrkysem a dozvěděl se, že jí ho dala právě Amy, podívoval se tatínek. Nakonec si znovu prohlédl jednu dceru po druhé a řekl:

Líza mi s každým psaníčkem poslala do nemocnice vylišovanou květinu. Vždycky mi připomínala některou z vás. Ale jedenkrát jsem našel v obálce čtyřlístek a ten nosím pořád u sebe, protože mi vás připomíná všechny najednou.

Pan March po těch slovech vytáhl z kapsy peněženku a v její postranní přihrádce vyhledal přeložený papírek. V něm ležel vylišovaný čtyřlístek. Na každém z jeho lístků mohlo být klidně napsáno dívčí jméno: Markéta, Josefína, Amy a Líza...

Jak tak hleděli na usušený čtyřlístek, vůbec si nevšimli, že mezitím Líza vstala a přešla k pianinu. Zdvihl hlavu teprve tehdy, když se ozvala melodie a pokojem zazněl neskutečně tenký, melodický hlásek holčičky, zpívající starodávnou koledu.

Ano, byly to opravdu šťastné a veselé Vánoce...

Poselství jednorožců

Michaela Burdová, (Fragment, 2011)

Recenze od učitelky

Poselství jednorožců je trilogie, jednotlivé díly se jmenují *Strážci dobra*, *Zrádné hory Dragor* a *Záchrana Lilandgarie*. První dva díly vyšly v roce 2008, třetí díl roku 2009, vydalo nakladatelství Fragment.

Děj prvního dílu se odehrává v nádherné zemi Lilandgarii, kde žijí posvátní jednorožci. Pokud drží pohromadě, nemá zlo šanci zmocnit se vlády. Ale před lety se mladý jednorožec ztratil a někde se zatoulal. Jednota a dobro Lilandgarie jsou ohroženy. Toho využívá černý čaroděj, který pomalu, ale jistě otevírá bránu temnoty. Vypouští odtud odporné zrůdy – harpyje, krlupy, mordaty – toužící po boji, krvi a smrti. Do Lilandgarie se musí po mnoha letech vrátit elfové, kteří zemi stvořili. Jedině elfská princezna, královna země Aranis dokáže najít jednorožce a spojit dobro dohromady. Na stranu elfů se přidává i princ Lilandgarie Falien a záhadný mladík Veragin, o kterém nikdo nic neví. Jeho původ je zahalen tajemstvím, a tak to zůstane po celý první díl. Jsme svědky propukající lásky, která je ovšem zakázaná, a proto zřejmě zůstane nenaplněna, a také mnoha bojů mezi dobrem a zlem. Po přečtení prvního dílu nevíme, jak vše dopadne. Musíme tedy nakousnout díl další. To ovšem zvládnou jen ti, kteří milují žánr fantasy a ještě se jim nezprotivil po všech Harry Pottrech, ságách Twilight, Upířích denících a tomu podobných knihách, kterými jsou dnes zaplavena knihkupectví. Já tu odvalu neměla, ale věřím, že i tyto příběhy si najdou své příznivce.

(I. Čápková, učitelka K. Zábranské)

Recenze od studentky

Michaela Burdová – Nelien v mládí navštěvovala 7. základní školu v Příbrami. Mezi její zájmy patří četba a kresba. Miluje zvířata a je zarytou vegetariánkou. Nelien často ve svém volném čase seděla v knihovně, kde jsem ji i několikrát potkala, nikdy bych však do této mladé dívky neřekla, že bude schopna napsat tak monumentální dílo! Jednoho dne se prostě rozhodla vytvořit vlastní knihu fantasy a v roce 2008 vydala knihu *Strážci dobra* z trilogie *Poselství jednorožců*.

Během svého vyprávění vás vtáhne do Lilandgarie, země posvátných jednorožců. Rovnováha tohoto světa je však narušena a z hlubin temnoty jsou vypuštěny odporné nestvůry, které chtějí zničit dobro jednou provždy a osvobodit nejmocnějšího démona všech věků. Do Lilandgarie se proto po tisíci letech vrací elfové, aby opět nastolili rovnováhu světa.

Veragin, 21letý mladík se nikdy nebál říct nahlas to, co si myslel. Byl výborný bojovník, odvážný a smělý, ale také trochu paličatý, velmi hrdý a uzavřený. Dlouhé hnědoplavé vlasy mu padaly do velkých, hlubokých, oříškově hnědých očí, ale jeho pravé já mělo zůstat ukryto před celým světem. Byl totiž obávaný mordat, ten, který se svým bratrem zabil tolik lidí a vypálil stovky vesnic. Napůl člověk, napůl lev! ...

...byl přesným opakem Aranis! Elfské princezny a královny země, která působila velice křehce a bezbranně. Závoj uhlově černých vlasů jí sahal až k lopatkám a dlouhá ofina jí dopadala do laskavých, zářivě modrých očí, které byly lemovány dlouhými, hustými řasami. Její krása doslova okouzila Veragina a snad právě ona potlačila jeho temné já.

Po útěku z hradu Santiel, na kterém byl Veragin vězněn, se rozhodl, že se společně s elfy a Aranis vydá na výpravu za záchranou jednorožce, aby napravil škody, které jako mordat způsobil. Během strastiplné cesty postupně zjišťuje, že se do Aranis zamiloval. S každým jejím pohledem jsou jeho city k ní větší. Ale těm dvěma nikdy nebyla láska souzena! Na své cestě ztrácejí přátele, rodinu a několikrát i svá vlastní já! Aranis jde o život a Veragin jí málem zabíjí, když ho kousne vlkodlak a on se jím sám stane! Svádí boj se zlem ve svém nitru teď ještě zdvojnásobeném zuřivostí vlkodlaka.

Je to příběh o zakázané lásce. O tom, že štěstí nesmí být na úkor ostatních a že za to, čemu věříme, musíme být schopni položit i vlastní život. Poutavý příběh elfky a mordata. Dobra a zla.

Kniha mě velmi zaujala díky magii, kterou byla celá protkaná. Objevovali se zde noví kouzelní tvorové, ale i lidem známí draci, harpyje, vlkodlaci, lesní víly a jednorožci. Přečetla jsem celou trilogii a doporučila bych ji každému, kdo miluje fantasy propojené s láskou a chce si přečíst neobyčejné dílo jedné obyčejné dívky!

(K. Zábranská, studentka OA a VOŠ Příbram, žákyně I. Čápkové)

Ukázka

Druhý den se opět plahočili Kelonským lesem. Slunce příjemně hřálo a suché nažloutlé listy starých stromů se lehce třpytilo a třepetalo v jarním vánku. Všichni si ještě povídali o králi Eoglinovi, počátku Lilandgarie a o elfských zvycích. Z Falienu sálal nehynoucí obdiv, kdykoli mluvil s Aranis, Eleasem nebo Lavril. O elfech slyšel vždy jen spoustu legend a nyní s nimi putuje zachránit svět. Najít posvátného jednorožce! Připadalo mu to neuvěřitelné. A Veraginovi také. Ale ten se většinu dne držel potichu, občas se na něco zeptal, nebo odpověděl na otázku, ale jinak mlčel a pozoroval princeznu, jež ho tolik uchvacovala.

Strávili na koních celý den a zastavovali jen na jídlo a odpočinek. Večer se utábořili na malém paloučku uprostřed lesa. Rostla tam nízká suchá tráva, uprostřed bylo posazeno několik velkých kamenů a na okraji palouku se tyčil malý rozvětvený smrk. I když byl ještě mladý, jeho proschlé větve i jehličí už prosvítaly nažloutlými barvami.

„Když si vybereme ke čtení vhodný text je proces porozumění vedlejším efektem: prostě čteme a dává nám to smysl.“

NABÍDKY

Kurzy RWCT ve školním roce 2012/2013

Základní kurz RWCT
pro učitele 2. a 3. stupně

Unikátní základní kurz Čtením a psaním ke kritickému myšlení pro učitele 2. a 3. stupně. V 40hodinovém kurzu se naučíte základní metody a postupy, které napomáhají rozvoji kritického myšlení žáků. Kurz je určen pro učitele všech naučných předmětů, zejména dějepisu, občanské výchovy (ZSV), zeměpisu, fyziky, chemie, přírodopisu (biologie), hudební a výtvarné výchovy. V kurzu Vás bude provázet jeden hlavní lektor a na každém setkání pro Vás program připraví další hostující lektori a učitelé RWCT z praxe.

POZOR!

Pro učitele českého jazyka chystáme speciální základní kurz od ledna 2013. Sledujte naše stránky!

Orientační obsah kurzu:

- ✓ třířákový model učení E-U-R ve všech předmětech
- ✓ portfolio jako nástroj hodnocení
- ✓ poskytování zpětné vazby a hodnocení pomocí sad kritérií
- ✓ metody: skládkové učení, kostka, pětilístek, diamant, čtení s otázkami, čtení s předvídáním, volné psaní, myšlenková mapa, záznam odhadu, interaktivní výklad, I.N.S.E.R.T., pyramida údajů, srovnávací tabulka, Vennův diagram, záznamy z učení, analýza věcných rysů, T-graf, řízené čtení, třířákový rozhovor, párové čtení/párové shrnutí, pera doprostřed atd.

Jak budeme pracovat?

Kurz je prožitkový – vše si nejprve zkusíme v tzv. modelových lekcích. Poté budeme lekce analyzovat z hlediska jejich využití ve škole. Obsahem modelových lekcí budou témata z různých předmětů.

Kdy se sejdeme?

10. října 2012 (středa), 22. listopadu 2012 (čtvrtek), 10. prosince 2012 (pondělí), 18. ledna 2013 (pátek), 20. února 2013 (středa), 23. března 2013 (sobota)

Čas setkání:

9.00–15.30 hod.

Rozsah kurzu:

40 hodin

Místo konání:

ZŠ s RVJ Bronzová (metro B Lužiny)

Komu je kurz určen?

Učitelům všech předmětů, zejména 2. a 3. stupně.

Lektorka: Kateřina Šafránková, učitelka českého jazyka a certifikovaná lektorka KM a hostující lektori, kteří jsou učiteli z praxe (např. **Bohuslava Jochová**, učitelka přírodopisu a chemie na 2. stupni, **Šárka Kvasničková**, učitelka fyziky a matematiky na gymnáziu, **Kateřina Sobotková**, učitelka ZSV a českého jazyka na gymnáziu).

Rozvíjení čtenářské gramotnosti
ve škole

Kurz je zaměřen na porozumění pojmu čtenářská gramotnost a na pochopení všech podmínek, které je potřeba zajistit, aby mohla být ČG ve škole účinně rozvíjena. Učitelé se v kurzu naučí postupy, které jim pomohou rozvíjet ČG u žáků, celkový rámec pro výuku čtenářství a čtenářské gramotnosti (tzv. schéma před – při – po), čtenářské dovednosti, modelování čtenářských dovedností učitelem a činnosti a metody, které čtenářskou gramotnost rozvíjejí krok za krokem. Kurz je určen také pokročilým zájemcům, kteří chtějí být experty na tuto oblast (poradci pro kolegy ve škole, koordinátoři rozvoje ČG ve škole).

Orientační obsah kurzu:

- ✓ Čtenářská gramotnost – definice a její význam pro výuku čtenářství
- ✓ Podmínky rozvoje ČG ve škole
- ✓ Schéma pro plánování výuky rozvíjející čtenářskou gramotnost: *aktivita před čtením, při čtení a po čtení.*
- ✓ Strategie předvídání a různé způsoby, jak ji rozvíjet ve škole
- ✓ Práce s narativním textem: metoda čtení s předvídáním, volné psaní
- ✓ Předvídání u naučných textů: kavárna plná citací
- ✓ Strategie kladení otázek, jak ji rozvíjet ve škole
- ✓ Práce s narativním i naučným textem: rybí kost, čtení s otázkami, debata s autorem, býčí oko, QAR
- ✓ Otázky „do textu“ a otázky „za text“, typy otázek
- ✓ Strategie shrnování a vyjasňování, jak je rozvíjet ve škole
- ✓ Metoda práce s naučným i s narativním textem, případně s jiným zdrojem informací: párové čtení – párové shrnutí, pyramida údajů, Cornell Notes Template
- ✓ Práce se složitějším textem: Učíme se navzájem
- ✓ Dílna čtení
- ✓ Modelování a poskytování zpětné vazby – nástroje efektivní výuky čtenářských dovedností
- ✓ Metoda: řízené čtení – způsoby využití u různých druhů textů, typy otázek směřujících na rozvoj čtenářských dovedností
- ✓ Další čtenářské strategie: vizualizace, hledání souvislostí, určování důležitosti, jak je postupně rozvíjet ve škole
- ✓ Práce s narativním textem: literární kroužky
- ✓ Rozvíjení ČG u nečtenářů – postupy pro začínající čtenáře i pro žáky, kteří neradi čtou
- ✓ Využití typologie MBTI při výuce čtení – individualizace výuky čtení
- ✓ Sada kritérií pro vyhodnocování dobré práce – cesta k sebehodnocení žákovy práce
- ✓ Závěrečná minikonference účastníků s využitím jejich portfolií (účastnické portfolio založeno v prvním modulu)

Kdy se sejdeme?

17. října 2012 (středa), 29. října 2012 (pondělí), 15. listopadu 2012 (čtvrtek), 1. prosince 2012 (sobota), 13. prosince (čtvrtek), 11. ledna 2013 (pátek), 8. února 2013 (pátek), 28. února 2013 (čtvrtek), 13. března 2013 (středa)

Čas setkání:

9.00–16.00 hod.

Rozsah kurzu:

64 hodin

Komu je kurz určen?

Učitelům všech předmětů, kteří mají zájem rozvíjet čtenářství a čtenářskou gramotnost žáků, koordinátorům rozvoje ČG ve škole, knihovníkům, učitelům českého jazyka.

Místo konání:

ZŠ s RVJ Bronzová (metro B Lužiny)

Lektorka: Mgr. Kateřina Šafránková, učitelka českého jazyka a certifikovaná lektorka KM.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Baví mě číst a hýbat světem

Závěrečná konference projektu
Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet
čtenářství www.ptac.cz

Ředitelé, učitelé a další zájemci jsou srdečně zváni.

Kdy?

16. listopadu 2012

V kolik?

Od 10:00 do 17:00

Kde?

Konferenční prostory
GreenPoint Praha

Program:

- Úvodní slovo prof. Milana Hejného
- Odborný panel o průřezových tématech a čtenářství
- Odpolední dílny zaměřené na ukázky práce s průřezovými tématy a čtenářstvím na školách

Společně s učiteli šesti škol: ZŠ Dobronín, ZŠ Jesenice, ZŠ Dr. Malíka Chrudim, ZŠ T. G. M. Poděbrady, ZŠ Vrané nad Vltavou, vás zvou zástupci organizací:

Pokud se chcete konference zúčastnit, obraťte se na organizátorku
PhDr. Evu Weislovou: weislova@odyssea.cz, 775 775 375

Baví mě číst a vyznám se v současném světě

- ❓ Chcete, aby žáci ve škole mohli přemýšlet nad problémy světa, ve kterém žijí.
- ❓ Zajímá vás, jak zařídit aby si žáci snadněji propojili obsahy vzdělávacích oborů, kterým se ve škole učí, se svým životem.
- ❓ Přejete si, aby se žáci ve škole rozvíjeli rovněž v oblasti praktických dovedností postojů a hodnot.
- ❓ Líbilo by se vám, kdyby si žáci dokázali poradit s texty, se kterými se v životě setkají

Pokud jste si odpověděli ano, podívejte se na webové stránky www.ptac.cz

Stránky a materiály na nich uveřejněné vznikly během projektu „Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství – vývoj sdružených příkladů dobré praxe pro učitele základních škol“.

Naleznete zde:

Inspirativní příklady toho, jak školy systémově pracují s obsahy vybraných průřezových témat a čtenářství

Učební jednotky pracující s obsahy jednotlivých vzdělávacích oborů a s konkrétními cíli v oblasti průřezových témat a čtenářství

Seznamy osvědčených materiálů z oblasti průřezových témat a čtenářství, se kterými pracují učitelé

Popis podmínek, které umožňují smysluplnou realizaci jednotlivých průřezových témat a čtenářství

a mnoho dalších materiálů

Kritické myšlení, o. s., chystá novou publikaci rozvíjející čtenářské dovednosti žáků.

Více informací na: www.kritickemysleni.cz nebo na e-mailu: katerina.safrankova@gmail.com.

Čteme s porozuměním každý den

Jméno: _____

TÝDEN 8
Kdo a co DEN 5

Přečti si báseň. Přemýšlej o hlavní postavě a o tom, co dělá.

Mám m...
On op...
Drží v t...
Chroup...

Mám m...
On velm...
V kole z...
Šlape s...

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. Co má křeček?
 A hraní a odpočinek
 B spánek a jídlo
 C hraní a jídlo

2. Co je pravda?
 A Křeček po jídle spí.
 B Křeček je v kole.
 C Křeček může být mazlíčkem.

JAZYKOVÝ ÚKOL

Zakroužkuj slovo, které patří k křečkově.

Křečkově oblíbené slovo je...

Jméno: _____

TÝDEN 8
Kdo a co DEN 3

Přečti si příběh. Polož si otázku: „Co dělá hlavní postava?“

Učitelka Hynek v...
Je čas...
Hynek v...
Udělá ti...
Sedne s...
Pak si p...
Hynek s...
Je připr...
Hynek s...
je ne...

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. Kdo zacinká?
 A Hynek
 B učitelka
 C kamarád

2. Co zvuk zvoní?
 A Je čas k jídlu
 B Je čas na hru
 C Je čas na čtení

JAZYKOVÝ ÚKOL

Zakroužkuj, co dělá Renata ráda?

1. sed na boblu

Jméno: _____

TÝDEN 8
Kdo a co DEN 1

Přečti si příběh. Přemýšlej, kdo je hlavní postava a co dělá.

Renata má kocoura jménem Puf.
Puf rád hraje jednu hru.
Renata hodí hračku podobnou myšce.
Puf za myškou běží.
Chytne ji do zubů.
Puf přinese hračku zpátky Renatě.
Renata hází hračku znovu a znovu.
Puf si hraje dlouho.
Pak si na chvíli zdřímne.
Puf si potřebuje odpočinout.
Pak si může hrát znovu!

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. Kdo je Puf?
 A dívka
 B myška
 C kocour

2. Co dělá Renata ráda?
 A Renata ráda honí hračku, která je podobná myšce.
 B Renata si ráda zdřímne.
 C Renata si ráda hraje se svým kocourem.

3. S čím si hraje Puf?

A

B

C

JAZYKOVÝ ÚKOL

Zakroužkuj dvě stejná slova.

1. my

2. myš

3. výš

4. myš

5. mi

53

Výuka čtení na celý rok

Rozvíjení čtenářských dovedností

150 pracovních listů na 30 týdnů v roce

Instrukce pro učitele ke každému pracovnímu listu

Klíč se správnými odpověďmi

Hlavní myšlenka

Kdo, co

Posloupnost

Porovnání

Fantazie a realita

Předvídání

Chcete odebírat *Kritické listy*?
Přihlaste se do Informační a nabídkové sítě programu
Čtením a psaním ke kritickému myšlení

Odběratelem *Kritických listů* se stanete tak, že vyplníte elektronickou přihlášku k odebírání *KL* na: www.kritickemysleni.cz. Obdržíte fakturu na jeden ročník časopisu, tj. na 4 čísla. První číslo, které dostanete, bude to, které vyjde jako první po vašem přihlášení a zaplacení. Pokud byste chtěli začít číslem, které vyšlo ještě před tím, než jste se přihlásili, napište do kanceláře *KM*. Se čtvrtým předplaceným číslem dostanete zálohovou fakturu na další předplatné a bude na vás, zda se rozhodnete předplatné prodloužit. (Samozřejmě budeme rádi, když to uděláte.)

Poplatek za 4 čísla činí 580 Kč.

Platba převodem bez faktury

Číslo účtu pro úhradu předplatného: 163 918 510 / 0300

Pokud budete platit převodem bez faktury, zvolte si jako variabilní symbol šestimístné číslo (tak, aby to nebyly např. samé jedničky nebo řada od jedné do šesti), to uveďte jak v přihlášce, tak v bance jako VS. Později vám bude přiřazen VS podle evidence odběratelů. Zaplatte časopis dříve, než odešlete objednávku, a údaje o platbě nezapomeňte uvést v přihlášce, abychom vaši platbu mohli rozpoznat.

Pokud potřebujete daňový doklad, volte, prosím, platbu fakturou.

Chcete starší čísla *Kritických listů*?

Napište si, prosím, na adresu: kritickemysleni@ecn.cz. Napište, o které číslo nebo čísla máte zájem, uveďte svou poštovní adresu a fakturační údaje. Časopisy vám zašleme společně s fakturou. Cena čísel 1–30 je 100 Kč za výtisk, čísel 31–41 za 120 Kč, čísel 42 a novějších za 150 Kč. Poštovné a balné závisí na počtu objednaných kusů. Některá čísla již jsou rozprodána, takže se omlouváme, pokud vaši žádosti nebudeme moci vyhovět.

Náměty pro redakci *KL*

Pokud máte jakékoli návrhy na vylepšení časopisu, budeme rádi, když nám věnujete svůj čas a pošlete nám je na adresu: kritickemysleni@ecn.cz. Můžete také využít elektronicky administrovanou anketu ke *KL* na: www.kritickemysleni.cz. Za všechny náměty a podněty velmi děkujeme!

Kritické listy – pro členy Informační a nabídkové sítě *RWCT* – *KM*.

Edičně připravily: Kateřina Šafránková a Hana Košťálová

Redakční rada: Ondřej Hausenblas, Květa Krüger, Štěpánka Klumparová, Šárka Miková, Irena Poláková, Nina Rutová, Jiřina Stang, Miloš Šlapal

Adresa: *Kritické myšlení*, o. s., ZŠ s RVJ Bronzová, Bronzová 2027, 155 00 Praha 5

tel.: 255 797 457

e-mail: kritickemysleni@ecn.cz; **web:** www.kritickemysleni.cz

Vyšlo v říjnu 2012. Registrační číslo MK ČR E 11198. Uzávěrka dalšího čísla je **30. listopadu 2012**.

Vydalo o. s. *Kritické myšlení* 2012.

Přední obálka: Foto z archivu projektu *Brána ke vzdělávání* – školní čtenářské kluby.

Zadní obálka: Foto z archivu projektu *Brána ke vzdělávání* – školní čtenářské kluby.

Neoznačené fotografie: Hana Košťálová – fotoarchiv *KM*.

Za obsah a formu inzertních nabídek odpovídají inzertující organizace.

Sazba, grafická úprava: Andrea Šenkyříková. Vytiskla tiskárna PBTisk Příbram.

Jazyková korektura: Jana Křížová.

Jak posílat příspěvky do *Kritických listů*?

Příspěvky posílejte e-mailem na adresu: katerina.safrankova@gmail.com jako připojený soubor ve formátu .doc, či na adresu: *Kritické myšlení*, o. s., ZŠ s RVJ Bronzová, Bronzová 2027, 155 00 Praha 5.

Fotografie lze posílat poštou (na vaši žádost vrátíme) či e-mailem – naskenované v rozlišení 300 dpi (.tif nebo .jpg).

ISSN 1214-5823

Čtením a psaním ke kritickému myšlení

Vzdělávací program, který přináší učitelům na všech stupních škol **kurzy dalšího vzdělávání, materiály a lekce, webovou stránku, informační síť a konzultační podporu.**

Učitelé v programu získávají konkrétní praktické metody, techniky a strategie, sestavené v otevřený a efektivní systém, který pomáhá rozvíjet všechny kompetence, jak jsou formulovány v Rámcovém vzdělávacím programu.

Program sám neklade důraz na pedagogické, psychologické či literární teoretické poznatky, přestože je na jejich základu postaven, **ale zdůrazňuje, že k ovládnutí nových výukových přístupů je důležité přímé prožití učebních činností a jejich následná analýza.**

Které kvality žákova učení a žákovy osobnosti program pěstuje?

aktivizaci žáků • celoživotní učení • schopnost vyjadřování • utváření názoru a argumentace pro něj • rozvoj čtenářství • kritickou práci s informacemi • trvalost osvojení informací • schopnost tolerovat a respektovat odlišnost všeho druhu • spolupráci a maximální rozvoj každého dítěte

Co program Čtením a psaním ke kritickému myšlení nabízí?

Kurzy • celoroční 80hodinové • zkrácené (výběr základních přístupů) asi 40 hodin
• ochutnávkové (ukázka metod) – jednodenní • kurzy KM a tvorby ŠVP
• speciálně zaměřené (např. na spolupráci knihovny a školy)

Letní školu kritického myšlení – jeden týden intenzivního tréninku pro pokročilé

Časopis Kritické listy

Členství v Informační a nabídkové síti KM

Webovou stránku se stále novými nabídkami, materiály a informacemi

Kritické myšlení, o. s.,
je výhradním nositelem autorských
a distribučních práv programu
Reading and Writing for Critical Thinking
(RWCT) v České republice.

Kontakt:
Kritické myšlení, o. s.
ZŠ s RVJ Bronzová
Bronzová 2027
155 00 Praha 5
tel.: 255 797 457
e-mail: kritickemysleni@ecn.cz
web: www.kritickemysleni.cz

9 771214 582002

48